

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету
від 02.09.2021 р., протокол №01

Історія української літератури

(назва освітнього компоненту)

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни

підготовки бакалавра
(назва ступеня вищої освіти)

спеціальності 014 Середня освіта
(шифр і назва спеціальності)

предметної спеціальності 014.01 українська мова і література
(шифр і назва предметної спеціальності)

освітньо-професійної програми «Середня освіта (українська мова і література). Англійська мова»
(назва освітньо-професійної програми)

Бердянськ, 2021

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Ніна АНСІМОВА, доктор філологічних наук, професор кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства

Марина БОГДАНОВА, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства

Ольга НОВИК, доктор філологічних наук, професор кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства

Ольга ХАРЛАН, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства

Валентина ШКОЛА, доктор філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету 17.06.2021 р., протокол №10.

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Історія української літератури» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Середня освіта. Українська мова і література. Англійська мова» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта, предметної спеціальності 014.01 українська мова і література.

Предметом навчальної дисципліни є історія української літератури від давнини до сучасності, а саме: художні тексти, напрями, стилі та інтерпретація літературознавством.

Міждисциплінарні зв'язки:

- теорія літератури (роди, види, жанри, засоби художньої образності; методи аналізу художнього твору; художні напрями і течії);
- історія зарубіжної літератури (закономірність розвитку, традиції, взаємозв'язки та взаємовпливи);
- усна народна творчість (типологія жанрів, тематика);
- історія філософської думки в Україні;
- педагогіка (загальнодидактичні принципи при вивченні творів української літератури в закладах загальної середньої освіти);
- психологія (вікові особливості літературного розвитку учнів);
- історія України та всесвітня історія;
- історія мистецтва (живопис, музика, скульптура, архітектура, театр, кіно);
- культура мовлення.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Історія української літератури» є: дати майбутнім вчителям закладів загальної середньої освіти основи фахової підготовки, розкрити багатство української літератури у її історичній обумовленості і художній цінності, показати поступ філософсько-наукової думки, вплив її на ідейно-художні пошуки письменників.

1.2. Основним завданням вивчення навчальної дисципліни «Історія української літератури» є:

- розкрити студентам проблеми літературного життя України, які віддзеркалюють поступовий розвиток та формування національної літератури, її своєрідність;
- познайомити студентів із творчістю письменників-новаторів, розвиваючи мислення (образне, асоціативне, абстрактне, логічне), звертаючи увагу на спосіб опанування творами;
- розкрити модель фольклорно-літературних взаємин, стосунки

- літератури та суспільно-політичного розвитку;
- навчити студентів аналізувати літературні тексти, засвоївши їх специфіку;
 - домогтися самостійного опрацювання студентами літературних текстів;
 - домогтися глибокого усвідомлення основних тенденцій розвитку літератури;
 - з'ясувати особливості творчої індивідуальності визначних письменників, їх внесок у національну та всесвітню літературу;
 - домогтися розуміння особливостей мистецького процесу, а саме співіснування різних творчих методів та напрямів в українській літературі того часу;
 - у лекційному курсі, на практичних заняттях всебічно розглядати твори, передбачені програмою закладів загальної середньої освіти;
 - залучати студентів до активного наукового пошуку, до участі в наукових студентських конференціях.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей та продемонструвати такі результати навчання:

Основні програмні компетентності і результати навчання згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

ЗК 1	Здатність діяти відповідально й свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізовувати свої права й обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність).
ЗК 2	Здатність до особистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціально компетентність).
ЗК 3	Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність).
ПК 1.2	Здатність забезпечувати здобуття учнями освіти з урахуванням особливостей мовного середовища в закладі освіти (мова національної меншини України).
ПК 1.4	Здатність формувати й розвивати мовно-комунікативні вміння та навички учнів.
ПК 1.5	Здатність вільно володіти українською мовою, адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетентності в процесі фахової і міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах.
ПК 1.7	Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української літератури в закладах середньої освіти, практиці викладання української літератури.
ПК 2.1	Здатність моделювати зміст навчання української літератури відповідно до обов'язкових результатів навченості учнів.
ПК 2.2	Здатність формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та вміння, спільні для всіх компетентностей, української літератури.

ПК 2.4	Здатність добирати й використовувати сучасні та ефективні методики й технології навчання української літератури.
ПК 2.5	Здатність розвивати в учнів критичне мислення.
ПК 2.6	Здатність здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів з української літератури на засадах компетентнісного підходу.
ПК 2.7	Здатність формувати ціннісні ставлення в учнів засобами української літератури.
ПК 2.8	Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах українською мовою, володіти методикою розвитку мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.
ПК 2.9	Здатність орієнтуватися в українському літературному процесі (від давнини до сучасності), спадщині письменників у контексті літератури, історії, культури, використовувати знання мови і здобутків світового письменства для формування національної свідомості, культури учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві.
ПК 10.1	Здатність прогнозувати результати освітнього процесу.
ПК 10.2	Здатність планувати освітній процес.
ПК 11.1	Здатність організовувати процес навчання, виховання й розвитку учнів.
ПК 11.2	Здатність організовувати різні види й форми навчально-пізнавальної діяльності учнів у мовній і літературній освіті.
ПК 12.1	Здатність здійснювати оцінювання й аналіз результатів навчання учнів з української літератури.
ПК 12.2	Здатність забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювати результатів навчання з української літератури.
ПК 13.1	Здатність використовувати інновації в навчанні української літератури.
ПРЗ 1.4	Соціокультурна ситуація розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті.
ПРЗ 1.5	Умови реалізації права вивчати мову/права на навчання мовою національної меншини України відповідно до законодавства.
ПРЗ 1.6	Особливості вивчення мови/навчання мовою національної меншини України.
ПРЗ 1.9	Сучасні філологічні й дидактичні засади викладання української літератури.
ПРЗ 2.1	Вимоги до результатів навчання за державними стандартами освіти, типовими освітніми програмами з української літератури.
ПРЗ 2.2	Ґрунтовні знання освітньої галузі/навчального предмета (інтегрованого курсу) і можливостей її/його інтеграції з іншими освітніми галузями/навчальними предметами (інтегрованими курсами).
ПРЗ 2.4	Ключові компетентності учнів і вміння, спільні для всіх компетентностей, відповідно до державних стандартів освіти.
ПРЗ 2.5	Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів і рівнів сформованості їхніх компетентностей з української літератури.
ПРЗ 2.7	Форми, методи та засоби навчання, виховання й розвитку учнів різних вікових груп засобами української літератури.
ПРЗ 2.8	Технології навчання, виховання й розвитку учнів засобами української літератури.
ПРЗ 2.9	Зміст і особливості технологій і методик особистісно орієнтованого, компетентнісного та інтегрованого навчання, виховання і розвитку учнів засобами української літератури.
ПРЗ 2.10	Технології розвитку критичного мислення учнів.
ПРЗ 2.12	Підходи до формування ціннісних ставлень учнів.
ПРЗ 2.13	Провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні, специфіка його перебігу в культурному контексті, літературні напрями, течії, жанри, стилі,

	здобутки національної літератури, художні твори класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою.
ПРЗ 5.1	Методи ведення діалогу та полілогу, усвідомленого та емпатійного слухання, ненасильницької та безконфліктної комунікації; культура діалогу.
ПРЗ 5.2	Розмаїття та унікальність різних культур у суспільстві, відмінності між людьми, стратегії попередження, подолання й трансформації конфліктів.
ПРЗ 7.4	Середовище як чинник розвитку особистості учнів.
ПРЗ 11.1	Вимоги законодавства щодо організації освітнього процесу. Форми організації освітнього процесу, види й форми навчальної та пізнавальної діяльності учнів.
ПРЗ 12.1	Види оцінювання результатів навчання учнів. Форми оцінювання. Критерії та рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів з української літератури.
ПРЗ 12.2	Методики здійснення формувального, поточного, підсумкового оцінювання. Способи фіксації результатів педагогічних спостережень.
ПРЗ 12.3	Методи й прийоми здійснення аналізу та рефлексії навчальної діяльності учнів та її результативності. Методи та прийоми, методика і технології здійснення самооцінювання та взаємооцінювання учнями результатів їхнього навчання української літератури.
ПРЗ 14.2	Загальні та професійні компетентності вчителя. Вимоги до професійної діяльності вчителя української літератури з урахуванням змін в освітній політиці, змісті освіти.
ПРУ 1.2	Застосовувати прийоми та методи збагачення мовлення учнів для висловлення ними думок, почуттів і ставлень, сприяння мовній творчості учнів.
ПРУ 1.4	Ураховувати особливості вивчення мови/навчання мовою національної меншини України під час навчання предметів (інтегрованих курсів).
ПРУ 1.5	Використовувати мовний, мовленнєвий та культурний досвід учнів, які належать до національних меншин України, у процесі здобуття ними освіти.
ПРУ 1.7	Формувати в учнів здатність до взаєморозуміння, міжособистісної взаємодії засобами активної та пасивної комунікації.
ПРУ 2.2	Формувати в учнів уявлення про освітню галузь/навчальний предмет (інтегрований курс) на основі сучасних наукових досягнень.
ПРУ 2.3	Застосовувати сучасні методика й технології моделювання змісту навчання учнів української літератури.
ПРУ 2.5	Застосовувати міжпредметні зв'язки та інтеграцію змісту різних освітніх галузей, навчальних предметів (інтегрованих курсів) під час підготовки та проведення навчальних занять.
ПРУ 2.6	Формувати в учнів розуміння природних зв'язків різних процесів, уміння розв'язувати практичні завдання, що вимагають синтезу знань із різних освітніх галузей; розвивати в учнів системне мислення.
ПРУ 2.10	Формувати в учнів уміння аналізувати, обґрунтовувати, доводити власну думку, ставити запитання, висувати власні припущення, розрізняти факти й здогади, узагальнювати інформацію.
ПРУ 2.11	Застосовувати технології розвитку в учнів критичного мислення для розуміння себе, своїх цінностей і потреб, здатності до осмислення власних рішень і їх наслідків, навичок рефлексії.
ПРУ 2.12	Розвивати в учнів здатність протистояти інформаційному тиску, усвідомлювати маніпуляції.
ПРУ 2.13	Оцінювати результати навчання учнів української літератури й здійснювати їх моніторинг на засадах компетентнісного підходу.
ПРУ 2.14	Формувати ціннісні ставлення в учнів у процесі їхнього навчання, виховання й розвитку.
ПРУ 2.15	Володіє різними видами аналізу художнього твору, визначає його жанрово-

	стильову своєрідність, місце в літературному процесі, традиції й новаторство, зв'язок твору із фольклором, міфологією, релігією, філософією, значення для національної культури.
ПРУ 2.16	Володіє навичками атрибуції, розрізняє літературно-культурні епохи, напрями, течії, жанри, стилі української літератури за їх сутнісними характеристиками й на тлі світового письменства.
ПРУ 2.17	Використовує гуманістичний потенціал української літератури для формування духовного світу юного покоління громадян України.
ПРУ 5.1	Організовувати діалог і полілог з учнями та іншими учасниками освітнього процесу, поважаючи права людини та суспільні цінності.
ПРУ 8.2	Уживати заходів щодо запобігання та протидії булінгу, різним проявам насильства серед учнів та інших учасників освітнього процесу.
ПРУ 10.1	Формулювати цілі освітнього процесу на основі прогностичних методів планування. Здійснювати різні види планування освітнього процесу на різних його етапах залежно від поставленої мети, індивідуальних особливостей учнів, особливостей діяльності закладу освіти.
ПРУ 12.1	Застосовувати різні форми оцінювання результатів навчання учнів з української літератури. Застосовувати до різних видів оцінювання відповідну методику та шкалу.
ПРУ 12.2	Дотримуватися визначених законодавством критеріїв оцінювання результатів навчання учнів з української літератури. Розробляти критерії оцінювання різних видів навчальної діяльності.
ПРУ 12.3	Встановлювати та фіксувати результати навчання учнів з української літератури, а їхній основі визначати індивідуальну освітню траєкторію.
ПРУ 12.4	Дотримуватися академічної доброчесності під час оцінювання результатів навчання учнів. Забезпечувати дотримання учнями академічної доброчесності під час здобуття освіти.
ПРУ 12.5	Розвивати в учнів уміння здійснювати самомотивацію до навчання, аналіз, рефлексію навчальної діяльності та її результативності. Забезпечувати зворотний зв'язок з учнями щодо сприйняття, розуміння та засвоєння ними навчального матеріалу з української літератури.
ПРУ 12.6	Розвивати в учнів уміння здійснювати самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання з української літератури.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 30 кредитів ЄКТС / 900 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (X–XVIII ст.)

5 кредитів ЄКТС/ 150 год.

Тема 1. Основні тенденції розвитку давньої української літератури.

Характеристика поняття «українська література». Загальнокультурні виміри становлення та розвитку давньої української літератури. Естетичне значення давньої літератури. Обсяг та періодизація давнього українського письменства (хронологічний підхід, культурно-історичні періоди (за Д.Чижевським)). Особливості давньої літератури. Історія вивчення давньої української літератури. Іван Франко про давність і окремішність української літератури.

Тема 2. Перекладна література Київської Русі.

Політична та релігійна ситуація княжої України. Прийняття християнства та його роль для розвитку літератури. Історичні умови виникнення перекладної літератури, її специфічні риси. Жанрова своєрідність перекладної літератури Київської Русі. Значення перекладної літератури. Біблія як літературна пам'ятка.

Тема 3. Оригінальна література Київської Русі.

Тематика та художні особливості «Велесової книги». Історичні умови виникнення літописання. Ідейно-художня своєрідність літописів Київської Русі, жанрові особливості. «Повчання дітям» Володимира Мономаха. Паломницька література. «Моленіє» Данила Заточника.

Тема 4. Ораторсько-проповідницька проза українського середньовіччя, її художня специфіка.

Середньовіччя: епічний, монументальний та орнаментальний стилі. Загальна характеристика ораторсько-проповідницької прози Київської Русі. Провідні жанри. Іларіон Київський – руський філософ, письменник, історик. Композиційні особливості «Слова про закон і благодать» Іларіона. Художня своєрідність твору першого руського митрополита. Тематично-художня специфіка творчості Феодосія Печерського. Творчість Кирила Турівського та Кліма Смолятича. Риторичні особливості ораторської прози.

Тема 5. «Повість временних літ»: композиція та художньо-стильові особливості.

Літописання в Київській Русі, час його виникнення та жанрові особливості. Композиція «Повісті временних літ». Синкретизм як головна риса стилю літопису. Риси епічного героя в зображенні князя Святослава. Особливості характеротворення образу княгині Ольги. Народнопоетичні легенди та перекази в літописі, їх значення.

Тема 6. «Слово о полку Ігоревім»: образи та художня специфіка.

Історична основа «Слова о полку Ігоревім». Питання часу, місця написання та авторства твору. Образи «Слова о полку Ігоревім», засоби їх характеротворення. Жанр, ритміка, зображувально-виражальні засоби. «Слово о полку Ігоревім» та літописання XII століття. Сучасні дослідження і наукові гіпотези щодо пам'ятки.

Тема 7. Специфіка літератури пізнього середньовіччя.

Історичні умови розвитку літератури пізнього Середньовіччя. Література другої половини XIII – середини XIV ст. Література другої половини XIV – XV ст. Проблеми дослідження літератури цього періоду. Історія дослідження української літератури пізнього Середньовіччя.

Тема 8. Українська література пізнього середньовіччя: джерела, система жанрів.

Оригінальна та перекладна література пізнього середньовіччя: жанри і твори. Покутницькі та есхатологічні мотиви в українській літературі другої половини XIII – XV ст. Література «ожидовілих». Серапіон Володимирський як знакова постать своєї доби. Ораторсько-учительна проза кінця XIII – першої половини XIV ст.: Київські митрополити Кирило II, Максим, св.Петро (Ратенський). Григорій Цамблак як знакова постать своєї доби.

Друга хвиля південнослов'янського впливу та стиль «плетіння слів» в українській літературі. Д. Чижевський, Д. Лихачов про літературу цього періоду. Сучасні дослідження української літератури пізнього середньовіччя.

Тема 9. Паломницький жанр в українській літературі.

Літературні та позалітературні причини становлення паломницького жанру. Етапи розвитку паломницької прози : від середньовіччя до бароко. Ігумен Данило – основоположник української паломницької літератури. Особливості поетики «Життя і хожденья Данила русьскыя земли игумена» (Поняття, що становлять основу жанру ходіння, семантичне поле та принципи організації матеріалу. Змістові та художні особливості твору. Художній час у «Хожденьи» ігумена Данила. «Модель світу» у ходінні. Образ дії). Природа в описах Данила Паломника.

Тема 10. Художня своєрідність пам'ятки агіографічного письменства «Києво-Печерський патерик».

Листування Симона і Полікарпа (20-ті рр. XIII ст.) як основа Києво-Печерського патерика. Структура пам'ятки, її джерела, нові редакції як наслідок переосмислення тексту крізь призму барокової естетики. Пам'ятка в оцінці І. Франка, М. Грушевського. Роль житій Нестора, Симона і Полікарпа у структурі «Києво-Печерського патерика». Барокова поетика патерикових новел. Мотив чуда в новелах про Алімпія-іконника, Агапіта-лікаря, Прохора-Лободника, Мойсея-угрина та інших.

Тема 11. Загальні тенденції розвитку літератури доби Ренесансу в Україні.

Ренесанс: гуманізм, Реформація й Контрреформація, літературні осередки України. Генеза літератури ренесансу та реформації. Характерні риси естетики Відродження. Гуманізм як напрям епохи українського Відродження.

Тема 12. Українська латиномовна література як форма синтезу вітчизняних та загальноєвропейських традицій.

Вплив європейського ренесансу. Основні представники української літератури цього періоду. Літературна спадщина Юрія Дрогобича. Ідейно-тематична своєрідність поезії Павла Русина з Кросна. Ренесансне спрямування творів Станіслава Оріховського-Роксолана. Загальна характеристика літературної спадщини Себастьяна Кленовича.

Тема 13. Полемічно-публіцистична література: генеза, передумови виникнення, центральні постаті.

Виникнення і розвиток полемічно-публіцистичної літератури. Берестейська унія. Міжконфесійна полеміка епохи Ренесансу. Діяльність Герасима Смотрицького, Василя Суразького (Острозького), Стефана Зизанія. Анонімні твори. Полемічні памфлети. «Тренос» Мелетія Смотрицького. «Палінодії» Захарії Копистенського. Літературна діяльність Іпатія Потія.

Тема 14. Літературна спадщина Івана Вишенського в контексті епохи.

Модель біографії Івана Вишенського, прийнята наукою. Світогляд письменника, його особливості. Провідні твори письменника, проблема їх

поширення і впливу на українську культуру. Особливості стилю послань І.Вишенського. Історична основа, проблематика, образи «Послання до єпископів».

Тема 15. Література кінця XVI – початку XVII століття.

Історичні умови розвитку літератури та культури. Виникнення і розвиток полемічно-публіцистичної літератури. Зародження віршової літератури (панегірики, історичні та сатиричні вірші, твори на смерть, вірші-ляменти). Зародження драматичної літератури. Перекладні твори.

Тема 16. Українська література другої половини XVII століття

Характерні риси доби бароко як епохи та художнього стилю. Генеза українського літературного бароко. Проблеми дослідження та періодизації українського літературного бароко. Поетики і риторики, їх значення для розвитку літератури. Нові редакції літературних пам'яток. .

Явище синкретизму поезії та прози в українській літературі барокової доби. (в учительних текстах, в рамцях барокового полемічного дискурсу, в панегіриках). Чинники, що зумовили появу синкретичності прозових і поетичних текстів.

Тема 17. Художній світ української барокової поезії.

Київські поетики та риторики XVII ст. та їх вплив на тогочасну літературу. Провідні жанри поезії: панегірик, елегія, епіграми. Культивування «курйозних» віршів.

Панегірична поезія раннього Бароко. Художня своєрідність творів Герасима Смотрицького. Оплакувальні панегірики як жанровий різновид. Своєрідність твору Касіяна Саковича «Вірші на жалісний погреб рицаря Петра Конашевича-Сагайдачного». Антипанегірики, їх художні особливості: «пасквіль» невідомого поета на гетьмана Івана Самойловича.

Художня своєрідність поетичної творчості Івана Величковського. Біографічні відомості. Поетична спадщина – збірники віршів «Зегар з полузегарком» (1690) і «Млеко от овцы пастыру належное» (1691). Риси поетики бароко. «Передмова до читальника», її значення. Проблематика. Художній світ Климентія Зиновїва (тематика, образи, жанрова природа). Риси барокового стилю в поезії Лазаря Барановича, Данила Братковського. Гетьман Іван Мазепа як поет.

Тема 18. Українська віршована сатира XVIII ст.

Розвиток віршової літератури. Обставини виникнення української віршової сатири XVIII ст. Питання авторства. Вірші-травестії мандрівних дяків на різдвяні і великодні сюжети. «Різдвяна вірша».

Висміювання зажерливості, жадібності і пияцтва, викриття продажності у сатирично-гумористичних віршованих оповіданнях «Отець Негребецький», «Пекельний Марко», «Вірша про Кирика». Показ сили та героїзму козаків. Соціально-політична віршована сатира. Особливості мови і стилю віршової сатири, зв'язок із фольклором. Елементи реалізму.

Іван Некрашевич. Біографічні відомості про письменника. Обсяг і характер творчості. Віршовані листи побутового характеру.

Українські ліричні твори XVIII ст., шляхи їх поширення й характерні

риси. Різноманітна тематика ліричних віршів. Основні групи ліричної поезії. Любовна лірика. Духовна лірика.

Тема 19. Поезія Григорія Сковороди: традиції та новаторство

Загальна характеристика поетичної спадщини Г.Сковороди. Структура збірки «Сад божественних пісень». Характер взаємодії епіграфів і текстів. Біблійна основа творів. Пейзажні вірші – нове явище тогочасної української літератури. Актуалізації панегіричної поезії у творчості Григорія Сковороди. Ритмомелодика і строфіка віршів, синтез традиції силабічного віршування та народної пісні. Художні особливості пісень Г.Сковороди. Новаторство поета. Поєднання книжних і народних елементів. Багатство нових образів, порівнянь, метафор.

Тема 20. Барокова ораторсько-проповідницька проза

Історичні умови розвитку літератури та культури. Нова проповідницька й публіцистична проза. Ораторсько-проповідницька проза. Розвиток в ній християнських тем. Проблематика суспільна. Дві стильові форми в розвитку української проповіді: традиційна та нова мистецька форма проповіді, яка орієнтувалася на досвід західних проповідників. Використання українськими проповідниками стилю бароко, його характерних рис: вишуканості, надмірної словесної орнаменталізації, складності порівнянь і алегорій ефективності тез, сполучення християнської символіки з образами античної міфології.

Іоанникій Галятовський. Біографічні відомості та світогляд письменника. Його трактат «Наука, або Спосіб зложення казання» як перша спроба викладу теорії церковного красномовства. Збірка проповідей «Ключ розуміння», загальна характеристика змісту і стильових особливостей.

Лазар Баранович. Обставини життя письменника. Суспільно-політичні погляди і літературна діяльність Барановича. Збірники проповідей: «Меч духовный» і «Трубы словес проповедных», їх зміст і стиль.

Антоній Радивиловський. Біографічні відомості. Погляди на ораторське мистецтво. Збірники проповідей «Огородок» і «Вінець Христов». Загальна характеристика їх змісту. Мова і стиль творів Радивиловського.

Тема 21. Літописання та історіографія.

Характеристика історіографічної та паломницької прози. Історична проза. Записи в цей час важливих подій минулого і сучасного України. «Густинський літопис», його проблематика, джерела. «Кройника» Феодосія Сафоновича, «Синопис» невідомого автора. Особливості висвітлення історії України. Характер розповіді.

Літопис Самовидця. Час написання твору та головне завдання літописця. Зміст літопису. Образ Богдана Хмельницького. Мова і стиль літопису Самовидця. Висока оцінка твору відомими українськими істориками, філологами, письменниками.

Літопис Самійла Величка «Летопись событий в Юго-Западной России в XVII веке...» як явище українського літературного бароко. Біографічні відомості про автора. Широка та різноманітна джерела Літопису. Його пафосно-патріотична спрямованість. Основний зміст і форма твору, його

обсяг і час написання. Образ Богдана Хмельницького. Мова і характерні особливості стилю літопису.

Тема 22 . Проза Григорія Сковороди.

Філософські твори Сковороди: «Наркісс Розглагол о том: узнай себе», «Разговор, называемый Алфавит, или Букварь мира», «Разговор дружеский о душевном мире)», «Израильській змії». Їх основні ідеї та положення. Використання у філософських трактатах творів різних літературних та фольклорних жанрів (байки, притчі, легенди, вірші, прислів'я, казки і пісні).

Збірка «Басни Харьковскія». Обставини її написання. Погляди Сковороди на жанр байки та притчі. Тематика байок, їх мотиви. Зв'язок генетичний Байок і філософських творів. Утвердження думки про «сродну» працю як найбільшу потребу людини. Особливості побудови байок: фабула і сила (мораль). Діалогічна форма. Сатира й іронія Сковороди. Мова байок. Широке використання народних прислів'їв.

Притчі Г.Сковороди: «Благодарный Еродій» і «Убогий Жайворонок». Основна їх тенденція – засудження методів тогочасного виховання. Глибокий патріотизм, демократизм і гуманізм у педагогічних поглядах Сковороди. Літературне значення притч.

Тема 23. Початки класицизму, романтизму та сентименталізму в літературі другої половини XVIII ст.

Сучасні наукові погляди на формотворчу роль давньої української літератури для нової української літератури. Преромантизм як напрям в українській літературі. Початки класицизму. Іван Котляревський як літературна постать переходової доби. Формування сентименталізму в українській літературі. Російськомовна література переходової доби.

Тема 24. Формування драматургії в українській літературі

Початок драматургії. Ідейно-художня своєрідність драматургії. Перші згадки про існування в Україні драми і комедії. Шкільне походження драми, зв'язок її з польським і західноєвропейським театром. Драматичні діалоги: різдвяний Памви Беринди (1616) і великодній Іоанікія Волковича (1630–1631). Значення цих діалогів як зародкової форми шкільної драми.

Інтермедії як форма драматичної творчості.

Найдавніші відомі драматичні твори – анонімні українські інтермедії до драми Якуба Гаватовича. Народний характер сюжетів та дійових осіб. Літературно-мистецькі якості.

Драматична література Київського шкільного театру – визначний етап у розвитку української драматургії. Характерні особливості цього театру. Поступове розширення тематики п'єс. Основні тематичні групи шкільних драм

Українська барокова драматургія XVII століття: образна та тематична специфіка. Піднесення жанру інтермедії в кінці XVII ст. на вищій щабель. Драма типу міраклів «Алексей человек Божий». Зміст п'єси та її джерела. П'єса «Слово о збуренню пекла». Питання про час написання твору. Особливості сюжету. Тема й образи драми, її сценічність.

Тема 25. Жанрово-тематичні особливості української драматургії

XVIII століття.

Загальна характеристика української барокової драматургії. Барокова образність драми Лаврентія Горки «Йосиф-патріарх». Історична драма Ф. Прокоповича «Володимир»: стильовий синкретизм твору, особливості характеротворення. Тематика та особливості поетики драми невідомого автора «Милість Божа». Барокова образність драми Г. Кониського «Воскресеніє мертвих». Поетика інтермедій до драм Митрофана Довгалевського та Георгія Кониського. Вертепна драма XVIII століття. Редакції вертепної драми. Гумор і сатира вертепної драми, її вплив на комедійні твори І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка та ін.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ПЕРША ПОЛОВИНА XIX ст.)

4 кредити ЄКТС / 120 год.

Основні тенденції розвитку української літератури та культури в першій половині XIX ст.

Соціально-економічна та культурна ситуація перших десятиріч XIX ст. Основні ознаки періоду становлення нової української літератури. Творчі напрями та стилі цього періоду. Жанровий діапазон літератури перших десятиріч XIX ст. Розвиток фольклористики та періодики. Повість Миколи Венгера «Микола Коваль».

Жанрово-тематичні особливості творчої спадщини Івана Котляревського. Бурлеск в українській літературі початку XIX ст.

Біографічні відомості про письменника, його суспільно-естетичні погляди.

«Енеїда» – перший твір нової української літератури, стильовий синкретизм поеми. Традиції та новаторство Івана Котляревського в травестіюванні поеми Вергілія. Жанрова природа поеми. Проблема стильового вираження твору в дослідженнях літературознавців: «Енеїда» в контексті українського літературного бароко; елементи класицизму в поемі; «Енеїда» як явище просвітительського реалізму; риси преромантизму у творі. Ідейно-художня своєрідність поезії Івана Котляревського.

Новаторство і традиції в драматургії письменника. Новаторство І.Котляревського-драматурга. «Наталка Полтавка» – «праматір ... народного театру» в Україні (І.Карпенко-Карий). Жанрова-специфіка твору. Життєві джерела сюжету. Зв'язок із європейською «міщанською» драмою. Соціальний конфлікт. Реалістичне зображення соціально-побутових умов. Типізація та індивідуалізація образів дійових осіб. Драматичне й комічне у творі. Приказки й прислів'я у творі. Пісні як органічні, композиційні частини твору. Роль п'єси у розвитку української драматургії. Сценічне життя «Наталки Полтавки». Перші музичні композиції до п'єси (А.Барсицький, А.Єдлічка, М.Васильєв). Опера М.Лисенка «Наталка Полтавка». Водевіль «Москаль-чарівник». Морально-побутовий характер конфлікту. Образи дійових осіб. Дидактизм твору. Особливості поетики. Пізніші водевілі інших авторів, співзвучні з «Москалем-чарівником» («Простак» В.Гоголя, «Муж старий, жінка молода» С.Петрушевича, почасти «Бой-жінка» Г.Квітки-Основ'яненка).

Значення творчості І.Котляревського для розвитку української літератури.

Жанрово-тематична своєрідність художньої спадщини Павла Білецького-Носенка

Біографічні відомості про письменника. Жанр літературної казки у творчості П. Білецького-Носенка. Продовження традицій І. Котляревського в поемі «Горпинида, чи Вхопленая Прозерпина». Елементи романтизму в баладах. Жанр байки у творчості письменника. Значення художньої спадщини П. Білецького-Носенка.

Творчість Петра Гулака-Артемівського: жанри, тематика, стильові особливості

Біографічні відомості, періодизація творчості, перекладацька діяльність. Дидактичне спрямування поезії «Справжня Добрість». Творчі пошуки у розвитку жанру байки. Елементи поезики романтизму в баладах «Твардовський» та «Рибалка». Значення творчості письменника.

Художній світ Григорія Квітки-Основ'яненка.

Біографічні відомості про письменника, літературно-естетичні погляди. Жанрово-композиційні особливості драматургії. Тематична своєрідність сатиричної комедії в художній спадщині Г. Квітки. Поєднання різножанрових елементів у драматургії українською мовою. Становлення Г. Квітки-Основ'яненка як драматурга. Комедія «Приезжий из столицы, или Суматоха в уездном городе» (1827) та її сюжетна близькість з комедією М.Гоголя «Ревізор». «Дворянские выборы» – гостра сатира на існуюче суспільство. Епізодичний образ Кіндрата Шельменка в другій частині «Дворянских выборов». Реалістично-викривальне зображення дійсності в комедіях «Шельменко – волостной писарь» і «Шельменко-денщик». Засудження фальшивості й користолюбності в цих творах. Система образів-персонажів. Типологічне зіставлення комедії «Шельменко-денщик» з комедією Ж.-Б.Мольєра «Вітівки Скалена». Екранізація твору «Шельменко-денщик». Українська п'єса (опера) «Сватання на Гончарівці». Особливості жанру. Конфлікт. Проблематика. Вплив драматургії І.Котляревського на твір. Образи молодих людей із селянського середовища (Уляна, Олексій) в світлі народних поглядів на чесність, працьовитість, на красу і вірність почуттів. Поетизація цих образів. Добродушне зображення старшого покоління (Одарка, Прокіп Шкурати), етнографізм і певна однолінійність у цьому зображенні. Гротескний образ Стецька Кандзюби. Комедійність образу відставного солдата (Скорика). Мовне багатство твору. Життя п'єси на сцені та екрані. Загальна характеристика інших драматичних творів Г.Квітки-Основ'яненка.

Гуманістичний ідеал просвітительського реалізму в українських повістях та оповіданнях. Особливості художнього методу письменника. Концепція позитивного героя. Художні особливості прозової творчості. Стильова своєрідність прози українською мовою, роль оповідача як композиційного елемента. Новаторство письменника в повістевому жанрі, повість «Маруся» – перший зразок «серйозної» прози в новому українському письменстві. Широкий діапазон зображення жіночих образів у повістях

Г.Квітки-Основ'яненка. Риси романтичної поезики в оповіданні «Перекотиполе». Оповідання «Салдацький патрет» як своєрідна художня декларація права на українську прозу, як засторога шовіністичним критикам. Манера народної оповіді у творі. Наголошення на проблемі народності мистецтва. Майстерність автора у змалюванні епізодичних образів. Картина ярмарку як зразок етнографізму побутописання. Народний гумор твору. Народне прислів'я, анекдот, жартівлива пісня – основа сюжету Квітчиних гумористичних оповідань «Мертвецький Великдень», «От тобі і скарб», «На пущання – як зав'язано», «Пархімове снідання». «Малоросійська биль (Купований розум)», «Підбрехач». Ідейно-художня характеристика цих творів. Повість «Конотопська відьма» – одне з найбільших досягнень української гумористично-сатиричної прози. Гротеск у зображенні образів старшинської верхівки. Елементи фантастики у творі. Оригінальність композиції. Тематично-жанрове багатство прози російською мовою. Місце творчої спадщини письменника в українському літературному процесі.

Григорій Квітка-Основ'яненко – основоположник художньої прози в новій українській літературі. Гуманістичний ідеал просвітительського реалізму в українських повістях та оповіданнях Григорія Квітки-Основ'яненка. Особливості художнього методу письменника. Концепція позитивного героя.

Бурлескно-реалістичні твори: оповідання («Салдацький патрет», «Мертвецький великдень», «Пархімове снідання») та повість «Конотопська відьма». Реалістично-сентиментальна проза Григорія Квітки-Основ'яненка «Маруся». Психологізм повісті, розкриття душевного світу героїв. Певна ідеалізація селянського побуту. Проблематика соціально-побутової повісті «Козир-дівка». Сентиментальне й реалістичне у повісті «Сердешна Оксана». Засудження панської аморальності. Ліричний образ головної героїні. Значення авторських відступів у творі.

Розвиток жанру байки в українській літературі першої половини XIX ст. Творчість Петра Гулака-Артемівського: жанри, тематика, стильові особливості. Художній світ Євгена Гребінки.

Поява реалістичної тенденції в українському ліро-епосі, що виявилася в жанрі байки. Історія жанрів – від античної алегорії до реалістичної гумористично-сатиричної байки (Езоп, Лафонтен, Лессінг, Красіцький, Крилов). Жанрові особливості байки, її різновиди.

Петро Гулак-Артемівський. Засвоєння Петром Гулаком-Артемівським досвіду польського байкаря Ігнаці Красіцького. Роль народної творчості у формуванні творчої манери українського байкаря. Жанрові різновиди байок Петра Гулака-Артемівського. «Пан та Собака» – центральний твір у байкарському доробку письменника. *Євген Гребінка.* «Малороссийские приказки». Жанрова своєрідність, тематика, образність байок письменника. Використання байкарем побутово-етнографічних описів, роль образів оповідача у його байках. *Левко Боровиковський.* «Байки й прибаютки Левка Боровиковського». Жанрова своєрідність байок Левка Боровиковського: байка-приказка (прибаютка), байка-анекдот. Тематика,

коло проблем, характер зображення протонародного життя у творах байкаря. *Леонід Глібов*. Вільні переклади байков Івана Крилова («Вовк і Кіт», «Лебідь, Щука й Рак», «Дві бочки», «Чиж та Голуб», «Мужик та Лисиця»). Перехід до оригінальної байкарської творчості. Несправедливість суспільного устрою як головна тема майже всіх байок Леоніда Глібова («Вовк та Ягня», «Мірошник», «Тришкин кафтан», «Охрімова свита», «Щука», «Вовк та Мишеня», «Лисиця і Ховрах»). Характерні риси байок Леоніда Глібова: індивідуалізація персонажів, розмовно-оповідна форма, діалоги, пейзажні малюнки, постійна присутність автора-оповідача. Чітка авторська позиція. *Степан Руданський*. Жанрове визначення співомовки (гуморески). «Приказки» Степана Руданського. Розкриття у гумористичному світлі різних соціально-побутових ситуацій з життя представників різних національностей і різних суспільних прошарків. Висміювання з позицій народної моралі неадаптованостей суспільного життя, негативних рис людського характеру.

Література українського романтизму початку XIX ст.

Шляхи розвитку українського романтизму.

Три школи українського романтизму: харківська школа романтиків, «Руська трійця», київська школа романтиків. Течії романтизму. Характеристика романтичного героя в літературі. Художня природа романтичного образу. Героїзація історичного минулого. Посилений інтерес до фольклору. Нові теми, проблеми, жанри, стилі. Найвидатніші представники світової романтичної літератури. «Українська школа» в польському та російському романтизмі. Характерні риси українського романтизму. Прискорений розвиток цього напрямку у процесі становлення й утвердження нового українського письменства. Тісна взаємодія романтизму з іншими літературними напрямами і течіями у зв'язку з прискореним розвитком усієї літератури. Романтизм і проблеми національного самоутвердження народу. Заслуги письменників-романтиків у вивченні української історії, збиранні, дослідженні та популяризації українського фольклору, збагаченні фольклорної скарбниці власними творами (романси), у боротьбі за рідну мову й культуру, у розвитку міжнародних культурних взаємин, у розширенні ідейно-тематичного кола та жанрово-стильової системи в літературі, у пошукванні видавничої справи тощо. Тема слов'янської єдності в українській романтичній літературі. Образ народного співця (кобзаря-бандуриста, поета). Особливості романтичної поезії. Паралелізм долі автора і долі персонажа. Романтичний пейзаж.

Тематика та художні особливості української романтичної поезії

Осмислення історичного минулого в українській романтичній поезії. Розвиток жанру ліричної пісні. Становлення жанру медитативної лірики. Художня своєрідність жанру інтимно-особистісної лірики.

Романтичні настрої в поезії *Амвросія Метлинського*. Романтичні образи у ліриці митця: могила, степ, кінь, шабля, ворон, вітер, буря, море тощо. Версифікаційна новизна, ритмічне багатство творів поета.

Романсова лірика *Олександра Афanasьєва-Чужбинського*. Присвяти

Т.Шевченкові. Своєрідність картин природи; пейзажі як психологічні паралелізми («Весна», «Осінь», «Метіль»). Зв'язки українських віршів з фольклорною поетикою. Поетичні твори російською мовою. І.Франко як перекладач і видавець кращих поетичних творів О.Афанасьєва-Чужбинського.

Елегійна лірика *Віктора Забіли*. Тема самотньої покривдженої людини. Протиставлення «безтурботності» природи драматичним настроєм героя у віршах «Соловей», «Гуде вітер вельми в полі...». Пісенна популярність цих творів завдяки музиці М.Глінки. Розробка поширеного романтичного сюжету в поезії «Човник». Поетичні роздуми над соціальною несправедливістю («Сирота», «Зовсім світ перевернувся...»). Риси біографізму у творах поета (Два вже літа скоро пройде..., До невірної», «Туна серця» та ін). намагання вийти за межі романтичної поезики – гумористичний вірш «Остап і чорт». Звернення до бурлескного стилю (послання «До Шевченка»). Роль В.Забіли у поглибленні психологізму української романтичної поезії. Народнопісенна образність поетових творів. Різноманітність форми. І.Франко – дослідник і видавець поезій В.Забіли. Дослідження творчості поета на сучасному етапі.

Медитативна лірика *Михайла Петренка*. Ґрунтовність літературної підготовки, висока культура поетичного слова. Літературні впливи Т.Шевченка (Думи мої, думи мої...»), М.Лермонтова («Небо»), І.Козлова («Як в сумерки вечірній дзвін...»). Перший вірш циклу «Небо» (Дивлюсь я на небо та й думку гадаю...) як популярна народна пісня. Пісенність вірша «Туди мої очі, туди моя думка...». Філологічний аналіз поетичних творів «Минулися мої ходи...», «Чого ти, козаче, чого ти, бурлаче...», «Іван Кучерявий», «Недуг». Роль М.Петренка у ритмічному і стильовому збагаченні української романтичної поезії, в поглибленні її ліризму.

Творчість Микола Костомарова: тематика, жанри, художня своєрідність

Біографічні відомості про письменника. Художній світ поезії Миколи Костомарова. Пошуки письменника в епічних жанрах прози. Художня проза Миколи Костомарова. «Сорок літ» («Народная малороссийская легенда»). Правдиве зображення злочинності суспільства, філософсько-релігійні погляди у творах. Інші казки за народними сюжетами («Казка про дівку-семилітку», «Торба», «Лови»). «Книги буття українського народу» – маніфест кирило-мефодіївців. Зображення історичного минулого в творах «Кудеяр», «Чернігівка» та ін. Драматургія автора: традиції та новаторство. М.Костомаров – зачинатель української історичної драматургії. Перші українські трагедії «Сава Чалий» і «Переяславська ніч». Фольклорна основа драми «Сава Чалий», часове зміщення й довільне трактування історичного факту. Історизм твору «Переяславська ніч»; висунення на перший план особистої драми закоханих романтизованих героїв. Перший у новій українській літературі образ мужньої жінки-патріотки. Місце творчості Миколи Костомарова в українському літературному процесі.

Українська романтична балада: мотиви, образи, художня своєрідність

Жанрова своєрідність української романтичної балади. Популярність балад, в яких перехрестилися фольклорні й історичні мотиви (М.Костомаров «Ластівка» «Пан Шульпіка» «Брат з сестрою»; Л.Боровиковський «Чорноморець», «Бандурист»; А.Метлинський «Смерть бандуриста», «Козачая смерть» тощо). Баладна творчість *Левка Боровиковського*. Балада «Маруся», її генетичний зв'язок з українським фольклором, односюжетними романтичними баладами Г.-А.Бюргера («Ленора») та В.Жуковського («Светлана»). Оцінка твору І.Франком. Народні пісні, прислів'я, перекази – джерела балад «Чарівниця», «Вивідка», «ледащо». Балада «Молодиця» та дискусії щодо її авторства. Баладна творчість *Амвросія Метлинського*. Патріотичний пафос балади «Підземна церква». Втілення у баладі активної громадянської позиції поета. Відображення у баладі «Смерть бандуриста» поглядів Амвросія Метлинського на літературу як на фактор народного життя. Спроба митця надати баладній дії героїчного й трагічного характеру. Баладна творчість *Миколи Костомарова* (літературний псевдонім – *Ієремія Галка*). Наслідування в окремих творах збірок «Українські балади» і «Вітка» мотивів, настроїв і поетичних форм А.Метлинського. Актуальна проблематика оригінальних творів. Балада «Пан Шульпіка» – викривальний твір українського романтизму. Поглиблений інтерес поета до історичних та фольклорних тем («Співець Митуса», «Брат з сестрою», «Ластівка» та ін.).

Особливості розвитку нової літератури в Західній Україні

Передумови національно-культурного відродження й становлення нової української літератури. Специфіка розвитку літературного процесу в Західній Україні наприкінці ХУІІІ – у першій половині ХІХ ст. Джерела виникнення нової української літератури на західноукраїнських землях. Загальний огляд культурного життя та літературного процесу 30–40-х років ХІХ ст. Львівський гурток прогресивної молоді «Руська трійця» та його історичне значення. Історія видання та розповсюдження «Русалки Дністрової» – першої в Західній Україні книги українською мовою. Романтичний характер альманаху. «Русалка Дністровая» як явище для свого часу «наскрізь революційне» (І.Франко).

Маркіян Шашкевич – провідний український романтик перших десятиріч ХІХ ст., керівник «Руської трійці», письменник, фольклорист, публіцист, громадсько-культурний діяч. Мотиви лірики. Вірш «Слово до читателів руського язика» як вираження просвітительських настроїв Руської трійці. Тема визвольної боротьби народу, ідея органічної єдності розрізнених у часи Шашкевича українських земель у поезіях «Болеслав Кривоустий під Галичем, 1139», «О Наливайку», «Хмельницького обступленіє Львова». Романтичне протиставлення тогочасної дійсності ідеалізованій давнині у вірші «Згадка». Вплив поеми Я.Коллара «Дочка Слави» на цей твір Патріотичний настій вірша «Споминайте, браття милі...», поетичне утвердження у творах «Руська мати нас родила...», «Побратимові» права української мови, пісні й літератури на вільний розвиток. Оригінальність архітектоніки послання. Алегоричне втілення поривань до вільного життя у поезії «Веснянка». Глибока ліричність твору, популярність його як народної

пісні (музика В.Матюка), поетизація рідної природи у творі «Підлісся». Жанрова розмаїтість поезії М.Шашкевича. Поезія М.Шашкевича та народнопісенна символіка. Проблема авторства байок у Шашкевичевій читанці. Твір «Олена» М.Шашкевича – зразок жанрового синкретизму в українській романтичній прозі (найвиразніші ознаки романтичного оповідання). Проблематика твору. Ритмізована проза М.Шашкевича.

Іван Вагилевич – поет, граматик, історик, етнограф, фольклорист. Вплив пісень, казок і легенд Бойківщини – рідного карпатського краю – на розвиток поетичної натури. «Ходіння в народ» за фольклором і старовинними речами в семінарські роки, просвітницька діяльність. Поетичні твори у «Русалці Дністровій» – балади «Мадей», «Жулин і Калина». Відповідність поезики балад романтичній естетиці. Елегійність польської лірики поета. Переклади з чеської літератури. Науково-дослідницькі праці І.Вагилевича, їх відповідність тогочасному рівневі науки. «Замітки о руській літературі» – перший у Західній Україні історичний нарис рідного письменства.

Яків Головацький – поет, фольклорист, етнограф, філолог-славист, історик, географ, видавець, громадський діяч. Участь у виданні альманаху «Русалка Дністровая» і двох частин «Вінка русинам на обжинки». Культурницько-політична і видавнича діяльність у 1848–1849 рр. Еволюція суспільно-політичних поглядів. Проблематика романтичної поезії Я.Головацького («Весна», «Туга за родиною», Два віночки», «Річка», «Моя доля»). Альбомні присвяти І.Срезневському та В.ГанціЯема слов'янської єдності у цих присвятах. Мова і стиль поезій. Збірник «Народные песни Гапицкой и Угорской Руси» (три частини в чотирьох книгах) як один з найцінніших набутоків у творчому доробку Я.Головацького Статті про нове українське письменство, спогади суспільно-літературного характеру. Я.Головацький як дослідник давньої української літератури. Наукова цінність значної епістолярії письменника і вченого.

Микола Устиянович – поет, прозаїк, культурно-просвітній діяч. Провідні мотиви кращих поезій М.Устияновича. романтизовано-піднесене змалювання опришківського життя в поезіях «Верховинець» («Верховино, світку ти наш...») і «Піснь опришків», що стали народними піснями. Елементи ідеалізації у творах про опришківство, а також у поезії «Хпібороб». Віршові обробки народних сюжетів («І старому придасться школа...»). Поезії історичного характеру («Ужас на Русі при зближенню монголів...», «Похід Русі на Царгород» та ін). Жанрова і версифікаційна різноманітність поезій М.Устияновича. Мовно-стилістичні особливості. Заслуги М.Устияновича у розвитку української романтичної прози, в утвердженні її на західноукраїнських землях. Ідейно-естетичний аналіз оповідання «Месть верховинця». Діалектні особливості прози М.Устияновича. Місце М.Устияновича в українському літературному процесі.

Антін Могильницький – поет, педагог. Заклик розвивати рідну мову («Рідна мова»). Панегірик «Радісне привітане...» як намір утвердити українську мову у «високих» жанрах. Особливості поезики твору «Скит

Манявський». Народні легенди й перекази як найперші джерела твору. Романтичний характер поеми й естетичні позиції автора

Основні тенденції розвитку української літератури в 40–60-х рр. XIX ст.

Суспільне та культурне життя українського народу середини XIX ст.

Розвиток прогресивної суспільної думки в Україні в 40–60-ті рр. XIX ст. Мистецтво. Театр. Часописи середини XIX століття.

Розвиток українського літературознавства в середині XIX ст.

Періодичні видання середини XIX ст., їх роль у розвитку української літератури. Журнал «Основа» та український літературний процес 60-х рр. XIX ст. Місце М.І.Костомарова, Т.Г.Шевченка, П.Куліша в історії українського літературознавства. Маловідомі прозаїки журналу «Основа»: Ганна Барвінок, Данило Мордовець, Петро Кузьменко та ін.

Стильові обрії української літератури 40–60-х рр. XIX ст.

Романтизм та реалізм в українській літературі цього періоду. Жанрово-тематичні обрії українського письменства.

Тарас Шевченко як знакова постать доби

Огляд українського шевченкознавства

Історія дослідження життя і творчості Тараса Шевченка. Вітчизняне шевченкознавство. Шевченківський словник. Митець у працях діаспорних вчених. Рецепція поезії Т. Шевченка Г.Грабовичем та О. Забужко. Сучасні проблеми і напрямки шевченкознавства.

Загальна характеристика творчості Тараса Шевченка в її хронологічному розвитку

Проблема періодизації творчого шляху письменника. Рання творчість Тараса Шевченка: художня своєрідність. Лірика поета раннього періоду творчості: мотиви, жанри, образи, зв'язок з усною народною творчістю. Новаторство Тараса Шевченка в жанрі балади. Соціально-побутові поеми раннього періоду. М.Зеров, Д. Чижевський про «байронізм» поеми «Катерина». Романтичне зображення боротьби козацтва проти поневолювачів («Іван Підкова», «Гамалія», «Тарасова ніч»). Жанрово-композиційні особливості поеми «Гайдамаки», історична та художня правда в поемі. Драма «Назар Стодоля»: поєднання романтичних і реалістичних елементів у творі. Тематично-стильова характеристика медитативної лірики раннього періоду творчості. Загальна характеристика творчості Тараса Шевченка періоду «трьох літ», їх художні особливості. Поема «Сон» як політична сатира, особливості композиції та сюжету твору. Жанрова і художня своєрідність твору «Кавказ». Заклик до національної злагоди в поемі «І мертвим, і живим...», художні особливості твору. Поема-містерія «Великий льох»: традиції та новаторство. «Невольничка» поезія Тараса Шевченка: тематичні особливості, жанрове вираження. Інтимна медитативна лірика останніх років життя. Проза Тараса Шевченка: жанрові особливості,

стильова своєрідність. Проблеми «Шевченко та античність», «Шевченко та Біблія» «Шевченко і бароко» в українському літературознавстві. Багатоаспектність самореалізації Шевченка як митця. Тарас Шевченко-художник. «Буквар». Питання освіти у творчості письменника. Внесок Шевченка в унормування української мови.

Художній світ письменницької спадщини Пантелеймона Куліша

Біографічні відомості про автора. Особливості світогляду письменника. Хутірська філософія. Питання періодизації творчості. Прозовий доробок: тематика, жанрові різновиди, образи. Особливості жанру історичного роману Пантелеймона Куліша «Чорна рада». Вальтерскотівські традиції у творі. Образна система роману. Композиційні особливості. Жанрові модифікації малої прози письменника. Внесок Пантелеймона Куліша в розвиток ліричної та ліро-епічної поезії. Особливості драматургії письменника. Значення перекладацької спадщини, літературно-критичної і видавничої діяльності Пантелеймона Куліша.

Проблематика та жанрово-стильові особливості прози Олекси Стороженка

Життєвий і творчий шлях письменника. Поетика малої прози Олекси Стороженка. Літературне опрацювання фольклорних зразків у циклі «З народних уст». Дидактичне спрямування циклу. Поєднання побутово-етнографічного зображення з химерним світом повір'їв та легенд в оповіданнях «Закоханий чорт», «Чортова корчма», «Сужена», «Вуси», «Голка». Риси готичного стилю у творі «Примари Несвізького замку». Ідеалістичне змалювання козацтва в оповіданнях О.Стороженка («Кіндрат Бубненко-Швидкий», «Дороги», «Мірошник», «Споминки про Микиту Леонтійовича Коржа»). Особливості композиції творів. Образ оповідача. Художня специфіка. «Марко Проклятий»: жанрова та художня специфіка. Західноєвропейська готична проза та українська література. Джерела повісті «Марко Проклятий». Історія написання та видання, структурно-композиційні особливості. Образ Марка Проклятого: архаїчні витоки, засоби характеротворення. Романтичне зображення образів-персонажів у творі (Кривоніс, Єремія Вишневецький, Кобза, Княгиня Четвертинська, запорожці).

Художній світ письменницької спадщини Степана Руданського

Основні етапи творчого шляху письменника. Художня специфіка поетичної творчості Степана Руданського. Загальна характеристика лірики письменника петербурзького періоду. Традиції Т. Шевченка в художній спадщині поета. Образ героя у поезії Степана Руданського, його ідейне навантаження та спрямування. Ліро-епічні твори письменника: фольклорна основа, тематика, художня специфіка. Внесок творчого доробку Степана Руданського в розвиток української літератури.

Творчість Юрія Федьковича: жанрово-тематичні особливості

Біографічні відомості про автора. Естетичні погляди Юрія Федьковича. Художня спадщина письменника, її жанрове багатство. Поетичні здобутки

автора. Традиції та новаторство Юрія Федьковича у прозовій творчості. Специфіка опрацювання теми кохання в оповіданнях Ю.Федьковича («Люба-згуба», «Серце не навчити» та ін.). Сильовий еkleктизм творів. Морально-дидактична проза письменника, її особливості. Тематика жовнірського життя у прозі Ю. Федьковича. Оригінальність драматургії письменника. Загальний огляд творчості німецькою мовою.

Місце реалізму в творчості письменників 40–60-х років XIX ст.

Новаторство прози Марка Вовчка

Біографія письменниці в контексті суспільного буття другої половини XIX ст. Питання авторства Марка Вовчка в літературознавстві. Мала проза Марка Вовчка українською мовою: специфіка оповіді, образ оповідача, художня специфіка. Марко Вовчок – продовжувачка традицій попередників (Г. Квітка-Основ'яненко, М. Гоголь, Т. Шевченко). Твори романтично-баладного характеру, їх художні особливості. Поетика українських повістей письменниці. Жанри й тематика творів Марка Вовчка російською мовою. Творчість Марка Вовчка російською мовою, її тематично-художня специфіка. Формування принципу художнього психологізму у прозі Марка Вовчка. Значення творчості Марка Вовчка для розвитку української літератури.

Проблематика та жанрово-стильові особливості творчості Леоніда Глібова

Основні етапи життєвого шляху письменника. Педагогічна діяльність Леоніда Глібова. Традиції та новаторство Глібова-байкаря. Художні особливості лірики письменника. Традиції та новаторство автора в жанрі загадок, акровіршів.

Проблематика та жанрово-стильові особливості творчості Анатолія Свидницького

Основні етапи життєвого шляху письменника. Характерні риси поезії Анатолія Свидницького. Художні особливості малої прози. «Люборацькі»: поетика, жанрова специфіка твору. Історія написання і видання. Композиційні особливості «Люборацьких». Особливості типізації та індивідуалізації персонажів. Проблематика. Місце твору в спадщині Анатолія Свидницького та в європейському і українському літературному процесі.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (70-90-і рр. XIX ст.)

5 кредитів ЄКТС / 150 год.

Тема 1. Літературно-історичний процес та українська література 70– 90-х рр. XIX ст.: зміна естетичних систем і співіснування їх впродовж XIX сторіччя (просвітництво, романтизм, позитивізм); поняття реалістичної літератури; натуралізм як поглиблення реалізму; жанри реалістичної літератури; народництво як культурно-політичний рух; громадівський рух;

заборони українського друку царським урядом й особливості цензури у період другої половини ХІХ сторіччя; видавництва Галичини, часопис «Правда»; проблема літературної мови й традиції для підросійської та галицької України. Товариство «Просвіта».

Тема 2. Поезія 70-90-х рр. ХІХ ст.: жанри, особливості стилю. Естетичні погляди поетів; декларація мистецьких засад (мотив поезії-служіння на противагу романтичній поставі поета-пророка); провідні жанри поезії; антології «Акорди», тритомна «Вік», «Українська Муза». Творчість Я. Щоголіва. Дві поетичні збірки. Романтизм як стильова домінанта. Творчість П. Грабовського. Біографія митця. Громадянський пафос лірики. Переклади. Творчість І. Манжури. Народно-фольклорна домінанта творчості. Поєми.

Тема 3–4. Проза 70–90-х рр. ХІХ ст.: жанри, особливості стилю. Творчість І. Нечуя-Левицького. Біографія митця. Багатогранність таланту. Романи. Повісті. Драматургія. Науково-популярні студії, публіцистичні виступи письменника; естетичні погляди. Творчість Панаса Мирного. Біографія митця. Багатогранність таланту. Естетичні погляди. Проблема психологізму у творчій манері. Поезія. Проза. Драматургія. Критика. Стильові шукання: від нарису до великої епічної форми; мала проза письменника як простір експериментів; жанри казки, утопічного оповідання, детективу, нарису.

Тема 5–6. Драматургія 70–90-х рр. ХІХ ст.: жанри, особливості стилю. Творчість М.Кропивницького. Біографія митця; спогади про М. Кропивницького. Драми, трагедії, комедії (характер комічного та літературні прийоми його творення), водевілі, мелодрама. Театральна діяльність. Творчість І. Тобілевича. Внесок родини Тобілевичів у розвиток українського театру, спогади С. Тобілевич про прототипні сімейні історії; біографія митця. Драми (від пісні до драми), трагедії, комедії, мелодрами. Театральна діяльність.

Тема 7–9. Багатогранність таланту: жанрова й стильова своєрідність. Творчість О. Кониського.. Літературна і громадська діяльність. Творчість Т. Зіньківського. Біографія митця. Проза. Драматургія. Поезія. Переклади. Публіцистика. Критика і літературознавство. Фольклористика. Творчість Б. Грінченка. Біографія митця. Поезія. Проза. Драматургія. Переклади. Публіцистика. Фольклористика. Суспільна діяльність. Питання вторинності мотивів; питання «масова – елітарна література» й творчість Бориса Грінченка.

Тема 10–13. Багатогранність таланту: жанрова й стильова своєрідність. Творчість М. Старицького. Біографічні дані про життя та творчість; спогади «Зо мли минулого»; естетичні погляди; особливості творчої манери. Етапи еволюції Старицького-поета. Переклади. Проза Драматургія. Поняття «школа Старицького». Творчість Олени Пчілки. Біографічне тло. Поезія. Драматургія. Проза. Переклади. Літературно-критична діяльність. Фольклористика. Творчість І. Франка. Біографія митця.

Багатогранність таланту. Поезія. Драматургія. Проза. Переклади. Літературно-критична діяльність. Фольклористика. Публіцистика

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ ст.)

5 кредитів ЄКТС / 150 год.

Тема 1. Особливості літературного процесу кінця ХІХ – початку ХХ ст. Літературні напрямки, течії, стилі, угруповання. Культурно-історичні передумови розвитку літератури зламу століть.

Тема 2 Творчість Лесі Українки. Поезія. Драматургія. Проза. Літературно-критичні розвідки. Етнографічні і фольклорні праці. Переклади Лесі Українки.

Тема 3 Творчість Володимира Самійленка. Поезія. Проза. Драматургія. Переклади. Переклади.

Тема 4. Творчість Михайла Коцюбинського. Періоди художньої діяльності. Імпресіонізм як домінанта індивідуального стилю. Літературно-критичні праці.

Тема 5. Поезія. Творчість Миколи Вороного. Модерністичні шукання. Жанрові та стильові особливості творів. Версифікація. Літературно-критичні розвідки. Творчість поетів «Української хати».

Тема 6 Особливості поезики західноукраїнської літератури: особливості жанру й стилю. Творчість членів «Молодої Музи». Творчість Богдана Лепкого. Поезія, проза. Літературно-критична діяльність.

Тема 7. Творчість членів «Покутської трійці»: жанрова й стильова своєрідність. Експресіонізм як творча домінанта Василя Стефаника. Ліричний струмінь новелістики Марка Черемшини. Сатирична природа творчості Леся Мартовича. Багатогранність творчості митців

Тема 8. Творчість Ольги Кобилянської. Тематичне і стильове новаторство прози. Неоромантизм як творча домінанта. Повісті письменниці. «Малі» прозові жанри.

Тема 9. Багатогранність творчого таланту. Творчість Спиридона Черкасенка. Поезія. Проза. Драматургія

Тема 10. Творчість Олександра Олеся. Поезія. Драматургія. Багатогранність художнього обдарування митця.

Тема 11. Творчість Гната Хоткевича. Проза. Драматургія. Багатогранність художнього обдарування митця.

Тема 12. Творчість Володимира Винниченка. Проза. Драматургія. Громадсько-політична діяльність.

Тема 13. Творчість Архипа Тесленка. Проза, драматургія. Творчість Степана Васильченка. Особливості розвитку прози. Неонародницькі та модерністські тенденції творчості.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (1910 – 1930-і рр.)

4 кредити ЄКТС / 120 год.

Тема 1. Загальні тенденції розвитку української літератури 10–30-х рр. XX ст.

Історичні й політичні обставини. Перша світова війна, розпад Російської та Австро-Угорської імперій, між якими були поділені землі України. Повалення самодержавного ладу в Росії (березень 1917 р.). Проголошення в Києві Української Народної Республіки 22 січня 1918 р., у Львові – Західно-Української Народної Республіки 1 листопада 1918 р. Об'єднання республік в одну соборну державу 22 січня 1919 р.

Збройна інтервенція більшовиків проти незалежних держав, які вийшли зі складу Російської імперії. Окупація Східної України та встановлення на цьому терені УСРР. Конфлікт радянської Росії з УНР, поразка УНР. Встановлення радянської влади в Україні і розкол українського суспільства, в тому числі й національної інтелігенції. Вступ УСРР 30 грудня 1922 р. до складу СРСР.

Поділ західно-українських земель між трьома державами: включення до складу Польщі Галичини і Західної Волині, до складу Румунії – Буковини, до складу Чехо-Словаччини – Закарпаття.

Політична еміграція значної частини демократичної інтелігенції внаслідок несприйняття більшовицької влади.

Політика українізації (1920 – початок 1930-х рр.)

Негативні зміни в другій половині 20-х рр. як політичної, так і культурної ситуації в радянській Україні. Витіснення певного плюралізму у сфері науки, літературі, мистецтві.

Початок масштабних цілеспрямованих репресій 1929 р. арештами у так званій справі СВУ (процес 1930 р.). фатальне значення для України пленумів ЦК ВКП (б) у грудні 1932 і в січні 1933 р.: прийняті постанови, в яких критиці піддано «помилки» в проведенні колективізації та в національній політиці (українізація).

Голодомор 1932–1933 рр.

Самогубство М. Хвильового (13 травня 1933 р.), М.Скрипника.

Розстріл 14 грудня 1934 р., серед інших, Г. Косинки, Д. Фальківського, О. Влизька, К. Буревія, І. Крушельницького. Жертви репресій: режисер Л. Курбас, актор Й. Гірняк, художник М. Бойчук і вся школа «бойчукістів», письменники О. Вишня, М. Куліш, О. Досвітній, трохи пізніше В. Підмогильний, Є. Плужник, Б. Антоненко-Давидович, М. Зеров, П. Филипович, М. Драй-Хмара та багато інших.

Масовий розстріл в'язнів Соловецьких таборів у жовтні-листопаді 1937 р.

Чехо-Словаччина, Прага, як осередок українського громадсько-політичного й культурного розвою у 1920-х рр. на еміграції. Діяльність «Українського громадського комітету», політичних організацій, наукових інституцій, музеїв, архівів: Український академічний комітет, Українська наукова асоціація, Українське історико-філологічне товариство, Українська господарська академія в Подєбрадах, Український вільний університет, перенесений у 1921 р. з Відня, Педагогічний інститут ім. М. Драгоманова,

Українська реальна гімназія. Діяльність у Празі видатних українських учених: Д. Чижевський, Д. Антонович, Д. Дорошенко, С. Смаль-Стоцький, О. Колесса.

Культурна ситуація 10-30-х рр. ХХ ст. Відкриття в березні 1917 р. Української гімназії ім. Т. Шевченка та 2-ої Кирило-Мефодіївської гімназії. Поява щоденних газет: «Нова Рада» (за редакцією А. Ніковського), «Робітнича газета» (за ред. В. Винниченка), «Народна воля», пізніше – «Боротьба» (за ред. М. Шрага) та ін. Створення Української педагогічної академії, відкриття Українського народного університету в Києві (17 вересня 1918 р. перетворений у Київський державний український університет). Створення в різних містах України понад 80 українських гімназій.

Заснування за Гетьманату 14 листопада 1918 р. Української Академії наук у Києві (очолив В. Вернадський).

Успіхи української преси та книгодрукування. Виникнення видавництва. Культурологічні й літературно-мистецькі видання: кварталник історії, літератури, культури й мистецтва «Наше минуле» (Київ, 1918–1919 рр.) за редакцією В. Королева-Старого, згодом М. Зерова; «Літературно-критичний альманах» (1918) та ін.

Організація культурного та літературного життя після встановлення радянської влади (кінець 1918 – початок 1919 рр.). Заснування Всеукрліткому при Наркомосвіті, створення Всеукрвидаву. Перші журнали та збірники: «Мистецтво», «Музагет», «Червоний вінок», «Гроно», «Вир революції», «Жовтень», «Шляхи мистецтва». Початок групування письменницьких сил у Києві та Харкові. Пролеткульти та їх оцінка. Початок виходу перших «товстих» журналів: «Червоний шлях» та «Життя і революція». Бурхливий розвиток літературно-художньої періодики.

Літературні групи та спілки у світлі естетичних програм. Організація літературних сил в окремих групах, спілках, об'єднаннях.

Символістська «Біла студія» (1918 р., Київ); на початку 1919 р. група реформувалася в нову – «Музагет». «Фламінго» (1919 р., організатор – М.Семенко); «Ударна група поетів-футуристів». 1921 р. (науково-мистецька група «Комкос», Київ); 1922 р. – «Аспанфут» (Асоціація панфутуристів); «неокласики»; «Ланка» (створена 1924 р.). 1926 р. реорганізувалася в МАРС – «Майстерню революційного слова». «Плут» (1922) – спілка селянських письменників. Ініціатор створення і голова С. Пилипенко. «Гарт» (1923) – спілка пролетарських письменників. Ініціатор створення В. Еллан-Блакитний. Самоліквідація в листопаді 1925 р. «Жовтень» (1925 р.). ВАПЛІТЕ (Вільна академія пролетарської літератури), створена 1925 р. за ініціативою М. Хвильового як альтернатива масовим і надто підпорядкованим офіціозу організаціям. «Молодняк» (1926–1932); виник як організація комсомольських письменників. ВУСПП (Всеукраїнська спілка пролетарських письменників) – організована в січні 1927 р. з наміром об'єднати всіх лояльних щодо режиму митців. Утворення «Федерації об'єднань радянських письменників України». 1934 р. – Спілка радянських письменників.

Літературне життя в Західній Україні. Вагомий чинник – творчість представників старшого покоління (Уляна Кравченко, Наталена Королева, Катря Гриневичева, Т. Бордуляк, О. Маковей, Б. Лепкий, Л. Мартович, Марко Черемшина, В. Стефаник).

Об'єднання навколо журналу «Митуса» (1922); гуртування навколо організації «Горно» та видань «Вікна», «Нові шляхи», «Культура» прихильників радянської України; «Літературно-науковий вісник» (1922–1932, згодом «Вісник» (1933–1939), очолюваний Д. Донцовим, як антагоніст радянської влади. Об'єднання «Логос» при видавництві «Добра книжка», журнал «Поступ» (1921–1931): релігійне спрямування творчості авторів. Літературний журнал «Назустріч» (редагував критик і есеїст М. Рудницький).

Розвій українського громадсько-політичного й культурного життя 20-х рр. у Празі (Чехо-Словаччина). «Празька школа»: Є. Маланюк, Ю. Дараган, О. Ольжич, О. Стефанович, О. Теліга, О. Лятуринська, І. Ірлявський та ін.

Варшава як один із центрів політичного життя української еміграції. Ю. Липа, Н. Лівницька-Холодна.

Тема 2. Естетично-художні координати літератури 10-30-х рр . ХХ ст.

Літературна дискусія 1925-1928 рр. про шляхи розвитку національного письменства. Виникнення літературної дискусії у складних умовах наступу компартії на духовно-національне відродження й творчу думку. Звернення до багатьох питань: ставлення до класичної спадщини, проблема традицій і новаторства, шляхи розвитку нового мистецтва тощо. Центральне питанням: *бути чи не бути* українській літературі як самобутньому мистецькому явищу в контексті світового духовного розвитку.

Етапи розвитку дискусії.

М. Хвильовий як генератор дискусії та нових ідей. Окреслення програми українського національного відродження у циклі памфлетів «Камо грядеши» (1925), «Думки проти течії» (1926), «Апологети писаризму» (1926), «Україна чи Малоросія» (1926). Заклик до митців орієнтуватися на кращі класичні зразки світового письменства, «психологічну Європу», тобто на культуру Європи з її давніми гуманістичними традиціями, а не на пролеткультивську комуністичну літературу радянської Росії; гасло «Геть від Москви!».

Участь у дискусії «неокласиків» (М. Зерова, М. Рильського): наголошування на необхідності широкого використання здобутків світової культури; звернення до митців із закликом опановувати секрети художньої творчості, удосконалювати мову як першоелемент літератури, працювати над словниками.

Основні естетичні, філософські засади «азіатського ренесансу» та художні особливості «романтики вітаїзму». Використання М. Хвильовим концепції німецького філософа О. Шпенглера («Занепад Європи») про циклічний розвиток світової культури. Думка митця про настання четвертого відродження людства, яке стара Європа уже не може здійснити. Вибір України як держави, що лежить між Азією і Європою, Заходом і

Сходом, сконцентрувавши в собі їх контакти. З приходом четвертого відродження Україна, що була пригноблена віками, всю нагромаджену енергію, всі творчі сили віддасть людству.

Поява нового стилю відродження – романтики вітаїзму. Провідна ідея «романтики вітаїзму» – боротьба проти всього несуголосного часові, проти міщанства й бездуховності. Програма активного романтизму М. Хвильового: зображення життя у всіх його проявах – від захоплення романтикою революційної боротьби до викриття недоліків пореволюційних років; настанова на подолання всього негативного, оптимістична віра в торжество ідеалів навіть під час змалювання душевного неспокою вчорашніх борців та широко представленого бюрократизму, міщанства.

Тема 3–4. Естетичні пошуки української поезії 10-20-х років ХХ ст.

Експериментальний характер творчості футуристів.

Футуризм – один із напрямів авангардизму. Представники: М. Семенко, М. Бажан, В. Поліщук, Г. Шкурупій, О. Влизько, М. Йогансен та ін. Етапи розвитку футуризму в українській літературі: кверо- (перед-)футуризм, 1914–1918 рр.; панфутуризм, 1918–1927; епоха «Нової генерації», 1927–1930. Заслуга українського футуризму в захисті національної суверенності українського художнього слова. Проголошення українськими футуристами деструкції (руйнування) форми, епатажу (скандальної витівки). Звернення до урбаністичних мотивів, творення алогічної (заумної) мови, вживання надмірно приголосних.

Михайль Семенко (1892–1937) як найпослідовніший митець-футурист, руйнівник класичних форм вірша і поезики, впроваджувач дисонансів і верлібру. Переважання у перших збірках «Прелюд» (1913), «Дерзання», «Кверофутуризм» (1914) метафоричної гри понять та образів, присутність слідів символістської поезики.

Риси футуристичної поезики в ліриці М. Семенка: культ урбанізму (авангардні прийоми стилю, так званий «телеграфний» стиль; поєднаність урбаністичної лексики з традиційною; синтаксичний максималізм; введення розмовно-побутової лексики та науково-технічної термінології); культ вітаїзму (обожнювання життя, емоційно загострений життєпафос); зумисний деїлюзіонізм та підкреслено відверті еротичні мотиви, грубий прозаїзм, дошкульний і не завжди виправданий епатаж, демонстративна агресивність, декларативний патетизм програмових віршів. Пародіювання заштапованих поетичних прийомів, глузування з традиційних уявлень про поезію, «естетство навиворіт»; заклик «випустити слово на волю». Оновлення поетичної мови. Проголошення необхідності модернізації традиційного словника.

Експериментування з формою: численні формальні експерименти, динамічна естетика звукопису, лексичних новотворів, деструктивно-конструктивних метафор, прозаїзмів та вульгаризмів. Віртуозний звукопис, вибудований за семантичним, музикальним, динамічним принципом. М. Семенко – новатор у вживанні верлібру.

Гео (Григорій) Шкурупій (1903–1937) як один із організаторів футуристичних угруповань. Перша збірка «Психотези» (1922), наповнення її модерністською урбаністичною лірикою. Відбиття у другій збірці «Барабан» (1923) сподівань митця на оновлення життя, віри в духовну силу людини нової доби. Маніфестація розриву з традиціями й канонами, навмисне нагнітання прозаїзмів, епатаж читачів незвичним словом і ламанням класичних строф. Поетика збірок «Жарини слів» (1925), «Для друзів, поетів, сучасників вічності» (1929). Новаторство в жанрі мариністичної лірики («Пісня зарізаного капітана» та ін.)

Занепад футуризму: тиск радянської ідеології, переключення творчості «на конструктивний шлях функціональних мистецтв» (репортаж, памфлет, марш); свідоме ігнорування художності, політизація мистецтва; відмова від футуристичної теорії та перехід до реалістичного мистецтва.

Традиції футуристів у сучасній поезії (збірки А. Мойсієнка «Шахопоезія» (1997), «Сонети і верлібри» (1998), «Сім струн» (1998), «Віче мечів» (1999), В. Гайди «Ефемериди» (1996) та ін.

Революційний романтизм як стильова течія в поезії 1920-х рр.

Революційний романтизм заперечував конфлікт мрії і дійсності, оспівував можливість революційного перетворення життя і втілення мрії в результаті революції. Василь Чумак (1900–1919), Активний член Української соціально-революційної партії. Збірка «Заспів» (1919). Талановитий поет-імпресіоніст, елементи символістської поетики. Формувався під впливом О. Олеса. Композиція збірки: цикли «З ранкових настроїв», «Мрійновтома», «Осіннє», «Цикл соціального». «Революційні вірші, ніжна лірика інтимних переживань» (О. Білецький). Космічні образи, героїзація подвигу простої людини й мас. Ідейний пафос: віра в ідею світової революції й відродження України як держави («Червоний заспів»); прославлення української національної революції («Кобзареві, «Заклик», «Геть сумніви». «За кордони», «Пісні помсти»); настрої й почуття тогочасного інтелігента, що живе в умовах жорстоких духовних й соціальних зрушень, трагізм роздвоєння («Дві душі»); характеристика поетичного кредо («Офіра»); особисті почуття («Сьогодні ходив на могилу матусі»). Характерні ознаки стилю: лаконічність, стислість («рубаність вислову»), прості непоширені речення; емоційність; метафори, порівнянь, густа конденсація думок і почуттів.

Типово імпресіоністичні поезії «Ой у полі на обніжку», «Білим жалем вечір кинув тіні», «Ти – жаль», «Конвалії», «Погром».

Василь Еллан-Блакитний (1894–1925). Революціонер, активний партійний діяч УПСР («боротьбисти», від назви газети «Боротьба»). Збірка «Удари молота і серця» (1920). Рання поезія: символістські мотиви безпричинної журби, самоти, розбитого серця юнака, втечі від людського тлуму до природи.

Мотиви післяреволюційної лірики: боротьба, життєствердження, дія. Ліричний герой збірки «Удари молота і серця» – революціонер, максималіст, колективіст, що промовляє за всіх пролетарів, гостро відчуває закостенілість

і рутинність мислення поневоленої людини, рудименти міщанської психіки, що заважають скинути кайдани неволі. Мовлення схвильоване, внутрішньо полемічне. Неповторний духовний світ особистості розчинено в масі, замість особи – соціальні типи. Художні прорахунки у створенні образу окремого індивіда, творця революції: знеособленість, спрощення духовного багатства людини революції.

Риторично й декларативно, але з афористичним напруженням відбито дух доби, соціальне й національне пробудження мас («Після «Крейцерової сонати», «Бастилія», «Канопада»).

Мотив подвигу і самопожертви у поезії «Повстання» (1918–1919), присвяченій письменнику Андрію Заливчому. Патріотизм творчості (поезія в прозі «Україна», 1919).

Художня своєрідність поезії неокласиків. «Неокласицизм» як філософія консервативної модернізації (М. Зеров, М. Рильський, П. Филипович, М. Драй-Хмара, О. Бургардт).

Риси неокласицизму: система світосприймання, позначена рисами «аристократизму духу» та творчого інтелекту; тяжінням до гармонії між раціональною сферою та почуттями, власне до сподіваної «калагатії», високої культури мислення та поетичного мовлення. Звідси – захоплення досконалістю античної лірики, художньою філігранністю французьких «парнасців», доробком російського «срібного віку», що поєднувалося з інтересом до української класики, розбудови національної, перейнятої «вітаїстичною» енергією культури. Спростування власними творами закидів вульгарної критики у відстороненості від дійсності.

Микола Зеров (1890–1937) – основоположник неокласичної школи поетів; тлановитий митець, неперевершений перекладач античної поезії, історик літератури, блискучий та ерудований критик і полеміст, педагог і палкий патріот. Концепція відродження української літератури М.Зерова: бережливе ставлення до класичного набутку й засвоєння культури минулого. Основні видання: перекладена з латинської «Антологія римської поезії» (1920), антології «Нова українська поезія» (1920), «Слово» (1923), збірка поезій «Камена» (1924), нариси «Леся Українка», «Нове українське письменство», збірник статей «Ad fontes» («До джерел», 1926), «Від Куліша до Винниченка» (1928) та ін. Культурологічний та історіософський характер поезії М.Зерова, дисциплінованість думки, майстерність формою; «окультуреність» емоцій, контролювання їх тонким розумом і вишуканим смаком.

Михайло Драй-Хмара (1889–1939), поет, учений-філолог, славіст, перекладач П. Верлена, С. Малларме, М. Метерлінка, А. Пушкіна та інших видатних поетів. Поетична збірка «Проростень» (1926): тема мистецтва і його роль у новій добі, національне відродження України в ХХ ст., екзистенціальні (лат. *existentia* – існування) мотиви буття людини, її самотності, вибору, глибока віра в людину, заклики до героїчної боротьби зі антигуманною дійсністю. Алегоричний характер сонета «Лебеді» (1928). Вплив символізму, «невпорядкована» чуттєва стихія, вторгнення емоційно

«випадкового»; наявність таємничості, позараціонального залишку, прихованого життя душі. Спостерігаються елементи сюрреалізму, «позараціоналістичної» поетичної мови, мови уяви, підсвідомості та інтуїції.

Максим Рильський (1895–1964), поет, учений-філолог, перекладач, академік АН УРСР, АН СРСР. Досягнення найвищого розвитку традиційної поезики у його творчості, поєднання простоти і глибини. Дебютна збірка «На білих островах» (1910); наступні збірки «Під осінніми зорями» (1918), «Синя далечінь» (1922), «Крізь бурю й сніг» (1925), «Тринадцята весна» (1926), «Де сходяться дороги» (1929), «Гомін і відгомін» (1929) та ін. Поєднання в художній системі М. Рильського при єдності загальних стильових принципів різноманітних манер і стилістичних розгалужень. Ліричний імпресіонізм ранньої творчості автора, медитативність поезії, майстерність у жанрі «побутово-конкретного описового малюнка» (Л. Новиченко). Суперечливий характер творчості М.Рильського 30-х років: збірки «Знак терезів» (1932), «Київ» (1935) та ін.

Ліро-епос М. Рильського: жанрово-тематичне багатство. Полеміка про культурну спадщину в поемі «Чумаки» (1923), драматичні контрасти поеми «Крізь бурю й сніг» (1925), соціально-національна проблематика поеми «Марина» (1938). Елегійний характер ранньої прози М. Рильського: «Бабине літо» (1967).

Павло Филипович (1891–1937). Ліризм і розкутість, елементи народнопоетичної та модерністської поезики, безпосередність у вираженні громадянських проблем, вольове начало в поезії, вплив символізму. Поетичні збірки «Земля і вітер» (1922), «Простір» (1925). Висока філологічна культура поезії, самостійність художнього мислення, щирість самовираження. Медитативність лірики П. Филиповича, особливе багатство інтимної лірики автора. Поезія «Різьбярі» як естетичне кредо автора.

Освальд Бургардт (1891–1947) – учений, поет, перекладач. Майстерність у галузі перекладу з німецької, англійської та ін. Найвизначніші твори написані на еміграції (з 1931) – поеми «Прокляті роки» (1937) та «Попіл імперій» (1943–1947); історіософський пафос спрямований проти деспотизму, політичного, національного й морального пригнічення людини і людства. Збірка «Каравели» (1944): переплетення античної героїки, європейської лицарської романтики з українською культурною традицією.

Творчість Є. Плужника.

Євген Плужник (1898–1936). Збірки «Дні» (1926), «Рання осінь» (1927), «Рівновага» (1933, надрукована 1943). Напруженість, схвильованість, «антисентиментальність», «антипатетичність» лірики. Поезія як гранично стисле, психологічно насичене висловлювання, що вкладається здебільшого в кілька канонічних строф. Відображення в ліриці Є.Плужника настроїв доби, змалювання трагізму буття людини у світі катастроф, революції та братовбивчих воєн. Проблема людини і сенсу її буття, утвердження гуманістичного ідеалу. Автор п'єс «Професор Сухораб» (1928), «У дворі на передмісті» (1929), роману «Недуга» (1929).

Поезія В. Свідзінського: традиції та новаторство.

Володимир Свідзінський (1885–1941). Збірки «Ліричні поезії» (1922), «Вересень» (1927), «Поезії» (1940), «Медобір» (втрачена). Збереження у творчості духовної незалежності і невіддатливості. Неокласицистична захопленість античністю, дисципліна вислову, певний раціональний контроль за почуттєвою сферою, водночас органічність народнопоетичного світогляду, безпосередність інтуїції та підсвідомості, розкутість вірша і слова.

Тема 5. Художня західноукраїнської та еміграційної поезії 1910–1930-х рр.

Явище стрілецької поезії. Репрезентують автори Василь Бобинський (1898–1938), Олесь Бабій (1897–1975), Роман Купчинський (1894–1978), Юра Шкрумеляк, Микола Голубець, Левко Лепкий та ін.

О. Бабій, В. Бобинський, Ю. Шкрумеляк – фундатори групи поетів-символістів «Митуса» (1922). О. Бабій, активний учасник літературно-мистецького життя Львова як письменник і журналіст. Автор збірок «Ненависть і любов» (1921), «Поезії» (1923), повісті «Перші стежі» (1937). Р. Купчинський учасник походів січових стрільців (роман-трилогія «Заметіль» – «Курилася доріженька», «Перед навалою», «У зворах Бескиду»). Пісні на його слова, інколи з його ж музикою («Зажурились галичанки...», «Човник хитається», «Накрила нічка...», «Їхав стрілець на війноньку» та ін.). Збірка поезій «Недоспівані пісні» (1983), видана в Нью-Йорку (упорядник Б. Бойчук). В. Бобинський, учасник Першої світової війни, в 1920 р. перейшов на бік Червоної Армії, став комуністом; повернення 1921 до Львова, редактор різних легальних і нелегальних видань – органів КПЗУ, з 1927 р. – редактор місячника «Вікна», навколо якого групуються письменники прорадянського спрямування. 1930 р. за рекомендацією ЦК КПЗУ переїхав до Харкова; репресований.

Прихильність поетів до символізму. Особливості: поєднання В. Бобинським витонченості версифікації європейських поетів з українською фольклорною символікою, вміння передати тонкі порухи підсвідомості; поезії споглядально-рефлексивного плану О. Бабія, порушення у віршах проблеми людської цивілізації, життя і смерті, таємниці буття, використання точної і несподіваної метафори; любов до персоніфікації природи у Р. Купчинського: або психологізація пейзажу, або матеріалізація через природні явища власного психологічного стану.

Новаторський характер представників західноукраїнської поезії.

Богдан Ігор Антонич (1909–1937). Збірки: «Привітання життя» (1931), «Три перстені» (1934), «Книга Лева» (1936), «Зелена Євангелія» (1938), «Ротації» (1938). Кожна збірка доповнює попередню, вирізняючись своєю тематикою, стильовими особливостями. Головне спрямування поетичної спадщини автора: переосмислення народнопоетичних мотивів та образів у поезії Б.-І. Антонича («Село», «Яворова повість»); своєрідність інтерпретації біблійних мотивів («Різдво», «Скарга терену», «Терен співає», «Балада про пророка Йону»); «біологізм» як поетична концепція («До істот з зеленої зорі», «Сад», «Пісня про незнищенність матерії», «Вишні»);

сюрреалістичні тенденції в поезії Б.-І.Антонича («Сурми останнього дня», «Страшний суд»).

Святослав Гординський(1906–1993). Збірки: «Барви й лінії» (1933), «Буруни» (1936), «Слова на каменях» (1937), «Вітер над полями» (1938), «Легенди гір» (1939), «Сім літ» (1939). Ліричний герой протистоїть убогому животінню обивателя, подеколи епатує його смаки в дусі А. Рембо, М. Семенка чи О. Влизька, при цьому ніколи не втрачає інтелігентності. Для стилю характерний своєрідний еклектизм: нагромадження романтизованих елементів футуризму, «неокласицизму» та неоромантизму. Тематика: здебільшого тема мистецтва, пейзажна лірика.

Особливості поетики представників Празької школи

Об'єднання у Празькій школа самотутніх і близьких за світоглядом авторів: Юрій Дараган, Євген Маланюк, Леонід Мосендз, Юрій Клен, Олег Ольжич, Наталя Лівицька-Холодна, Юрій Липа, Олекса Стефанович, Оксана Лятуринська, Галя Мазуренко, Олена Теліга, Андрій Гарасевич та інших. Володимир Державин як автор назви «празька школа» в роботі «Три роки літературного життя на еміграції (1945-1947)». Суперечки навколо поняття «празька школа»: твердження, що як літературний гурт чи осередок «празька школа» не існував, оскільки група не виробила жодних маніфестів, програм та інших документів, які підтверджували б її соціо-літературне функціонування.

Географічний чинник як один із суттєвих аргументів на користь назви «празька школа»: становлення поетів як індивідуальних творчих особистостей відбулося в Празі 20-х років, де більшість із них навчалися, відвідували лекції чи викладали у місцевих вузах та інших навчальних установах; Карловий університет (О. Стефанович, О. Лятуринська, О. Ольжич, Н. Лівицька-Холодна, А. Гарасевич), Український Вільний Університет (О. Стефанович, О. Ольжич, А. Гарасевич), Українська господарська академія (Є. Маланюк, Л. Мосендз), Український високий педагогічний інститут ім. Михайла Драгоманова (Ю. Дараган, О. Теліга, Г. Мазуренко), Українські студії практичного мистецтва (О. Лятуринська, Г. Мазуренко).

Існування в літературознавчій науці певних розбіжностей щодо чіткого окреслення «празької школи» як колективного феномена (думки М. Неврлого, М. Ільницького, О. Астаф'єва, А. Дністрового та ін.).

Тематично-стильові тенденції «празької школи»: посилена увага до історичного як не лише до минулих епох, але й континуальної, цілісної картини національного буття, увага до релігійно-метафізичної проблематики, симбіоз символічного, неокласичного, необарокового стильових начал.

Тема 6–7. Художній світ української прози 10–30-х рр. ХХ ст.

Загальний огляд української прози 10-30-х рр. ХХ ст.

Жанрово-тематичний діапазон прози. Відображення на розвитку тогочасної прози суспільних обставин, еміграції ряду зрілих майстрів (В. Винниченко), важке адаптування до нових умов на батьківщині (С. Васильченко, М. Чернявський, Л. Яновська, А. Кримський).

Перші видання: К. Анищенко «Оповідання» (1918); А. Заливчий «З літ дитинства» (1919); М. Івченко «Шуми весняні» (1919); В. Підмогильний «Твори. Том I» (1920); Г. Михайличенко «Блакитний роман» (1921) та «Новели» (1922); Г. Косинка «На золотих богів» (1922).

Початок 1920-х рр.: розвиток короткої епічної форми: ескіз, етюд, шкіц, новела, оповідання, згодом – повість і роман.

Паралельне функціонування багатьох стильових течій, напрямів і художніх манер письма: символізм (Г. Михайличенко, Галина Журба), експресіонізм (О. Турянський, І. Дніпровський, І. Сенченко), імпресіонізм (М. Івченко, М. Ірчан, Г. Косинка, А. Головка), орнаменталізм (М. Хвильовий, П. Панч), неоромантизм (Г. Епик, О. Досвітній, Ю. Яновський, О. Довженко) тощо. Змалювання неспокоїної дійсності багатоаспектно й багатогранно: поруч із реалістичним принципом правдоподібності, відтворення життя «у формах самого життя» проза використовує романтичні засоби, умовно-асоціативні форми, фантастику, гротеск, алегорію.

Новелістика. Розквіт новели; демонстрування високої художньої майстерності у змалюванні драматизму життя і долі людини. Збірки «Новели» (1922) Г. Михайличенка, «Сині етюди» (1923) М. Хвильового, «Дівчина з шляху» (1923), «Червона хустина» (1924) А. Головка, «Мамутові бивні» (1925), «Кров землі» (1927) Ю. Яновського, «Твори. Т. 1» (1920), «Проблема хліба» (1927) В. Підмогильного, «Переможець дракона» (1925) Г. Шкурупія та ін.

Жанрові різновиди: на початковому етапі – етюди, ескізи, акварелі, новелетки (А. Заливчий, Г. Михайличенко, В. Чумак, В. Еллан-Блакитний), у 20-х рр. – імпресіоністична (А. Головка, Г. Косинка), реалістична новела, сповнена аналізу непростих людських стосунків, нових конфліктів і перипетій, вчинків і розв'язків; новела й оповідання з філософським спрямуванням (В. Підмогильний, А. Любченко, Г. Шкурупій), пригодницько-фантастичного і детективного змісту (Ю. Шовкопляс), сатирично-гумористичного спрямування. Створення О. Вишнею нового жанру – усмішки, що синтезує у собі жанрові ознаки гумористичного оповідання й фейлетона.

Повість. Новаторський характер жанру повісті; відображення ідейних, духовних і етичних шукань людини першої третини ХХ ст. Основа – національна традиція. Розвиток жанрових різновидів: родинно-побутова, соціально-побутова, історична, пригодницька, психологічна, фольклорно-лірична повість. Експериментування письменників, застосування новітніх прийомів письма: монтаж, часові зміщення, асоціативне мислення, мозаїчна композиція, «потік свідомості» та ін. Символістська повість «Блакитний роман» (1919) Г. Михайличенка: насиченість символікою, алегоричними образами, багатою кольористикою, ліризмом; моделювання у такий спосіб перебігу революційних подій в Україні. Ретроспекції, зміщення подій, пролепис (забігання наперед) – ознаки структури повісті «Байгород» (1927) Ю. Яновського.

Лірична повість. Розповідь ведеться від імені ліричного «я». Органічне поєднання ліризму з достовірністю, конкретністю, документальністю зображуваних подій. Використання імпресіоністичної поетики. Повісті «Шуми весняні» (1919), «Горіли степи» (1923), «В тенетах далечини» (1924) М. Івченка, «Можу» (1922), «Червоний роман» (1923), «Зелені серцем» (1924), «Пасинки степу» (1924) А. Головка.

Великі аналітичні й пізнавальні можливості жанрової палітри повісті: використання детективної і сатиричної поетики (Ю. Смолич, М. Хвильовий), збагачення мотивами пригодництва (О. Досвітній, Ю. Яновський), історичного біографізму (С. Васильченко). Жанр кіноповісті: поєднання жанрових ознак епосу й кіно – сюжет і авторські описи, коментарі, відступи, характеристики героїв (ознаки повісті), розбивка дії на дрібні сценки, лаконічні діалоги, монтажний принцип поєднання й чергування епізодів тощо (ознаки кіно). О. Довженко («Звенигора», «Арсенал», «Щорс», «Земля»), А. Головка, М. Бажан, Ю. Яновський, М. Йогансен, Ю. Тютюнник та ін.

Роман. Новий рівень художнього синтезу в романі. Посідання з кінця 20-х рр. панівного місця в літературному процесі. «Американці» (1925) О. Досвітнього, «Останній Ейджевуд» (1926) Ю. Смолича, «За плугом» (1926) Варвари Чередниченко, «Бур'ян» (1927) А. Головка — перші твори цього жанру; змалювали історично правдивий і епічно широкий погляд на епоху і її людей.

Естетичні відкриття в романній формі: «Майстер корабля» (1928), «Чотири шаблі» (1930), «Вершники» (1935) Ю. Яновського, «Мати» (1932) А. Головка, «Місто» (1928), «Невеличка драма» (1930) В. Підмогильного, «Недуга» (1928) Є. Плужника, «Вальдшнепи» (1927) М. Хвильового. Традиції та новаторство: збереження традиційних засобів розкриття конфлікту (боротьба героїв, діалог, авторський коментар, ясна розв'язка тощо); застосування новаторських засобів (підтекст, позафабульні компоненти, деталі, що набувають символічного лейтмотиву, використання прийомів кіно).

Жанрові різновиди: новелістичний роман («Чотири шаблі», «Вершники» Ю. Яновського), роман-розв'язання («Майстер корабля», Ю. Яновського, «Вальдшнепи» М. Хвильового) роман-панорама («Мати» А. Головка), роман-памфлет («Сорок вісім годин» Ю. Смолича), соціально-побутовий і психологічний романи («Місто», «Невеличка драма» В. Підмогильного, «Визволення» О. Копиленка, «Чад» Я. Качури), біографічний («Аліна і Костомаров», «Романи Куліша» В. Петрова-Домонтовича), історичний («Мазепа» Б. Лепкого, «В степах» С. Божка), сатиричний («Інтелігент» М. Скрипника, «По той бік серця» Ю. Смолича, «Голландія» Д. Бузька, «Недуга» Є. Плужника), науково-фантастичний і пригодницький («Сонячна машина» В. Винниченка, «Прекрасні катастрофи» Ю. Смолича, «Чорний Ангел» О. Слісаренка, «Двері в день» Г. Шкурупія). Культивування В. Підмогильним, В. Домонтовичем («Без ґрунту», «Доктор Серафікус») інтелектуальної прози: насичення творів глибоким

психологізмом, філософськими роздумами, парадоксальними судженнями, полемічністю.

Особливості стильового вираження прози. Новаторська тенденція «лівого», «модерністського» характеру, спроба «очуднення», експериментування із формою, парадоксального конструювання, демонстрування «прийому» та деконструкції, намагання поєднати психологізм з напруженою інтригою, з ігровим сюжетом (Д. Бузько, Г. Шкурупій, Л. Скрипник; М. Йогансен). Друга тенденція – творчість письменників, які не були принципово націлені на стильове новаторство, виходили з традиції класиків, але прагнули поглибити і збагатити їхній досвід (Г. Косинка, М. Івченко, В. Підмогильний, Б. Антоненко-Давидович, І. Дніпровський, А. Головка, І. Сенченко, П. Панч, А. Любченко). Відхід від описового реалізму, схилення до орнаментальності, імпресіонізму та експресіонізму, ритмомелодійної індивідуалізації стилю.

Психологічна проза: традиції та новаторство.

Творчість Миколи Хвильового: жанри, проблеми, стильові особливості. Микола Хвильовий (1893–1933), справжнє прізвище М. Фітільов. Дебют 1921 р. у столичному Харкові як поета: збірки «Молодість» (1921) і «Досвітні симфонії» (1922). Збірки прози: 1923 р. – «Сині етюди», 1924 р. – «Осінь», 1927 – «Твори. Т. 1», 1928 – «Твори. Т. 2». 1930 р. – «Твори. Т. 3», 1929 р. – повість «Іван Іванович», оповідання «Ревізор» тощо. Незакінчені романи «Іраїда» (початок у 1925 р., 1930 р. видано твір під заголовком «Зав'язка»); «Вальдшнепи» (ж-л «Вапліте», 1927 р. № 5, друга частина опублікована в наступному номері, але весь наклад журналу був конфіскований). Активний учасник дискусії 1925-1927 рр. Покінчив життя самогубством 13 травня 1933 р.

Виділення дослідниками у творчій еволюції письменника (Г. Костюк, В. Агеєва та ін.) двох етапів: перший (1923–1926) – романтична, лірико-експресіоністична, в основному безсюжетна проза; другий (1926-1927) – період поступового переходу до врівноваженішої конкретно-реалістичної манери письма, опанування майстерністю сюжетобудови у великих прозових формах, посилення іронічних, сатиричних інтонацій.

Мотиви творчості: амбівалентний характер революції («Життя», «Шляхетне гніздо», «Кіт у чоботях», «На глухім шляху»); «Я (Романтика)»; постреволюційний синдром «втраченого покоління» («Юрко», «Синій листопад», «Заулок», «Кімната, ч.2»); «Повість про санаторійну зону»; безвихідь як спосіб існування («Редактор Карк», «Силуети»); «Сентиментальна історія», «Вальдшнепи»; мотив смерті (загибелі) («Солонський Яр», «Бараки, що за містом»); сатира і гротеск («Колонії, вілли...», «Свиня»); пародійна модель світу («Чумаківська комуна»).

Різностильовість творчості письменника.

Проза Валер'яна Підмогильного: проблематика, образи, художні засоби. Валер'ян Підмогильний (1901–1937). Прозаїк (оповідання, новели, повісті, романи), перекладач з французької класики (Вольтер, Д. Дідро, В. Гюго, О. Бальзак, А. Доде, Г. де Мопассан, П. Меріме. А. Франс). Збірки

прози: «Твори. Том I» (1920), «Військовий літун» (1924), «Проблема хліба» (1927), повісті «Остап Шаптала» (1921), «Третя революція» (1925), романи «Місто» (1928), «Невеличка драма» (1930), «Повість без назви» (1934).

Художні доміанти прозаїка: людина і обставини, колективне й особисте, сліпі інстинкти природи й зобов'язуюча суспільна мораль, суперечності прагнень розуму й серця.

Основна тема: людина і революція; проблема міста і села; екзистенційні пошуки.

Новаторський характер експериментальної прози 1920–30-х років.

Художній світ прози Віктора Петрова (Домонтовича). Віктор Петров (1894–1969) (псевдоніми В. Домонтович, В. Бер) – оригінальний прозаїк, літературознавець, етнограф, фольклорист, мовознавець, філософ, історик, археолог. Перший твір – новела «Розмови Екегартові з Карлом Гоцці» (написана біля 1925 р., опублікована 1946). Романи «Дівчина з ведмедиком» (1928), «Аліна й Костомаров» (1929), «Романи Куліша» (1930), «Без ґрунту» (1946). Розділи повісті «Напередодні (Грахх Бабеф)» (журнал «Життя й революція», 1934 р.); роман «Доктор Серафікус» (за свідченням автора, написаний 1927–1929 рр., опублікований 1947 р.).

Дві жанрові групи прози: романізовані історико-біографічні твори; психологічна проза. Інтелектуальний, екзистенціальний, ірраціональний, «театральний» («автори як маски, тексти як шифри»), сексуальний дискурси прози В. Петрова (С. Павличко).

Приналежність романів В. Петрова до нового для української літератури типу інтелектуального роману (переважання думки над формою; романи-дискусії). Зосередженість на універсальних проблемах людського існування.

Новаторський характер творчості Майка Йогансена. Майк Йогансен (1895–1937) – письменник, літературознавець, мовознавець. Збірки поезій: «Д'горі» (1921), «Крокове коло» (1923), «Революція» (1924), «Пролог до Комуни» (1924), «Балади про війну і відбудову» (1933), збірки прози «17 хвилин» (1925), «Оповідання про Майкла Паркера» (1931), «Життя Гая Сергійовича Шайби» (1931), романи «Пригоди Мак-Лейстона, Гаррі Руперта та інших» (1925), «Подорож ученого доктора Леонардо і його майбутньої коханки Альчести у Слобожанську Швайцарію» (1930), «Югурта» (ненадрукований, зберігся в російському перекладі П. Зенкевича), теоретичні розвідка «Елементарні закони версифікації (віршування)» (1922), «Як будується оповідання» (1928), книги нарисів «Подорож людини під кепом: Єврейські колонії» (1929), «Подорож у радянську Болгарію» (1930), «Три подорожі» (1932), «Під парусом на дубі» (1933), «Подорож у Дагестан» (1933) та «Кос-Чагил на Ембі» (1936).

Особливості поезії: «міфологізована» поетична гра, тонкий імпресіоністичний інструментарій, спроба згармонізувати модель «людина і світ».

Найприкметніші риси прози: яскраво виражена фабульність, чітка конструкція і захоплюючий, гострий, незрідка авантюрний сюжет.

Побудова роману «Пригоди Мак-Лейстона, Гаррі Руперта та інших» за традиціями жанру пригодницького роману, яскраво виражена кінематографічність викладу, напруженість подій, змінюваність «кадрів» та місця їхнього розгортання (Америка, Британія, Франція, Африка, Україна), демонстративний, подекуди епатажний, монтаж окремих епізодів.

Експериментальний характер роману «Подорож ученого доктора Леонардо і його майбутньої коханки Альчести у Слобожанську Швейцарію». Вигадливий тон викладу; химерний зміст, пародійно-іронічні містифікації. Ліричність викладу, наявність поетичних вставок.

Функціонування прозових жанрів у Західній Україні та на еміграції. У літературі Західної України та емігрантській домінували найавторитетніші представники старшого покоління: В. Стефаник, Марко Черемшина, О. Маковей, О. Кобилянська, Б. Лепкий, В. Винниченко, хоча не всі зберігали творчу активність.

Тематика: страждання та руїна в часи Першої світової війни: О. Турянський «Поза межами болю», новелістика В. Стефаника, Марка Черемшини, О. Маковея, К. Гриневичевої та ін.;

стрілецька тема: О. Бабій «Голгофа українських полків», Р. Купчинський «Заметіль»;

визвольна війна (подається в романтичних барвах): Ф. Дудко «Отаман Крук» (повість, 1924), «В заграві», «Чорторий», «Квіти і кров»; Клим Поліщук «Отаман Зелений» (роман у двох частинах, 1922), роман «Гуляйпільський батько» (1925); О. Бабій «Дві сестри» (1936); Ю. Горліс-Горський «Холодний Яр» (1937); та ін.;

історична проза: Б. Лепкий, К. Гриневичева, О. Назарук, Ю. Опільський, Н. Королева, В. Будзиновський, В. Бірчак та ін.;

психологічна проза (І. Вільде, Б.-І. Антонич та ін.).

Проза представників «Празької школи». Ю. Липа «Нотатник» (у 3 тт.), «Козаки в Московії»; Л. Мосендз «Євшан-зілля», «Останній пророк»; О. Теліга «Або-або»; Г. Мазуренко «Не той козак, що поборов, а той, що вивернеться» та ін.

Тема 8. Драматургія 10–30-х рр. ХХ ст.: традиції та новаторство.

Тематично-жанровий діапазон драматургії.

Мелодрама на тему громадянської війни: І. Дніпровський (І. Шевченко) «Любов і дим» (1925), «Яблуневий полон» (1926).

Тема ідейного фанатизму порушувалася в Західній Україні. Я. Галан – «Дон Кіхот із Еттенгайму» (1925–1927), «Вантаж» (1927–1928), «Вероніка» (1928–1929). Поетика модернізму. П'єси 30-х рр. позбавлені цих рис: памфлет «99 %», «Човен хитається» – 1930; «Осередок» (1932).

Драматичні етюди: Я. Мамонтов «Dies irae» (1922), «Третя ніч» (1922), «Захід» (1922).

Ліричні драми, п'єси романтичного, символічного спрямування: Я. Мамонтов «Дівчина з арфою» (1922), «Веселий Хам» (1926).

Фантастичні п'єси: Є. Кротевич «Син сови» (1923); І. Кочерга – п'єса-феєрія «Марко Проклятий» (1928), «Майстри часу» (1934); М. Ірчан «Радій» (1927); «Дума про Британку» (1937) Ю.Яновського.

Історична драма. Найпомітніші постаті – Богдан Хмельницький і Тарас Шевченко, яких позбавлено історичної конкретики й перетворено на символ національної історії в її класовому варіанті: О. Корнійчук «Богдан Хмельницький» (1938), драматичний етюд П. Тичини «Шевченко і Чернишевський»; К. Буревій «Павло Полуботок» (1928), І. Кочерга «Алмазне жорно» (1927), «Свіччине весілля» (1930), І. Микитенко «Маруся Шурай» (1934).

Соціально-побутова комедія: Я. Мамонтов «Рожеве павутиння», І. Микитенко «Соло на флейті» (1933-1936), «Дні юності» (1931, 1936).

Соціально-психологічна драма сучасної авторам тематики: М. Ірчан «Дванадцять» (1923) – реальні події (революційні виступи в Галичині 1922 р.); «Родина щіткарів» (1924), «Отрута» (1927); І. Микитенко «Диктатура», «Світить нам, зорі» («Кадри») – 1930, «Справа честі» (1931), «Дівчата нашої країни» (1933), «Як сходило сонце» (написана 1937, надрукована 1962), «Бастилія божої матері» (1933).

Сатиричні п'єси: К. Буревій «Хами» (1925), «Овечі сльози» (1930), «Опортунія», «Чотири Чемберлени» (1931).

Основні напрямки розвитку українського театру: психологічний та експериментальний.

Розвиток професійного театру 1920–1930-х рр. у двох напрямках, які умовно можна назвати «психологічним» та «експериментальним». «Психологічний» напрям пов'язаний з театром ім. І. Франка, керованим Г.Юрою. «Експериментальний» тип театру – це, насамперед, пошуки «Березолу», керівник якого Л.Курбас намагався створити так званий «театр дії», «рефлексологічний» театр. Він спирався на активну позицію глядача і був здатний втілювати найскладніші речі світового (насамперед західноєвропейського) репертуару. За Л.Курбасом, мистецтво, щоб досягти діалектику дійсності, повинне вдаватися до образного перетворення, яке засноване на законах асоціативного мислення.

Переїзд у 1926 р. театру «Березіль» до столиці (Харків). Вистави «Народного Малахія» та «Мини Мазайла» за творами М.Куліша як привід для політичного цькування Л. Курбаса-режисера, так і М. Куліша-драматурга. Філософізм театру Л. Курбаса – М. Куліша як привід для знищення.

Жанр трагікомедії (політичної, ідеологічної, психологічної) розробляв М. Куліш.

Новаторський характер драматургії М.Куліша.

М. Куліш (1892–1937) – один із найвизначніших українських драматургів, лідер українського художньо-мистецького процесу, теоретик художньої культури й літератури, інтелектуал, діяч мистецького й національного руху.

Продовження М. Кулішем розробки жанрових різновидів української драматургії: драми, комедії, трагедії. Розвиток жанру соціально-побутової драми («97», «Комуна в степах»), побутової комедії («Отак загинув Гуска»), психологічної драми («Зона», «Закут»), гротескної комедії-сатири («Хулій Хурина»), абсурдистської трагедії («Народний Малахій»), філософсько-інтелектуальної драми («Вічний бунт»), психологічно-інтелектуальної трагедії («Патетична соната»), соціально-інтимної комедії («Мина Мазайло»), алегорійно-психологічної драми («Прощай, село»), соціально-метафоричної драми («Маклена Граса»). Особливості поетики: фрагменти поетики художнього абсурду, ірраціоналізму, трагедокомедійності, поетики концептуально-структурного оксиморону (пізніше репрезентували себе в творчості Е. Іонеско, С. Беккета, С. Мрожека та інших «абсурдистів»).

Зображення інтелектуально-психологічного стану персонажа у різні моменти й фази його буття: у побутових стосунках і реаліях; екстремально загострених ситуаціях; властивому для оточенні; незвичному, невластивому для нього середовищі; у драматичні й трагедійні періоди його життя; комічних сценах і ситуаціях. Характери Миколи Куліша – це драматично-складні й художньо-самобутні утворення.

Тема 9. Українська література 30-х рр. ХХ ст.: зміна естетичних орієнтирів.

Українська література 1930-х рр.: у координатах соцреалізму.

Соціалістичний реалізм як ідеологічно-естетична система.

В основі соцреалізму – адаптований до потреб радянського соціуму реалізм і політичні, позахудожні дискурси з означенням «соціалістичний». Уперше словосполучення «соціалістичний реалізм» використовується в «Літературній газеті» в редакційній статті «За роботу». Варіанти: «революційно-соціалістичний реалізм» (І. Кулик).

Джерелами «соцреалізму» визначали: утопії Т. Мора, Т. Кампанелли, Ж. Верна, Г. Веллса та ін.; усічений марксо-ленінським літературознавством реалізм ХІХ ст., що отримав назву «критичного; натуралізм, на який спиралася соціальна критика (першорядне місце відведено творам О. де Бальзака на противагу прозі Е. Золя). Найчастіше за основне джерело творчого методу брали драму «Вороги» й особливо роман «Мати» М. Горького, в якому перетрансформовано образ Матері Божої та її Сина, почасти апелювали до «прогресивного» романтизму, неначе засвідченого тенденційно-ілюстративними творами Паризької комуни, надто ранньою прозою М. Горького, «романом виховання» «Як гартувалася сталь» М. Островського з аскетичним жертвним ідеалом, утіленим в образі Павки Корчагіна. Таке розуміння «соцреалізму» відповідало занесеній до статуту Спілки письменників колишнього СРСР, виголошеній головним ідеологом штучного напрямку А. Ждановим на Першому Всесоюзному з'їзді радянських письменників формулі, припасованій для «правдивого, історичного-конкретного зображення дійсності в її революційному розвитку» відповідно до «завдань ідейної переробки та виховання трудящих в дусі соціалізму».

Література 30-х рр. ХХ ст.: теми, проблеми, образи.

1930-і роки як період втрати творчого потенціалу, що окреслився у попередні десятиліття. Уніфікація проблематики й тематики; збіднілість поезики; зникнення стильових пошуків. Вихід на перший план соціального замовлення, однозначного оспівування героїки колективізації та індустріалізації, культурної революції, що включала в себе конструювання «нової людини» та «нової моралі»; боротьба з різними «ізмами». Поступове перетворення літератури у пропагандистське відомство, виробництво ідеологічних стереотипів. Наявність чіткого поділу: свій – чужий.

Популярність «виробничої» літератури. Напрацювання низки стереотипів: викриття шкідництва буржуазних «спеців», троцькістів та націоналістів. В. Кузьмич «Крила» (1930), Г. Коцюба «Нові береги» (1932), С. Скляренко «Бурун» (1932), О. Донченко «Зоряна фортеця» (1933), Ф. Кандиба «Повість про Тракторобуд» (1933). Спроба у деяких авторів патетику соціалістичного будівництва вписати в загальнішу гуманістичну духовну проблематику: О. Копиленко «Народжується місто» (1932), Ю. Шовкопляс «Інженери» (1934–1937).

Розробка образу інтелігента і проблем інтелігенції; викриття «художніми» засобами підривної діяльності «української буржуазної інтелігенції». П. Колесник «Боротьба» (1932).

Уславлення діяльності ДПУ. І. Микитенко «Ранок» (1933), В. Гжицький «Семен Вовгура» (1932), Л. Юхвід «Вибух», Н. Рибак «Київ» (1936).

Антирелігійні мотиви. І. Микитенко «Ранок».

Тема колективізації; скарги на засилля куркульства у керівництві колгоспів. І. Кириленко «Аванпости», Г. Епик «Перша весна».

Друга половина 1930-х рр.: оспівування щастя колгоспної праці, казкового достатку: О. Кундзіч «Родичі», К. Гордієнко «Діти землі».

Тема 10. Українська дитяча література 20–30-х рр. ХХ ст.

Українська дитяча література 30-х років ХХ ст.: виховання почуттів.

Дитяча література 30-х рр. ХХ ст. як період вимог ідеологічної наснаженості творів; повного контролю літератури Держметодкому Народного комісаріату освіти. Один із найпомітніших наслідків вульгарно-соціологічного контролю – заборона казки, романтики, фантастики, що скувала дитячу літературу наприкінці 1920-х рр. Популярність ідеї векторності дитини – односпрямованості в часі, розуміння юного героя як представника прийдешніх поколінь, позбавленого власного конкретного минулого. Типовий конфлікт – протиборство майбутнього (уособленого, як правило, образом юного героя) з минулим (дійсність із невикоріненими «пережитками»): «Пилипко» та «Червона хустина» А. Головка, «Злодій» М. Іваницької, «Приблуда» С. Васильченка, «Весела компанія» В. Чередниченко, «Хмереч» Ю. Платонова. Відсутність акцентування на індивідуальних рисах характеру, відповідно – широкі можливості для самоототожнення читача з героєм. Відсутність (майже) негативних юних персонажів через специфіку героя й конфлікту.

Проблема колективного й індивідуального. Переважне вирішення: самозречення, самопожертва героя, індивіда на користь інших, колективу, народу (оповідання А. Головка, повісті Г. Бабенка, О. Донченка, П. Усенка, В. Чередниченко та ін.). Виняток – оповідання С. Васильченка «Приблуда» (1924), герої якого – мешканці дитячого будинку, колектив – ідуть на самопожертву заради одного – «музиканта Мишка». Гуманістичний пафос не відповідав домінантним тенденціям «класової боротьби».

Поява на рубежі десятиліть анімалістичної прози (М. Йогансен). Авторська позиція забезпечується тонкою спостережливістю, психологізмом, влучною художньою деталлю, доброзичливим гумором.

Тема життя дитячого будинку, комуни, колонії.

Спричинення подальших змін у дитячій літературі пильною увагою керівництва країни до виховання «належного підростаючого покоління». Вихід на рубежі десятиліть понад десяти різноманітних постанов, пов'язаних із цим.

1934 р. – проведення в Харкові Всеукраїнської партнаради у справах дитячої літератури. Ознаменування, попри її директивність, початку нового етапу в розвитку літератури для юного читача: урізноманітнення у 30-і роки дитячої літератури. Звернення багатьох письменників у 1930-і роки виключно до літератури для дітей (Н. Забіла, О. Донченко, О. Копиленко).

Творчість О. Іваненко як приклад успішної адаптації до тогочасних умов; «Сандалики, повна скорість!» (1935), «Великі очі» (1936), «Лісові казки» (1935).

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (1940–1950-і рр.)

4 кредити ЄКТС / 120 год.

Тема 1. Літературно-мистецьке життя в Україні 40–50-х рр. ХХ ст.

Специфіка літературного процесу 40–50-х рр. ХХ ст. Українська література материкової України та література українського зарубіжжя. Культурно-історичні умови розвитку літератури Радянської України. Патріотичне піднесення в українському суспільстві періоду Другої світової війни, його роль в оздоровленні і демократизації літератури.

Посилення ідеологічного тиску, нищівної критики за патріотичні почуття у повоєнний період; естетичне збіднення літератури; засилля соцреалізму; нівелювання творчої свободи митців.

Літературний процес воєнних літ: тенденції розвитку прози, поезії, драматургії. Естетичні здобутки і втрати у повоєнний період.

Еміграційне письменство 40–50х рр. Діяльність МУРу у консолідації українських творчих сил за рубіжем. Видавнича діяльність МУРу. Дискусія навколо проблеми «великої літератури», «національно-органічного» стилю (Ю. Шерех, Ю. Косач, У. Самчук, В. Державин). Причини внутрішнього розколу у МУРі.

Поетична творчість митців, які загинули в роки війни. Жанрово-стильові особливості лірики В. Булаєнко, К. Герасименка, Ф. Швіндона та ін.

Поезія вояків УПА.

Тема 2. Художній світ Олександра Довженка.

Витоки творчого генія митця. Трагедія творчості О. Довженка в епоху тоталітаризму. Суспільні причини внутрішньої роздвоєності митця.

Новаторство кінорежисера, дискусії навколо фільмів, їх світове визнання. Кіномистецька спадщина О. Довженка, її творча доля.

Розкриття проблеми «людина в екстремальній ситуації» в «малій» прозі О. Довженка воєнного часу («На колючому дроті», «Ніч перед боєм», «Воля до життя», «Тризна», «Відступник», «Незабутнє», «Мати», «Федорченко», «Стій, смерть, зупинись»). Мистецька довершеність оповідань.

Поетика жанру кіноповісті в творчості О. Довженка (синтез художньої літератури і засобів кіномистецтва).

«Україна в огні», «Щоденник» – художні документи трагічної доби. Викриття антигуманізму тоталітарного режиму; порушення проблем історичної пам'яті і національної самосвідомості українців.

Кіноповість «Зачарована Десна»: поетизація світу дитинства і природи. Художнє відтворення рис українського національного характеру. Образ митця, його нерозривний зв'язок з долею народу. Синтез реалізму й романтизму, національного й загальнолюдського, конкретно-історичного й вічного.

Естетична своєрідність прози О. Довженка в контексті світової літератури. Риси експресіонізму в його творчості. Націленість на відтворення явищ та образів в ідеалі. Розуміння мистецтва як зброї впливу на маси в напрямі певного світорозуміння. «Ефект очуження» як домінуючий у поезії умовності О. Довженка.

Монументалізм у створенні художніх типів-образів.

Тема 3. Романтичне світобачення у творчості Юрія Яновського.

Формування творчої особистості письменника. Перші поетичні і прозові спроби («Мамутові бивні», поезія). Романтичне сприймання світу і особливості поетики новел Ю. Яновського 1920-х рр.

Модерністична поетика роману «Майстер корабля». Поєднання різних часових площин, численних вставних новел, листів, мемуарних коментарів. Романтика мандрів і морських пригод у творі. Ю. Яновський і англійський прозаїк Дж. Конрад.

Розкриття драматизму громадянської війни в романі «Чотири шаблі». Концепція української історії в романі. Трагування письменником стихійної партизанської вольниці. Причини нищівної критики роману радянським літературознавством. Риси романтичного стилю у творі.

Проблема жанру, композиції, стилю роману «Вершники». Тенденційність у висвітленні подій громадянської війни. «Вершники» як друга редакція «Чотирьох шабель»: дискусія у літературознавстві.

Проблематика роману «Жива вода» («Мир»). Реалістичне зображення повоєнної дійсності в українському суспільстві. Несправедливий осуд твору в добу тоталітаризму.

Пошуки Ю. Яновського в драматичних жанрах. Морально-етична проблематика п'єси «Дочка прокурора».

Тема 4. Творчість Остапа Вишні.

Драматична доля митця в тоталітарній державі. «Трагічна десятирічка» Остапа Вишні.

Жанрове розмаїття сатиричної спадщини (памфлети, фейлетони, гуморески, мемуари). Новаторство у створенні жанру усмішки.

Тематичне багатство та художня довершеність усмішок О. Вишні (сільських, кримських, закордонних, автобіографічних, мистецьких, мисливських).

Особливість індивідуального стилю творів О. Вишні. Провідні засоби творення комічного. Народні витоки гумору О. Вишні.

Щоденник «Думи мої, думи мої» як зразок мемуарної спадщини О. Вишні. Філософські роздуми про літературу та мистецтво, їх роль у житті народу, власну творчу долю.

Тема 5. Художній світ драматургії Івана Кочерги.

Особливості світогляду митця, чинники формування його таланту. Романтичне світобачення як домінанта індивідуального стилю письменника.

Поетика умовності в романтично – казкових драмах. Історична основа драми «Алмазне жорно». Художнє відображення героїки гайдамацького руху в Україні. Роль романтичної символіки у розкритті ідейного задуму твору.

Проблема історизму драматичних поем «Свіччине весілля» та «Ярослав Мудрий». Естетична функція образів світла і свічки у «Свіччиному весіллі». Філософічність та інтелектуальність драми «Ярослав Мудрий», її багатопроблемність. Суперечливий образ Ярослава Мудрого. Художня майстерність романтичної символіки в драмах.

Тема 6. Художня своєрідність лірики Андрія Малишка.

Фольклорна основа творення образу України в поезії років війни. Патріотичний пафос циклу «Україно моя». Багатство художньо-виражальних засобів у творенні образу Батьківщини. Творча доля циклу у повоєнний період.

Психологізм воєнної лірики А. Малишка, її жанрово-тематичне розмаїття. Мистецтво героїко-романтичної балади («Балада про колосок», «Балада про комвзводу», «Балада про Зозулю», «Балада про танкіста» та ін.). Ліричні портрети «маленької людини» на війні («Кашовар», «Маруся», «Катря», «Теслярі» та ін.).

Довершеність інтимної лірики А. Малишка. Багатство світу емоційних переживань ліричного героя – воїна. Роль фольклорної поетики у звеличенні невмирущості кохання.

Творча еволюція поета у повоєнний час. Духовне «відродження» А. Малишка у добу «хрущовської відлиги». Роздуми поета над долею митця за тоталітарного режиму («Я не жив ці літа», «Олексі Влизькові», «Григорію Косинці», «Вишні»). Гуманістичний пафос лірики. («Не заздрю ницим», «Іноді найде така хвилина», «Не можу бачить, як людина плаче» та ін.).

Філософська наснаженість екологічної проблематики («Лист до гречки», «Скарга ромашки» та ін.).

Пісенність як стильова домінанта лірики А.Малишка, її народнопоетичні джерела. Творча співдружність з українськими композиторами.

Тема 7. Лірична проза Михайла Стельмаха.

Повісті «Щедрий вечір» та «Гуси-лебеді летять»: розвиток автобіографічної теми. Глибокий психологізм у розкритті світу дитинства. Поетизація народної моралі, звичаїв і традицій.

Гуманістична спрямованість, романтичний пафос, мовно-стильове багатство романістики М. Стельмаха («Кров людська – не водиця», «Правда і кривда», «Чотири броди», «Дума про тебе»). Прийоми творення ліро-епосу. Роль фольклору, народнопоетичної стихії у художньому світі романістики М. Стельмаха. Вплив естетики соцреалізму і намагання творити суверенний творчий стиль. Проблема художньої і життєвої правди у прозі письменника.

Тема 8. Художня своєрідність творчості Леоніда Первомайського.

Творчість Л. Первомайського як невинне самопоновлення. Філософська глибина лірики та ліро-епосу митця, її стильові особливості. Мотив творчості як діяння, як найвищої форми самореалізації людини, виявлення її кращих рис. Заперечення марноти скороминущого людського існування і безслідного зникнення по смерті («Уроки поезії», «Древо пізнання»). Жанр філософської медитації у ліриці Л. Первомайського.

Морально-філософська проблематика роману «Дикий мед». Проблема «досяжності» щастя для людини, її розуміння героями твору. Проблема сталінських репресій і особистості за тоталітарного режиму. Утвердження «вічних» людських цінностей, які здатні протистояти усім випробуванням життя. Засудження війни як неприродного хаотичного явища. Проблема творчості і моральної відповідальності митця. Осуд кар'єризму, пристосуванства, морального зuboжіння.

Модернізація жанру балади у романі. Риси ліро-епосу у «Дикому меді». Синтез романтичного світовідчуття та суворого реалізму.

Тема 9. Розвиток української літератури в діаспорі (40–50-ті роки).

Культурно-історичні умови розвитку еміграційної літератури. Друга політична еміграція українських митців за кордон.

Письменницькі організації, їх естетичні платформи. МУР та його роль у консолідації українських творчих сил в еміграції. Видавнича діяльність МУРу («Арка», «Вежі», «Заграва», «Альманах МУР» тощо). Нерегулярність і спорадичність періодичних видань.

Неоднорідність еміграційного повоєнного середовища. Розбіжність ідеологічного та естетичного плану. Дискусії про «велику літературу» і «національно-органічний» стиль українського письменства в діаспорі. Обґрунтування У. Самчуком ідеї «великої літератури».

Тенденції розвитку прози в еміграційній літературі. Суспільна заангажованість національною ідеєю, пафос державного самовизначення України у творчості У. Самчука, І. Багряного, В. Барки, Т. Осьмачки. Гнівний осуд тоталітаризму, його згубного впливу на людину.

Стильові пошуки в еміграційній поезії періоду МУРу. Неокласичні традиції, їх збагачення модерністичними течіями (неоромантизмом, символізмом, сюрреалізмом) у поетичній творчості С. Гординського, І. Качуровського, Ю. Клена, М. Ореста.

Здобутки літературознавства і критики в українській діаспорі (Ю. Шерех, В. Державин, Ю. Лавріненко, У. Самчук та ін.).

Тема 10. Неокласичний стиль поезії Юрія Клена.

Життєвий шлях письменника-емігранта. Участь у поетичній групі київських «неокласиків». Еміграційний період життя у Німеччині. Продовження і розвиток естетичних засад неокласицизму у нових суспільно-історичних умовах.

Культурологічна стихія збірки «Каравели». Неоромантизм як стильова домінанта віршів збірки. Поетизація мандрів, сильної вольової особистості, жага пізнання і філософського осмислення світу. Античний ідеал калокагатії у культурологічній ліриці. Філософічність пейзажної лірики.

Ліро-епос Ю. Клена. Новаторське осмислення проблеми «митець і влада» у поемі «Прокляті роки». «Попіл імперій» – широкомасштабний літопис тоталітарних режимів ХХ ст. Художнє осмислення антилюдської сутності більшовицької та фашистської диктатур. Ідейний задум поеми: пристрасна віра у воскресіння України з імперського попелу.

Тема 11. Поетичний космос лірики Михайла Ореста.

Життєвий і творчий шлях М. Ореста. Відданість традиціям неокласицизму у творчості еміграційного періоду. Поетичний, перекладацький, літературознавчий доробок митця.

Неокласицистична спрямованість поезії М. Ореста. Мотив творчості у циклі «Ars poetica»: розкриття «таємниці слова». Синтез неокласицизму і символізму як стильова домінанта лірики поета. Філософічність пейзажної лірики, глибина й інтелектуалізм символіки. Релігійно-містичні мотиви у поезії М. Ореста. Амбівалентність образу України.

Тема 12. Художня довершеність лірики Святослава Гординського.

Різнобічність творчого обдарування С. Гординського. Ґрунтовна освіта європейського рівня. Гармонійне поєднання малярського, поетичного, літературознавчого, перекладацького хисту.

Синтез романтичного і неокласичного стилів у ліриці. Провідні мотиви лірики: тема мистецтва, творчого неспокою та «парнасізму»; апокаліптичні візії у поезії про війну.

Ліричний герой С. Гординського: гуманіст, інтелектуал, людина божественного складу.

Тема 13. Творче життя та організаційно-літературна діяльність Докії Гуменної.

Біографія Докії Гуменної. Складна доля мисткині в Україні: нищівна критика, не прийнята до новоствореної Спілки письменників України. Еміграція за кордон у 1943 р. до Львова, потім до Австрії, Німеччини, а з 1950 р. – переїзд на постійне проживання до США. Своєрідність автобіографізму в романі «Діти Чумацького Шляху», Образ Києва в романі

«Хрещатий Яр». Національна ідентичність в новелах книги «Куркульська вілія».

Тема 14. Багатогранність таланту Ігоря Качуровського.

Драматизм життєвого шляху емігранта. Творчий і плідний внесок україністики: викладацький, літературознавчий, перекладацький, мовознавчий грані таланту митця. Участь у письменницькому об'єднанні «Слово».

Поетична творчість І. Качуровського. Мотив утечі з тоталітарного пекла, пошуки прихистку у дисгармонійному світі. Художнє відображення життєвої біографії поета у віршах. Урбаністичний мотив у ліриці. Химерне поєднання екзотики і реалій латиноамериканського світу з патріотичними почуттями. Філософське осмислення сковородинського образу Гавані. Майстерність версифікації поета. Продовження у ліриці естетичних засад неокласиків з їхньою тугою за гармонією світу.

Художня своєрідність прози І. Качуровського. Новаторське і неоднозначне трактування подій війни у діалогії «Шлях невідомого», «Дім над кручею». Руйнування стереотипів у зображенні представників ворожих армій. Стильова своєрідність прози: синтез суворого реалізму та романтизму.

Тема 15. Трагічний світ творчості Тодося Осьмачки.

Драматизм життєвої долі митця в епоху тоталітаризму. Трагедія еміграційного періоду біографії Т. Осьмачки. Участь у письменницьких об'єднаннях МУР, «Слово».

Поетична творчість Тодося Осьмачки. Проблема його стилю в українському літературознавстві. Синтез модернізму і фольклорної поезики як визначальні риси «осьмачкізму». Екзистенційні мотиви туги, самотності, індивідуалізму та їх художнє втілення. Фольклорна поезика творення образу України. Гнівний осуд тоталітаризму та трагічного становища людини в абсурдному світі.

Проза Т. Осьмачки. Образ українського світу в повісті «Старший боярин». Гострота й актуальність проблематики повісті. Реалістичний та умовно-символічний плани у творі. Роль фольклору і демонології у моделюванні українського світу. Мотив самотності як визначальна складова людської екзистенції.

Повість «План до двору» – міфологічно-символічний твір про загибель українського селянства. Апокаліптичний хронотоп у повісті. Роль демонології. Художня трансформація біблійного мотиву руїни у повісті «Ротонда душогубців». Символіка «червоного дияволізму».

Тема 16. Світоглядно-естетична своєрідність творчості Івана Багряного.

Життєвий шлях письменника. Участь у письменницькій організації «Ланка». Моральний максималізм і стоїцизм у протиборстві з тоталітарним режимом. Суспільно-політична діяльність І. Багряного в Україні і в еміграції. Відображення світогляду митця в його публіцистиці та художніх творах.

Поетична творчість І. Багряного. Експресивна розкутість лірики. Історична основа, антиколоніальний пафос поеми «Скелька». Гнівний

протест проти тоталітаризму в поемі «Гуляй-Поле». Риси експресіоністичної поезики у творі. Своєрідність трактування морально-етичних проблем у поемі «Аве, Марія».

Жанрово-тематичне багатство прози митця. Роман «Сад Гетсиманський» як художній документ сталінської епохи. Поєднання документалізму, публіцистичності та художнього вимислу. Жанрові дефініції твору. Реалістичний та містичний плани в романі. Біблійні мотиви та їх роль у розкритті ідейного задуму твору. Сильові особливості роману: синтез суворого реалізму та романтичної стихії.

Роман «Тигролови». Жанрова своєрідність твору (поєднання пригодницького жанру з романтичною стихією). Роль умовної символіки та фольклору у розкритті невмирущості людського духу. Глибокий психологізм як визначальна художня особливість роману. Проблема національної самосвідомості українців. Художня майстерність позасюжетних елементів у романі.

Повість «Огненне коло»: трагічні сторінки української історії. Історична основа твору. Суперечливе трактування діяльності дивізії «СС – Галичина» в історіографії. Зображення кривавої фантазмагорії війни через психологічне сприйняття героя. Антивоєнний пафос повісті. Риси романтичного світобачення та національна ідея у творі.

Тема 17. Творчий внесок Уласа Самчука в розвиток української прози.

Формування світогляду письменника. Участь митця в еміграційному літературному процесі; роль у заснуванні МУРу та розбудові «Слова».

Роман-епопея «Волинь». Жанрово-композиційні особливості твору. Масштабність проблематики: формування характеру національно свідомого українця, шляхів розвитку української держави, її інтеграції в загальноєвропейський контекст, взаємин селянина і землі тощо. Поєднання епічного і ліричного начал в епопеї.

Роман «Марія» – трагічний життєпис українського селянства в добу тоталітаризму. Жанрові особливості твору (роман-хроніка, художня біографія). Філософська система духовності українського селянства. Морально-етична проблематика. Герої роману – носії рис української ментальності. Рецепція біблійних мотивів у романі. Символіка образу Матері Божої. Трагедія руйнування українського роду як закономірний наслідок тоталітаризму. Сильові особливості роману.

Історизм прози У. Самчука («Ост», «Кулак», «Гори говорять», «Чого не гоїть огонь»).

Тема 18. Художній світ Василя Барки.

Творчий внесок В. Барки в розвиток україністики. Перекладацький, літературознавчий доробок митця.

Поетична творчість В. Барки. Джерела образності лірики (Біблія, фольклор). Релігійні мотиви в поезії. Поетика бароко.

Художнє осмислення трагедії голодомору в романі В. Барки «Жовтий князь». Життєва основа твору. Жанрова своєрідність (сімейна хроніка,

роман-мартиролог). Багатоплановість і композиційні особливості роману. Психологічне дослідження життя людини на рубежі смерті. Художня трансформація апокаліптичних мотивів у романі. Викривальний пафос у моделюванні підрадянського українського суспільства.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (1960–1980-і рр.)

3 кредити ЄКТС / 90 год.

Тема 1. Українське шістдесятництво: суспільно-естетична природа, витоки і наслідки. Модерністські пошуки у творчості поетів-новаторів (І. Драч, М. Вінграновський).

Особливості громадсько-політичного життя в Україні на поч. 1960-х. Світоглядні ідеї шістдесятників. Дволикість шістдесятницького руху. Естетична своєрідність поетичної генерації шістдесятників. Стильові течії в українській поезії 60-х рр. (модерна, традиційна, авангардистська). Нові художні якості прози шістдесятників, її жанрово-тематичне збагачення. Дискусії в українському літературознавстві навколо феномену шістдесятництва

Модерністська поетика раннього Івана Драча. Провідні мотиви лірики. Експресивно-романтичне визначення творчого кредо неофіта української поезії. Романтична поетизація звичайних речей, піднесення буденності життя до космічних височин; проблема болісного наступу НТР на духовність суспільства. Поетика жанру балади та етюд у творчості: новаторське продовження фольклорної та літературної традиції.

Тема 2. Синтез новаторства і традиції у творчості Ліни Костенко, Василя Симоненка, Дмитра Павличка.

Поезія *Василя Симоненка* у контексті українського шістдесятництва. Суголосність мотивів поетичних збірок «Тиша і грім», «Земне тяжіння» філософії шістдесятництва. Неонародницька концепція лірики, її гуманістичне спрямування. Фольклорні та літературні джерела образу України, його амбівалентність. Жанрове розмаїття та стильові особливості сатиричної спадщини митця.

Неокласичні засади творчості *Ліни Костенко*. Багатство культурологічного світу лірики: образи митців світової культури; художня трансформація античних та біблійних мотивів й образів. Історичний дискурс поезії: проблема історичної пам'яті та врятування українства як етнічного і духовного феномену. Мотив єднання людини з природою й екологічний неспокій у ліриці поетеси. Емоційне багатство та художня довершеність інтимної лірики. Духовний світ ліричної героїні. Цикл «Інкрустації»: поетика назви та її органічне втілення в художній системі віршів; образ дороги, мандрів, життя «на колесах»; національні й культурологічні символи; особливості віршування і ритмомелодика «Інкрустацій». Художня своєрідність поем «Сніг у Флоренції», «Дума про братів не азовських»: жанрова специфіка; проблематика, образна система.

Грані творчої особистості *Д. Павличка*, його участь у громадському та політичному житті. Провідні мотиви і стильові особливості збірки «Правда кличе». «Таємниця твого обличчя – довершеність інтимної лірики. Світоглядна та художня еволюція лірики: 1990-ті–2000-і рр. («Покаянні псалми», «Не зрадь», «Рубаї», «Золоте ябко», «Вірші з Майдану» та ін.). Особливості творчого стилю *Д. Павличка* у контексті традиційної української лірики.

Тема 3. Тенденції розвитку історичної романістики 1960–1980-х рр. (Р. Іваничук, П. Загребельний, Ліна Костенко, Ю. Мушкетик, Р. Федорів та ін.).

Розвиток історичного роману у 1930-1950-і роки: естетичні здобутки і втрати. «Нова хвиля» історичної романістики, її основні риси та обумовленість шістдесятницькою добою. Жанрові модифікації історичного роману 60–80-х рр.

Художнє відтворення різних історичних епох у прозі *Р. Іваничука*. Проблематика історичної романістики. Стильова еволюція романного мислення. Жанрова специфіка роману *Р. Іваничука* «Орда» (історико-хімерний, гротескно-хімерний). Історична основа твору. Міфопоетичний струмінь роману: художня трансформація біблійних та язичницьких мотивів і образів. Художнє відображення химерності української душі як драми екзистенційного вибору. Образ ченця Єпіфанія як композиційний центр твору. Майстерність засобів гротеску, умовності й алегорії в моделюванні тоталітарної системи (Царство Карликів).

Жанрова і тематична багатоплановість прози *П. Загребельного*. Проблематика і художні особливості історичної романістики митця. Цикл романів про Київську Русь: філософська, національна, морально-етична проблематика одного з романів («Диво», «Первоміст», «Смерть у Києві»). Художня версія історичних постатей жінок-українок у романах «Роксолана», «Євпраксія»: історична основа, психологізм образів, гендерна проблематика. Чинники формування образу жінки (національні, міфопоетичні, біблійні, психологічні).

Історичні романи у віршах *Ліни Костенко*. Фольклорні джерела роману «Маруся Чурай». Образ Марусі Чурай у народних піснях, легендах, переказах. Жанрово-композиційні особливості твору. Утвердження безсмертя українського народу та його пісні. Природа і люди як складові образу України в романі. Туга за українською державністю. Перегук роману із сучасністю. Історична основа роману «Берестечко»: новаторство поетеси у трактуванні образу *Б. Хмельницького*. Майстерність засобів психологічного зображення героя.

Жанрово-тематичне розмаїття історичної романістики *Ю. Мушкетика*. Романтичне уславлення козацького лицарства в романі *Ю. Мушкетика* «Яса». Суперечливість образів кошового отамана *Івана Сірка* та козацької старшини. Художнє осмислення доби Руїни в романах «Гетьманський скарб», «На брата брат».

Тема 4. Лірико-романтична стильова течія в українській прозі 60-80-х рр. XX ст. (творчість Олесея Гончара).

Стильові течії в українській прозі 60–80-х рр.: класифікації літературознавців. Лірико-романтична стильова течія у прозі: основні джерела, риси поетики; збагачення спектру мистецьких засобів. Фольклорно-ліричні джерела романного епосу М. Стельмаха. Проблематика його романістики. Філософський вимір ліро-епічної прози Л. Первомайського.

Творчість *Олесея Гончара* як явище лірико-романтичної прози. Вияви соцреалізму як наслідок ідеологічного тиску. Дискусії навколо «Прапороносців». Своєрідність поетики О. Гончара у контексті лірико-романтичної стильової течії. Риси постмодернізму у творчості митця. Драматична доля «Собору» в тоталітарну добу. «Собор» у критиці: динаміка оцінок твору. Вияви компромісу між романтизмом і соцреалізмом у романі. Актуальність проблематики твору (філософської, національної, морально-етичної, екологічної). Національно-романтична парадигма роману. Жанрова специфіка новелістики О. Гончара. Проблемно-тематичне коло новел: людина і війна; честь людини і безчестя; людина і суспільство; екологічні проблеми та ін. («Модри камень», «Людина в степу», «За мить щастя» тощо). Стильові особливості малої прози О. Гончара.

Тема 5. Українська література в роки «застою» (1965–1985). Генеза й типологія соцреалізму.

Ідеологічні утиски митців у «застійну добу». Репресії щодо української інтелігенції. Участь письменників у дисидентському русі. Роль і місце *Івана Світличного* в українському національно-визвольному русі. Художні особливості «тюремної музи» поета-дисидента. Традиція «в'язничної» лірики в українській літературі. Національний зміст творчості *Геліа Снегірєва*. Ідейний зміст «Набоїв для розстрілу».

Генеза й типологія соціалістичного реалізму. Соціалістичний реалізм: витоки й тенденції розвитку. Проблема дослідження соцреалізму в літературознавстві.

Тема 6. Український поетичний андеграунд «застійної доби». Творчість поетів-дисидентів (В. Стус, Т. Мельничук, І. Калинець, «Київська школа поезії»).

Історія створення збірки *В. Стуса* «Палімпсести». Проблема варіативності віршів. Літературні джерела (Рільке, Гете). Історіософські мотиви в поезії. Внутрішня суперечливість образу України – «рідної чужини», його фольклорні та літературні джерела. Естетична та експресивна функція біблійних мотивів та образів у ліриці поета. Символіка художнього часопростору тюремної музи. Образ ліричного героя: мотиви самоти, «невгнутої чесності», автентичності буття. Розмаїття психологічних станів.

Естетична опозиція та недекларована світоглядна концепція Київської школи. Проблема її членства в українському літературознавстві. Своєрідність міфопоетичного мислення *В. Голобородька*: синтез національного і модерного начал поезії: художня трансформація міфологічної свідомості та фольклору; ірраціоналізм, алогічність як

естетичне підґрунтя міфопоетики; мистецтво «другого плану», інакомовлення; поетика сюрреалізму; модернізація традиційної поетики у розвінчуванні міфів тоталітаризму.

Мистецтво поетичного міфотворення *В. Кордуна*: особливості художнього часопростору в міфопоетиці: своєрідне відчуття пра-часу «з погляду вічності»; екзистенційний мотив трагічності людського існування як наслідок руйнування міфу; феномен пам'яті, тиші та особистісного мовчання в ліриці В. Кордуна.

Тема 7. Творчість прозаїків-сімдесятників (І. Білик, Г. Снегірьов, В. Яворський, М. Руденко). Естетичний феномен «тихої лірики» (В. Підпалій, І. Жиленко, Л. Талалай та ін.).

Антиідеологічність, десоціологізація як засадничі риси світогляду сімдесятників. Основні риси поетики: суб'єктивність; естетичний герметизм; розмитість поділу між свідомим і несвідомим, добром і злом. Оновлення принципу «мистецтва задля мистецтва». Сімдесятники як покоління другого шансу чи «покоління реставрованого часу».

«Тиха лірика» 1970-х, її естетична своєрідність (В. Підпалій, В. Діденко, П. Засенко, В. Лучук та ін.). Тематична палітра поетичного доробку *В. Підпалога*: драматичні суперечності життя, любовна лірика, філігранна пейзажна поезія, тема війни і миру, «мала» батьківщина. Особливості стилю (збірки «Зелена гілка», «Повесіння», «Тридцять літо», «В дорогу – за ластівками», «Вишневий світ», «Сині троянди»). Творчість *Леоніда Талалая* у контексті естетичних пошуків «сімдесятників».

Поезія *Ірини Жиленко*: риси «тихої» лірики (аполітичність, увага до вічних проблем буття, його таїни). Протиславлення мові «застою» мови природи, природи. Майстерність пейзажних малюнків. Традиційна тематика віршів: увага до повсякденного мирного життя в його найбуденніших проявах. Дискусії критиків щодо «дрібнотем'я», «камерності» поезії І. Жиленко. Прийоми поетичної суб'єктивності авторки. Розбудова умовного художнього світу. Роль уяви, фантазії, мрії, містифікації, парадоксальність поетичної уяви. Поєднання елегантності з невимовно радісним настроєм; переплетіння біографічного із загальнолюдським, величного з буденним.

Тема 8. Лірико-химерна проза як естетичне явище: жанрово-стильовий аспект. Творчість Василя Земляка у контексті лірико-химерної прози

Особливості розвитку лірико-химерної стильової течії в українській прозі 1960-1980-х рр.: витоки, джерела, жанрові модифікації, представники. Вияви «низького» стилю у розвитку жанру химерного роману (О. Ільченко, Є. Гуцало), його причини. Дискусії в літературознавстві навколо феномену химерної прози (М. Павлишин, О. Ковальчук, А. Кравченко та інші). «Химерна проза» у типологічному ряді з творами магічного реалізму (А. Карпент'єр, Ж. Амаду, М. А. Астуріас). Жанрово-стильові особливості «химерного» роману в українській літературі 70-80-х років, його літературні та фольклорні джерела.

Дилогія В. Земляка «Лебедина зграя», «Зелені Млини» як вершинний набуток «хімерної прози»: міфопостика роману; біблійні, історичні алюзії; небарокові риси; елементи постмодерністської естетики. Роль умовної символіки; художня трансформація біблійних образів («Вавилон»; «Вавилонське стовпотворіння» та ін.). Історичні алюзії та міфологічні мотиви в творі. Новаторство В. Земляка у змалюванні героїв твору. Природа людської неоднозначності у романі: амбівалентність у зображенні українського національного характеру. Образ філософа Фабіяна як утілення вікової життєвої мудрості українців. Античні традиції у романі. Стильова своєрідність «Лебединої зграї». Особливості народно-сміхових джерел твору.

Тема 9. Стильові перехрещення у прозі Володимира Дрозда, Євгена Гуцала, Володимира Яворівського.

Морально-етична проблематика соціально-психологічних романів В. Дрозда («Катастрофа», «Спектакль»). Спроби автора протистояти тиску соцреалізму. Художня трансформація міфу про вовкулаку в романі «Вовкулака» («Самотній вовк»). Елементи постмодерної естетики у творі. Творчість В. Дрозда як явище лірико-хімерної прози. Поетика умовності: фантазмагорія, зміщення часових площин, міфомислення та ін.

Стильовий синкретизм прози Є. Гуцала. Тема незахищеного та вразливого світу дитинства у ранній «малій прозі» (збірки «Люди серед людей», «Яблука з осіннього саду», «Скупана в любистку», «Запах кропу» та ін.). Ліричне оповідання як своєрідна опозиція монументальній соцреалістичній прозі. Художнє відображення особливостей учительської професії в дилогії Є. Гуцала «Сільські вчителі», «Шкільний хліб». Засади етнопедагогіки. Загальнолюдські й індивідуально-національні цінності в осмисленні гострих проблем радянської дійсності («Безголов'я», «Родинне вогнище», «Мертва зона»). Риси неореалістичного стилю творів. «Низький стиль» («низьке бароко») хімерної прози Є. Гуцала.

Тема 10. Тенденції розвитку реалістичного та філософського напрямів в українській прозі 1960–1980-х. Поетика реалістичної прози (Борис Харчук, Анатолій Дімаров, Григорій Тютюнник, Григій Тютюнник, Юрій Щербак, Володимир Яворівський).

Жанрово-стильовий перелом в українській прозі кінця 1960-х. Конкретно-аналітична стильова течія та її риси. Неореалістична проза в літературному процесі 1960–1970-х років. Роман «Вир» Г. Тютюнника як новаторське явище. Критичний та документальний реалізм у прозі В. Дрозда, Ю. Щербака, В. Яворівського. Об'єктивно-реалістичне осмислення дійсності у прозі Є. Гуцала. Жанр реалістично-психологічного роману в творчості Р. Андріяшика. Психологічна тема повоєнної спустошеності чоловічої душі у романах «Люди зі страху», «Додому нема вороття», «Полтва».

Жанр психологічної новели у творчості Гр. Тютюнника, її стильові особливості. Тема екзистенційної незахищеності й надломленості української людини. Проблема втрати духовності, історичної пам'яті («На згарищі», «Вуточка»). Естетична концепція кохання в новелістиці Гр. Тютюнника («Зав'язь», «Кізонька», «Три плачі над Степаном», «Три зозулі з поклоном»).

Мистецтво психологічного аналізу світу дитини («Дивак», «Сито, сито...», «Обнова», «Перед грозою», «В сутінки»).

Гострота й актуальність морально-етичної проблематики в сільських, містечкових та міських «історіях» *А. Дімарова*. Художнє освоєння маргінальної та екзистенційної проблематики. Реалістичне дослідження причин знівечених людських доль в «історіях». Проза *А. Дімарова* як явище конкретно-аналітичної стильової течії. Еволюція митця – від «історій» до діалогії «Прожити й розповісти».

Конкретно-аналітичне осмислення філософської і морально-етичної проблематики у «воєнній» прозі *Б. Харчука* («Палагна», «Панкрац і Юдка»). Утвердження всеперемагаючої сили кохання у повісті про бандерівський рух в Україні («Вишневі ночі»). Проблема роду, його занепаду й руйнації у повісті «Онук». Риси індивідуального стилю *Б. Харчука*.

Тема 11. Жанрово-стильове багатство інтелектуально-філософської прози Валерія Шевчука.

Творчість *В. Шевчука* як явище інтелектуально-філософської, психологічної прози в українській літературі ХХ ст. Стильові особливості прози: поетика умовності, «неохимерність», необароко. Проблематика, художні особливості історичної прози *В. Шевчука*. Художня трансформація притчевого модусу в романі «На полі смиренному». Модернізація жанру балади в романі «Дім на горі». Жанрово-композиційні особливості твору. Міфопоетика повісті-преамбули; символіка міфу «дому на горі». Барокові мотиви небесної дороги, самотності, блудного сина. Романтичний мотив творчого осяяння. Необарокова поетика 2-ї частини твору («Голос трави»), її притчевий характер. Художня трансформація світу фольклору та демонології. Проблематика новел циклу. Стильові особливості роману «Дім на горі». Синтез неоромантичних та необарокових тенденцій. Проблемно-тематичне коло «міської» прози *В. Шевчука* («Чортиця», «Горбунка Зоя», «Місяцева зозулька з ластів'ячого гнізда», «Жінка-змія»). Засоби творення образу демонічної жінки, його іпостасі. Гендерна проблематика прози. Екзистенційний конфлікт між демонічною жіночістю та пересічною чоловічістю у повістях.

Тема 12. Тематичні і жанрово-стильові пошуки в українській драматургії 1960-80-х років. (О. Коломієць, Я. Стельмах та ін.).

Шляхи розвитку української драматургії у 1960–1980-ті рр.: естетичні здобутки і втрати. Театр *О. Конійчука* в парадигмі масової культури як матриця радянської літератури в цілому. Морально-етична проблематика і жанрова своєрідність драматургії *О. Коломійця*. Поетика і новаторство драматургії.

Тема 13. Тенденції розвитку літературного процесу в українській еміграції др. пол. ХХ ст. Проблемно-стильові пошуки в еміграційній прозі, драматургії (Ігор Костецький, Емма Андіївська, Богдан Бойчук, Юрій Гарнавський).

Об'єднання українських письменників «Слово» та його роль в організації літературного життя українського зарубіжжя. Поезія «третьої

хвилі»: ідейно-естетичні засади Нью-Йоркської поетичної групи. Дискусії в літературознавстві навколо феномену НЙГ. Постмодерна поетика прози Емми Андіївської, Юрія Тарнавського.

Традиції і новаторство в діаспорній драматургії II пол. Творчість Юрія Тарнавського, Ігоря Костецького, Іларіона Чолгана, Людмили Коваленко. Риси постмодернізму в драматургії

Тема 14. Естетичний феномен Нью-Йоркської поетичної групи: інтелектуальний світ лірики Богдана Бойчука; синтез модерну і традиції у поезії Віри Вовк; сюрреалістичні візії світу у поезії Емми Андіївської.

Естетична платформа НЙГ. Дискусії в літературознавстві навколо НЙГ. Поетична індивідуальність Богдана Рубчака як «поета культури». Своєрідність герметичної поетики Юрія Тарнавського. Сюрреалістичні візії світу в поезії Емми Андіївської. Інтелектуальний світ лірики Богдана Бойчука. Особливості модерністичної поетики. Синтез модерну і традиції у поезії Віри Вовк.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

3 кредити ЄКТС / 90 год.

Тема 1. Особливості сучасного літературного процесу в Україні. Постмодернізм в українській літературі, його своєрідність. «Станіславський феномен» (Ю. Андрухович, О. Ірванець, Ю. Іздрик та ін.).

Культурно-історичні умови розвитку літературного процесу. Утворення альтернативних літературно-мистецьких гуртів (АУП, «Нова література», «500», «Пси святого Юра» та інші). Конфлікт письменницьких поколінь, літературна дискусія щодо художньої спадщини старших письменників. Основні підходи критиків у визначенні типів дискурсів у сучасній українській літературі. Відродження регіоналізму, класифікації за географічним принципом. Дискусії, «круглі столи» щодо доцільності виокремлення літературних поколінь.

Постмодернізм як естетичне явище: витоки, етапи розвитку, представники, жанрові різновиди. Рівні постмодерного мислення: гносеологічний, онтологічний, естетичний. Риси постмодернізму в літературі: інтертекстуальність, іронічність, еkleктизм, елітарність, масовість, пародійність, гра з мовною стилізацією, карнавалізм та ін. Жанрові різновиди літературного постмодернізму. Специфіка українського постмодернізму як явища постколоніальної культури, його відмінність від «західної» моделі постмодернізму. Постмодерне світовідчуття як «буття-після-сучасності», «буття-після-Чорнобиля». Карнавальний напрям постмодерної літератури. «Станіславський феномен» і «києво-житомирська школа»: конфлікт світогляду та естетики.

Юрій Андрухович – зачинатель постмодерного роману в українській прозі помежів'я віків. Поетика Карнавалу у романі «Рекреації» (1990). Жанрові дефініції твору; вигадлива система літературних алюзій, насиченість

тексту ремінісценціями й натяками, образами й сюжетними мотивами. Свято Воскресаючого Духу як алегорія суспільної ситуації в Україні кінця 80-х – початку 90-х років. Бахтінський принцип «багатоголосся» як визначальний у повістунанні роману. Художня реконструкція символів імперії у романі «Московіада» (1992). Постмодерне відтворення постколоніального синдрому: атмосфери Москви як метрополії та столиці мертвої Імперії. Жанрова специфіка твору; мозаїко-карнавальна композиція, моно-міфологічна схема розгортання сюжету. Мотив кінця Карнавалу у романі «Перверзії» (1995). Сюжетні мотиви фантастичного, готичного, авантюрного, пригодницького, любовного роману, постмодерного травестійного роману. «Дванадцять обручів», «Таємниця» Ю. Андруховича: збагачення жанрової специфіки романістики. Еволюція романного мислення автора.

Авантюрна постмодерна проза Олександра Ірванця. «Рівне / Ровно» – роман-антиутопія. Художня версія подолання конфліктів між Сходом і Заходом. Риси постмодерністської поетики. Сатиричне розвінчування радянської системи та гротескових образів. Художня модель апокаліптичного світу в антиутопії «Очамимря». Розкриття антиутопічних мотивів через уявлення про культурну, духовну і матеріальну загибель суспільства. «Хвороба Лібенкрафта»: жанрові ознаки «похмурого роману», антиутопії. Алегорія масової епідемії у романі. Риси нуар-триллера, екшну. Психологічний портрет сучасного депресивного «маленького українця».

*Постмодерна проза Юрія Іздрика у контексті «Станіславського феномену». Художній світ віртуальної постмодерної реальності («Острів КРК», «Подвійний Леон», «Воцек»). Чинники об'єднання творів у своєрідну трилогію. Постмодерністський одинак-маргінал, його відтвореність від інших у прозі Ю. Іздрика. *Творчість Тараса Прохаська як явище нової (післякарнавальної) хвилі в українському постмодернізмі.* Проза митця як спроба відчитування метафізичних кодів життя. Лірико-пригодницько-філософська природа збірки «Лексикон таємних знань». «Рослинна філософія» у повістях «Від чуття при сутності», «Довкола озера». Позаісторичні візії. Мотив мандрів героя-оповідача у свою життєво-ментально-духовну культуру (збірка «З цього можна зробити кілька оповідань»). Проблема родової пам'яті, тривання роду, родової історії як віддзеркалення історії народу у романі «НепрОсті». Міф Галичини у творі. Імпресіоністична манера письма Т. Прохаська.*

Тема 2. Передпостмодерні явища в українській прозі. Роль «Київської іронічної школи» у становленні українського постмодернізму.

«Київська іронічна школи» як «нова хвиля» в українському постмодернізмі, як його післякарнавальний етап розвитку. Становлення іронічної прози в межах українського андеграунду 1970-1980-х (В. Діброва, Б. Жолдак, Л. Подерев'янський, В. Даниленко, В. Врублевський, В. Шнайдер, М. Малюк). Антиколоніальний, соціально спрямований характер сатири та іронії в українській літературі. Використання всієї палітри комічного: іронії, сарказму, чорного гумору, карнавальності. «Суржиковий», сленговий і

«нецензурний» мовний вибух у сміховій творчості. Риси постмодерністської естетики в іронічній прозі 70-80-х. *Микола Рябчук як ідеолог іронічного напрямку в сучасній прозі*. Висміювання впливу радянської моралі подвійних стандартів на деградацію особистості («До Чаплі на уродини», «Житло»). Опозиція місто-провінція («Листи авіапоштою в провінцію»). Деформування світогляду людини в армії, зомбування його («Капітуляція»). Особливості творчого стилю М. Рябчука: іронія, сарказм, вкраплення фантастичних елементів, сюрреалістичні возії, приступи яснобачення не мають нічого («І тоді все буде гаразд», «Весілля»). Синтез неможливої реальності з ірреальною сферою.

Проза Володимира Діброви як енциклопедія сміхової рецепції тоталітарного суспільства. Типова неформальна постава представника «задушеного Покоління» у романі «Бурдик». Художнє втілення класично української теми про пропащу силу. «Андріївський узвіз» – іронічний роман по покоління 1970-х. «Правдиві історії»: пародії на новітні постмодерні романи деяких сучасних авторок.

Трагікомічне відчуття світу в новелістиці Богдана Жолдака. Суржик як основний комічний засіб пародіювання, викриття комплексів пострадянської людини у «короткометражних» новелах («Спокуси», «Яловичина»). Риси прози комедійного соц-арту: деміфологізація комплексів гомосовєтікуса. Оповідач Б. Жолдака: рафінований інтелігент («На небі», «Анатолій Марчук», «Відблиски»); неотесаний, але бувалий совок (цикл новел «Прощай, суржику!»). Глибока трагедійність людського буття («сміх крізь сльози»). Особливості суржика, досягнення максимальної реальної мовної ситуації («Шле коле бульо красте гріх»). Сарказм як основний викривальний засіб у новелі «Яблука з райського саду». Збагачення сатири трагічними нотками («Немає»). Моторошний світ совдепівського абсурду у новелі «Гудзик в нікуди».

Сатирично-іронічна проза Володимира Даниленка. Оповідання, повісті («Дзеньки-бреньки», «Гір-лір-лі», «Усипальня для тарганів») як комічна енциклопедія історії української літератури. Заборона новели «Дзеньки-бреньки» на поч. 90-х років. Гострі оцінки твору: відверте святотатство і замах на основи національної літератури (Є. Сверстюк). Ідейне навантаження «Супліки до чительника» («Дзеньки-бреньки», «Гір-лір-лі»).

Жанрово-стильові особливості сатиричної прози Юрія Винничука («Спалах», «Діви ночі», «Діви ночі-2», «Житіє гаремное», «Вінка застиглого часу»). Поєднання лірики й іронії, прийоми постмодерніста Джойса. Політична сатира, її переплетіння з поетичною вигадкою, літературними жахами та чорним гумором («Ги-Ги-и!»). Обігрування буденних ситуацій з «маленькими» людьми урбанізованого суспільства («Спалах»). Багатоаспектність сатири у повісті «Ласкаво просимо у Щуроград»: сюжет і композиція твору; саркастичний погляд на суспільно-політичні проблеми, реалізація абсурдності буття через чорний гумор.

Тема 3. Художні пошуки у прозі «літературних батьків». Неонародництво та неопозитивізм як засади їхньої творчості. Синтез традиціоналізму та модернізму (Вал. Шевчук, Марія Матіос та ін.).

Співіснування в українській прозі к. ХХ – поч. ХХІ ст. різних поколінь. Естетичне обличчя генерації літературних «батьків» (Ю. Мушкетик, Р. Іваничук, В. Дрозд, Є. Гуцало, П. Загребельний та ін.). Вияви модернізованого народництва та неопозитивізму у творчості письменників старшої генерації.

Тенденції розвитку «нової хвилі» історичної романістики к. ХХ – поч. ХХІ ст. Дискусії щодо «занепаду» жанру. Нові риси історичного роману: вивільнення від ідеологічних догм і кон'юнктурних підходів, розширення обріїв історичного й філософського мислення письменників. Еволюція історичного роману Р. Іваничука, П. Загребельного, Ю. Мушкетика, Л. Костенко, М. Вінграновський. Вагомі здобутки цього жанру (Ю. Мушкетик «Гетьманський скарб», «На брата брат», «Прийдімо, вклонімося...», «Погоня»; Р. Іваничук «Орда», «Рев оленів нарозвидні»; Р. Федоріва «Єрусалим на горах», «Чудо святого Георгія о Зміє»; П. Загребельний «Тисячолітній Миколай»; М. Вінграновський «Северин Наливайко»; В. Малик «Горить свіча», «Чумацький шлях», «Князь Ігор: Слово о полку Ігоревім»; Д. Міщенко «Бунтівний князь», «Згубні вітри над оазою», «Не полишу тебе самотньою» та ін. Своєрідне бачення історії України у романі П. Загребельного «Тисячолітній Миколай». Поєднання різних часових площин: князювання Володимира, гетьманування Богдана Хмельницького, голодомор (1933, 1947 років), війна з письменниками та біологами, перебудова та інше. Роман-легенда Р. Іваничука «Рев оленів нарозвидні»: переосмислення драматичної історії боротьби збройних сил УПА за незалежність України. Євангельське розкриття суті гріхопадіння великих грішників, котрі вбили оленя. Роль фантастичних елементів: підсилення сюжетної експресії роману, загострення трагізму. Зображення трагедії національного розбрату в романі Ю. Мушкетик «На брата брат». Образ козацької України 1658 року: соціальний розбрат, старшинські міжусобиці, егоїстична пристрасть національних провідників до гетьманування, їхня виснажливу боротьбу за владу, неспроможність національних сил до об'єднання. Ґрунтовне знання історичного матеріалу, послідовність викладу та чітка світоглядна позиція автора. Історично правдива художня версія гетьманування Івана Виговського. Образ гетьмана Павла Полуботка у романі Ю. Мушкетика «Гетьманський скарб».

Творчість Вал. Шевчука 90-х років ХХ ст.: між модернізмом і неопозитивізмом. Жанрово-стильові пошуки. Стильові рівні прози: химерно-історіософський (збірка «У череві апокаліптичного звіра»; повість «Око прірви»; історичні повісті «Розсічене коло», «У пащу Дракона» (1993), «Біс плоті», «Закон зла (Загублена в часі)»; «Срібне молоко»; готично-притчевий (збірка «Сон сподіваної віри»). Жанр історичної фантастики у прозі митця: історична основа, проблематика і художня своєрідність творів із книжок «Біс плоті», «У череві апокаліптичного звіра», «Око прірви».

Поєднання фантастичних, демонологічних, необарокових, постмодерністських рис. Особливості стилю «пізнього» Вал. Шевчука: синтез рис необароко, екзистенціалізму, сюрреалізму, постмодернізму, неопозитивізму. Мотиви екзистенціалізму та елементи постмодерної естетики у прозі Вал. Шевчука на сучасну тематику («Юнаки з вогненної печі», «Чортиця», «Горбунка Зоя», «Місяцева зозулька з ластів'ячого гнізда», «Жінка-змія», «Жінка в блакитному на сніговому тлі»). Гендерна проблематика прози. Засоби творення образу демонічної жінки, його іпостасі («жінка-павучиха», «жінка-змія», «жінка-кицька» та ін.). Екзистенційний конфлікт між демонічною жіночістю та пересічною чоловічістю у повістях. Архетип Аніми, дух жінки-демона, тотальної жінки, яка підштовхує чоловіків до вчинків, неспокою, мук. Місце повістей Вал. Шевчука в українській прозі з містично-еротичними мотивами.

Проза Марії Матіос як синтез традиціоналізму та модернізму. Проблематика, жанрові різновиди (повість, бульварний роман, книга кулінарних рецептів, роман-памфлет, сага у новелах, жіночий роман, психологічна новелістика, еротична проза, книга кулінарних рецептів та ін.). Синтез жанрів «високої» і масової літератур. Художнє осмислення драматичних сторінок української історії в психологічному романі «Солодка Даруся». Філософський і психологічний художній аналіз руйнації підвалин буття української нації. Трагедія Дарусі – трагедія України. Філософська, морально-етична проблематика роману «Майже ніколи не навпаки». Жанр твору. Соціально-побутова та історична драма в трьох новелах. Філософія повноти життя і любові у романі. «Нація»: цикл із шести оповідань, жанр «одкровення» («Апокаліпсис», «Юр'яна і Довгопол», «Вставайте, мамко...», «Прощай мене», «Дванадцять службів», «Просили тато-мама...»). Жінки як головні героїні. Притчевість, «людський вимір історії» у книзі. Психологізм у висвітленні жіночої душі («Щоденник страченої»). Жанри масової літератури у прозі М. Матіос: політична сатира («Містер і місіс Ю-Ко в країні укрів»): роль фантастичного сюжету, майстерність засобів комічного зображення, глибокий підтекст, блискуча публіцистичність; еротичний «Бульварний роман»: походеньки львівського Казанови; «Москалиця», «Мама Маріца – дружина Христофора Колумба».

Тема 4. Сучасна українська новелістика: модернізація традицій, стильові особливості (В. Даниленко, В. Портяк, В. Габор, О. Жовна та ін.).

Жанрово-стильові особливості сучасної української новелістики. Проблематика, своєрідність жанрових форм. Неореалістична і неонатуралістична новели 1980-1990-х: психологічна модель суспільства і людини («Туга» Г. Цимбалюка, «Історія одного кохання» М. Рябчука, «Провінційна історія» О. Жовни, «Алібаба», «Супермен» В. Тарнавського, «Я зовсім не хочу битися» В. Врублевського, «Ісход» В. Портяка та ін.).

Художня своєрідність неоготичної новели, її репрезентанти (В. Даниленко, В. Габор, О. Жовна). Сюрреалістично-сновидний простір новел В. Габора: тема приреченості, прірви буття, морального вакууму та її

вираження у прозі жаху з її моторошністю, авантюристю, таємничістю, містичністю і похмурістю («Полювання у втраченому просторі», «Ми приречені, кохана», «Вакуум», «Сходи вгору і вниз» та ін.). Екзистенційна проблематика («У кнайпі пані Рузі», «Велика вода», «Потрапити в сад», «Драбина до небес»); алегоричність і моральна наповненість сюжетів («Дорога до Вічного Міста», «Велика вода» тощо. Глибока вкоріненість новелістики В. Габора у традиції української малої прози зламу ХХ–ХХІ ст.

Метафізична проблематика новелістики В. Даниленка, її психоаналітичне прочитання (збірка «Сон із дзьоба стрижа»). Моделювання художнього світу за допомогою таких категорій, як абсурд буття, страх, відчай, смерть. Наскрізна проблема життя і смерті у новелі «Поцілунок Анжели». Риса магічної, неготичної новели («Людина громів», «Знімок з лемуром», «Далекий голос саксофона»). Художня майстерність В. Даниленка у поєднанні поглибленого психологізму та тонкого еротизму («Нічний коханець», «Різдвяна казка», «Пізня шпанка», «У промінні згасаючого сонця», «Смак персика»). Метафізична проблематика («Сон із дзьоба стрижа», «Дегустації в будинку з химерами» та ін.). «Місто Тіровиван» – сатиричне омищення суті національної еліти.

Жанрові дифузії малої прози Василя Портяка. Жанрово-тематичне коло новелістики. «*Гуцульський рік*» – епопея трагічного гуцульського життя. Форма щоденникових записів сільського дяка. Психологізм та містичне начало новели «Прокиньтесь, б'ються вікна!». Особливості трактування героїчної «упівської» теми у новелі «Цвіте ясний» (збірка «У снігах»). Риса експресіоністичної поетики, проблема любові і смерті у новелах «Цвіте ясний», «Перед косовицею». Стиль малої прози: синтез жорсткого реалізму, експресіонізму та гуцульської міфопоетики. Містичне звучання новели «Прокиньтесь, б'ються вікна!». Драматичні колії доби «горбачовської перебудови» у новелі «Ісход». Зв'язок твору з біблійним сюжетом. Риса «стефанівського» стилю, реалістично-мінімалістичний тип письма.

Тема 5. Естетичний феномен жіночої прози, її особливості (Є. Кононенко, С. Майданська, Н. Тубальцева, Г. Тарасюк, Л. Пономаренко та ін.).

Гендерна спрямованість українського постмодернізму. Феміністичний дискурс жіночої прози. Дискусії навколо основних засад «феміністичної критики» в сучасному українському літературознавстві. Співвідношення жіночої прози з фемінізмом (Т. Гундорова, Н. Зборовська, О. Ковальчук, С. Павличко, Н. Зборовська та ін.). «Нова хвиля» жіночої прози в українській літературі: концептуальні характеристики, представники (О. Забужко, С. Йовенко, О. Пахльовська, С. Майданська та ін.). Нова концепція особистості жінки на перехрещенні постмодерного, постколоніального, апокаліптичного і феміністичного дискурсів.

Поетика жіночої прози Є. Кононенко, С. Майданської, Н. Тубальцевої, Г. Тарасюк, Л. Пономаренко та ін. Проза Євгенії Кононенко: синтез жіночого письма, детективу і психологізму. Іпостасі образу жінки, розвінчування гендерних стереотипів посттоталітарної доби у прозі («Зрада», «Імітація»,

«Жертва забутого майстра» тощо). Гендерна проблематика есею «Без мужика». Сильові особливості прози Є. Кононенко. Конфлікт сильних характерів (жінка – чоловік, жінка – жінка) як засіб розкриття особистості героїні у романах *Надії Тубальцевої* («Визига по-тмутороканськи», «З нами Бог»). Міфопоетика, психологізм, умовні прийоми у романі. Концепція жіночої особистості в романі *Софії Майданської* «Землетрус». Екзистенційне осмислення природного лихоліття як біблійного покарання за гріх. Художнє зображення ролі жінки в посттоталітарному, постчорнобильському світі у повісті *Світлани Йовенко* «Жінка в зоні». Роздуми щодо місця жінки в чоловічому світі. Гендерно-філософський вимір жіночої прози *Галини Тарасюк*. «Маленькі романи» великої прози. Сюжетна побудова, стильові та мовні особливості творів письменниці. Правдиве зображення дійсності з усіма її негативами, проблемами; нещасливі й щасливі людські долі; яскраві образи; мелодійна мова творів («Сестра моєї самотності», «Любов і гріх Марії Магдалини», «Між пеклом і раєм» тощо).

Тема 6. Проза О. Забужко: синтез рис постмодернізму, фемінізму, психоаналізу.

Проза О. Забужко на перетині масового й елітарного в українській літературі порубіжжя. Дискусії щодо творчості письменниці. Жанрова своєрідність творів, їх проблематика. Риси постмодернізму у прозі. Інтерпретація національної долі з перспективи колоніальної самосвідомості жінки-українки у романі «Польові дослідження з українського сексу». Риси фрейдівського психоаналізу у творі; сповідальна форма викладу. Дискусії в літературознавстві навколо роману. «Сестро, сестро» як «психологічний натюрморт». Проблема втраченого сестринства як наслідок конфлікту особистості з тоталітаризмом. Напружені пошуки інтимного простору, зруйнованого тоталітаризмом («Дівчатка»). Художня трансформація традиційного сюжету про Каїна та Авеля з жіночого погляду в повісті «Казка про калинову сопілку». Риси фольклорної готичної повісті. Мотив роздвоєння жінки у світлі гендерної проблематики (повість «Я, Мілена»). «Музей покинутих секретів»: жанрова специфіка твору; риси сімейної саги, історичного епосу, містичного трилера, психологічного любовного роману. «Музей...» – «зразковий постколоніальний роман в Україні» (Т. Гундорова)?

Тема 7. Києво-Житомирська прозова школа у рідніщі неомодернізму. Проза В. Медвідя, Є. Пашковського: поетика, проблематика.

Роль «києво-житомирської» прозової школи у розвитку модернізованого неотрадиціоналізму та стилю «потоків свідомості». Реабілітування українського народництва, національного мислення. Найпоширеніша тема традиційної прози – духовність «селянської» нації. Стилїстика «потоків свідомості», заперечення іронії і гри, апелювання до серйозності, усталеної ієрархії цінностей, схильність до метафізики й містики, до переосмислення Біблії. Село як метафоричний простір культури у прозі *В'ячеслава Медвідя*. Метафоричність села, відображення українського світу у всіх його протиріччях та гострих проблемах у мікронovelах та

мікророманах збірки «Лови» («Реставрація церков», «Лови», «Спомини навиворіт», «Льох»). Есей «Галерник і наглядач». Психологічно-асоціативна повість «Село як метафора»: «Кров по соломі» як традиційний неонародницький твір. Національна проблематика щоденників «Філософія страху, або ж Проклятий народ». Цикли есеїв «Pro domo sua», «Свобода невдоволення» і «Гнана людина» як наслідок авторських експериментувань, самоаналізу. Традиції класичної української реалістичної прози, гранична концентрації тексту. Дискусії щодо стилю В. Медведя; його проза як явище «надреалізму» (Вал. Шевчук), «психологічного реалізму» (І. Бондар-Терещенко).

Участь Євгена Пашковського у літературно-мистецькому житті порубіжжя: погляди на літературу в нових суспільних умовах, участь у дискусії поколінь. Ідейно-художня своєрідність «малої прози» («Криниця для троянд», «Закрита палата»). Прийом потоку свідомості, що засвідчує ситуацію тотальної безпритульності людини. Проблематика, біблійний та притчевий підтекст романістики («Свято», «Вовча зграя», «Щоденний жезл»). Мовностилістичні особливості текстів. Є. Пашковський як «український Маркес».

Тема 8. Новаторські пошуки у прозі С. Процюка та О. Ульяненка: синтез традиції і неомодернізму

Інтелектуальна проза Степана Процюка: синтез традиції і неомодернізму. Роман «Інфекція» як «зразок гострого соціально-психологічного роману в сучасній українській прозі. Наскрізний мотив інфікованості, її причини. Поетика «чорнушної» прози О. Ульяненка. Роман «Сталінка» як явище неомодерної прози. Закодованість релігійного змісту. Метафорика назви роману. Біблійні мотиви та образи: боротьба із сатанинством, опір християнства язичницькій безбожності; християнізований міф про Йону. Особливості постмодерної поетики в романі: жанровий поліморфізм «Сталінки»; акцентування урбаністичних мотивів особлива лексика (нецензурна, табуйована, ідіолект). Моделювання образу пекла; конфлікт світла і темряви як вияв роздвоєності людської душі. Роль містичних елементів у структурі твору. Художнє дослідження психології смерті в романах «Зимова повість», «Богемна рапсодія». Роман «Там, де Південь»: дослідження метафізичної природи зла. Риси експресіонізму у творі. Психоаналітичне та біблійне прочитання роману «Дофін Сатани». Символічна модель краху тоталітарної патріархальної структури. Роман «Квіти Содому». Роман «Хрест на Сатурні»: проблематика, стильові особливості. Риси масової літератури у творі. Містичні та психоаналітичні аспекти в романі. Дискусії щодо стилю О. Ульяненка. Синтез неомодернізму, надреалізму.

Тема 9. Поетична генерація вісімдесятників: генеза, світоглядні засади, представники. Стильові течії в поезії 1980-х: модерна, традиційна, авангардистська. Український поетичний авангард 80-90-рр ХХ ст.: естетичні параметри, поетичні гурти («Бу-Ба-Бу», «Пропала грамота», «Західний вітер», «Червона фіра»).

Поетична генерація вісімдесятників: культурно-історичні умови виникнення, представники; особливості хронотопу. Світоглядні та естетичні засади поетичного покоління 80-х. Естетичний прорив на проблемно-тематичному рівні поезії: ігнорування псевдоактуальної проблематики, неонародницьких тенденцій, ідеологічних канонів. Стильові течії в поезії 1980-х. Класифікація Володимира Моренця: традиційна лірика (Л. Костенко, Д. Павличко, І. Жиленко, М. Кіяновська, В. Виноградов, І. Павлюк, Р. Скиба, О. Короташ); модерна лірика (В. Голобородько, В. Кордун, М. Воробйов, М. Григорів, В. Герасим'юк, І. Римарук, Т. Федюк, Ю. Бедрик); авангардна лірика (Ю. Андрухович, О. Ірванець, В. Неборак, С. Жадан). Особливості модерної лірики: уникнення раціонального підходу до дійсності, творення альтернативної «художньої реальності», трансформування урбаністичних мотивів і образів; міфологізація історії, звичаєвої сфери нації; гра, травестіювання, пародія, а в цілому – театралізований підхід в осмисленні складних проблем буття людини у світі. «Нова художня реальність» як єдино можливий шлях утечі та порятунку від світу тоталітарного абсурду.

Український поетичний авангард 80-90-рр ХХ ст.: естетичні параметри. Поетичний гурт «Лу-Го-Сад»: постмодерністські пошуки. Поява авангардистських угруповань в кінці 1980-х – початку 1990-х років («Бу-Ба-Бу», «Пропала грамота», «Лугосад»). Поетика неоавангардизму: безобразність, мовний суржик, зухвале ставлення до нормативності, карнавалізація повсякденності, змішування «вищих» і «нижчих» жанрів, тяжіння до «низького бароко», провокація узвичаєного, поетизація банальностей; свідомо руйнація стереотипів поетики, руйнування меж слів, спотворення їх, відмова від пунктуації тощо. Іронічно-саркастичне переосмислення попередніх текстів та постколоніальної культурної епохи. Різке відмежування від фальшивої патріотичної риторики, загострена зневага до ідеологічних приписів. Дискусії у сучасній літературознавчій науці (А. Погрібний, І. Пізнюк, Л. Таран та ін.) щодо естетичної обмеженості авангардистів «нової хвилі». Ідея вичерпності неоавангардизму (С. Жадан, Ю. Шерех, І. Пізнюк).

Естетична гра в поетичний карнавал у поезії *Віктора Неборака*; перевага урбаністичної лірики, її авангардні мотиви; риси «низького бароко» (збірки «Бурштиновий час», «Літаюча голова», «Альтер его», «Розмова зі слугою», «Епос про тридцять п'яту хату», «Літострон», «Повторення історій»). «Літаюча голова» – перша «бубабістська книжка». Поезія «Бубон» – ідея Карнавалу. Художня трансформація барокового мотиву смерті, епатажність, іронічність, карнавалізація дійсності, барокові пошуки у формі вірша. Лірика *Юрія Андруховича* на перетині модернізму та постмодернізму. Вияви неоавангардизму у річищі естетичних засад гурту «Бу-Ба-Бу» (збірки: «Небо і площі», «Середмістя», «Екзотичні птахи і рослини», «Пісні для «Мертвого півня»). Риси бароково-карнавального театру Ю. Андруховича. Історичність поетичного мислення, тяжіння до класичної форми вірша, творення «нової художньої реальності» засобами гри, карнавальної естетики, містифікація хронотопу тощо. Тяжіння поета до

неокласичних пошуків («класицистичний бубабізм», модернізація жанру сонета). Авангардистська поетика *Олександра Ірванця* (поетичні збірки: «Вогнище на дощі», «Тінь великого класика», «Вірші останнього десятиліття», «Любіть!..»). «Преамбули і тексти», «Мій хрест». Висміювання застиглих літературних канонів, трафаретних поетизмів, банальних ліричних тем. Пародії на сентиментально-розчулену любовну лірику. Полемізування з народницькими стереотипами (цикл «Уроки класики», «Любіть Оклахому!»).

Авангардний проект у поетичній творчості гурту «Пропала грамота». Продовження гоголівської традиції у творчості київських поетів літгурту. Іронічний бурлескно-трагедійний стиль. Перевага персонажної (рольової) лірики. Майстерність прийомів іронії, пародії, карикатуризації. Автори як смішні арлекіно, блазні, що ховаються за літературними масками. і виступають під кумедними прізвиськами. Перевага урбаністичних мотивів, що подаються як калейдоскопічне миготіння. Розмаїття карнавальних масок у поезії *Юрка Позаяка* («Пропала грамота»; «Шедеври»), *Віктора Недоступа* («Пропала грамота»), *Семена Либоня* («Пропала грамота»). Тяжіння поетів до «чорного гумору», гротескності, бруталної лексики; особливості бурлескно-трагедійного стилю. Риси постмодерністської поетики в творчості представників гурту «Лу-ГоСад». Використання різноманітних масок, гротеску, «чорного гумору», ненормативної лексики, розхитаної структури вірша.

Поетичний гурт «Лу-Го-Сад» (Іван Лучук, Назар Гончар, Роман Садловський): постмодерністські пошуки. Методологічна основа» творчості «Лу-Го-Саду» – теорія поетичного ар'єргарду, обґрунтована Тарасом Лучуком. Лугосадівці у фарватері літературного процесу зміни епох; прецедент поетичного угруповання із власною естетикою та літературно-мистецькою ідеологією, із власним канонічним корпусом поетичних текстів.

Тема 10. Міфологічна течія поезії «вісімдесятників». Творчість В. Герасим'юка, І. Малковича, І. Римарука, П. Мідянки.

Міфологічний напрям у творчості вісімдесятників, його структурування на течії: «онтологічне» крило міфологізму (І. Римарук, О. Забужко, П. Мідянка); есхатологічна течія (В. Герасимюк, «пізній» І. Римарук); казкова (І. Малкович); автохтонно-автентична (ранній В. Герасимюк, П. Мідянка); сюрреалістична (О. Лишега); театралізовано-історична (О. Забужко, І. Малкович).

Василь Герасим'юк як репрезентант модерної лірики вісімдесятників (збірки «Смереки», «Потоки», «Космацький узір», «Діти трепети», «Поет у повітрі», «Була така земля», «Папороть»). Етногенетичні мотиви епічної лірики. Феномен язичницько-християнського синкретизму як основа поетичного моделювання світу; міф поета крізь призму першоелементів буття (води, вогню, повітря, землі); рецепція ритуально-міфологічних джерел. Художнє переосмислення гуцульської демонології та ритуалів. Стильові особливості поезії: трагедійність, сюжетна оповідність, епічність лірики, розлога нарація, асоціативність метафор, різноманітність форми вірша, майстерність верлібра тощо.

Інтелектуальний світ модерної лірики Ігоря Римарука (збірки «Висока вода», «Упродовж снігопаду», «Нічні голоси», «Діва Обида», «Сльоза Богородиці», «Бермудський трикутник», «Божественний вітер»). Філософські мотиви лірики: осмислення сенсу творчості, покликання митця, трагічної долі поета в тоталітарному суспільстві, роздуми про історичну пам'ять і національну свідомість. Неокласичні традиції у модерній ліриці: світ культури та мистецтва. Світоглядна еволюція поета у збірці «Бермудський трикутник»: есхатологічна модель світу; танатологічні мотиви; образ потойбіччя (цикли «Podziemnym żołnierzom», «Toast funebre», «Amplissima domus», «Uber alles», «Ala Villon»). Риси стилю: інтелектуалізм, міфопоетика, афористичність, інтертектуальність тощо.

Міфологізм поетичного мислення Івана Малковича. Національна, історична, екзистенційна проблематика поезії (збірки «Білий камінь», «Ключ», «Вірші», «Із янголом на плечі», «Вірші на зиму», «Все поруч»). Міфопоетичний струмінь лірики – синтез язичницьких і християнських вірувань, переосмислення давніх міфем, міфологем. Схильність до притчевості й алегорії; метафорична гра; утвердження первозданної краси як першооснови пантеїстичного світу. Культурологічний світ лірики: прийоми творення театралізованого світу. Художнє моделювання театру абсурду: Мистецтво інакомовлення, тяжіння до асоціативно-езотеричного письма, майстерність міфопоетики, прийом маскуванння та театралізації тощо.

Етногенетичні засади, регіональний характер модерної поезії Петра Мідянки. Відродження традицій автентичної та автохтонної поезії (збірки «Поріг», «Фараметлики», «Осередок», «Зелений фирес», «Трава господня», «Дижма», «Срібний прімаш», «Луйтра в небо», «Ярмінок», «Марамороський розлом», «Вірші з поду», «Ужгородські кав'ярні», «40 сонетів і гербарій»). Основні складові образу Закарпаття: регіональна топоніміка; образ простої людності; поетизація побуту та повсякдення; діалектна мова тощо. Художня трансформація архетипу Великої Матері. Закарпатське гірське село – символ міфологізованої «святої землі». Особливості творчого стилю П. Мідянки: синтез рис модернізму, постмодернізму, авангардизму.

Тема 11. Модерністські тенденції поетичної творчості Наталки Білоцерківець, Світлани Короненко, Оксани Забужко, О. Лишеги, Т. Федюка.

Олег Лишега як метафізик природного світу (збірки «Снігові і вогню», «Великий міст»). Синтез реального та ірреального просторів. Символіка імен тварин у 13 віршах («Снігові і вогню»). Книжка «Великий міст»: символ межі, що окреслює простір пам'яті ліричного суб'єкта. Образи першостихій – вогню, води, землі, повітря в авторському міфотворенні. Тематика циклів «Зима в Тисмениці», «Снігові і вогню», «Нерест верхоплавок». Сугестивність письма О. Лишеги як утілення принципу «повноти відчуваного акту життя». Кінематографічність мислення, риси сюрреалізму.

Художнє трансформування світу культури в модерній ліриці Оксани Забужко (збірки «Травневий іній», «Диригент останньої свічки», «Автостоп», «Новий закон Архімеда», «Друга спроба», «Вибрані вірші 1980

– 2013»). Культурологічні мотиви у поезії: рух від неокласицизму до модерну («Пам'яті Лесі Українки», «Пам'яті Хемінгуея», «Реріх», «Художник» тощо). Синтез культурних ремінісценцій та трансформованого міфу («Полон Рогніди», «Офелія та “мишоловка», «Монолог Офелії», «Офелія Гертруді»). Особливості урбаністичної лірики: художні моделі образу Києва. «Світ без любові» в поезії: художня своєрідність інтимної лірики, її індивідуально-психологічний характер. Модернізація традиційних мотивів громадянської лірики («Читаючи історію», «Голосом вісімдесятих», «Я – зерниночка солі», «Диптих 1986 року», «Екскурсія на Соловки», «І коли ти ще нація», «Мати ризи пере»). Сильові особливості модерної лірики; циклізація віршів; інтертекстуальність тощо.

Поезія Тараса Федюка: на перетині модернізму і постмодернізму (збірки «Золото інків», «Таємна ложа», «Обличчя пустелі», «Трансністрія», «Горище», «Хуга», «Халва»). Становлення творчої індивідуальності митця у колі поетичного покоління 80-х років ХХ ст. Семантика заголовків книжок. Філософські мотиви лірики: екзистенціальні аспекти проблеми людина-світ, творення образу перевернутого світу. Трансформація історіософських мотивів лірики: поєднання питома українських образів історіософського змісту з екзотикою зарубіжжя, парадоксами, іронією; підкреслення химерних та фантазмагоричних метаморфоз у національній історії. Поетика сугестивного пейзажу у ліриці Т. Федюка. Біблія як основний інтертекст поезії. Іронічно-постмодерний стиль поезії Т. Федюка. Прийоми контрастів, парадоксу, іронії і стилістики антитези. Майстерність образної символіки. Інтертекстуальний світ лірики. Перегуки з Г. Аполлінером, Х.Л. Борхесом, Р.-М.Рільке.

Естетична своєрідність психологічної лірики Наталки Білоцерківець (збірки «Підземний вогонь», «Листопад», «Готель Централь», *Natałka Bilocerkiweć Róża i nóż* (Rzeszów)). Місце поетки у літературному процесі 1980-2010 рр., суголосність її лірики пошукам вісімдесятників. Художні моделі топосу міста: образ столиці та провінції, образ європейського міста, місто як своєрідне психологічне тло для відтворення різних душевних і емоційних станів («Ми помрем не в Парижі», «Дівчина з кав'ярні», «Сто років юності», «Кохання в Києві страшніш од венеційських...», «Забуваються лінії, запахи, барви і звуки», «Готель Централь»). Натурфілософські мотиви як протиположність глобалізму й урбанізації («Була холодна ніч. Зірки світили...», «З листопадних небес, із нічної п'їтьми Скорпіона...», «Просто в серці зими»). Своєрідність інтимної і пейзажної лірики. Історичні, культурологічні мотиви: багатство ремінісценцій, алюзій, образів і мотивів світової культури. Особливості творчого стилю: інтимність, емоційність у вираженні почуттів ліричної героїні.

Художній світ пейзажно-інтимної лірики Світлани Короненко (збірки «Голос дощу», «Сузір'я веснянок», «Під світлом летючих псів», «Ворожба на віршах», «Нічний політ»). Урбаністичні й натурфілософські мотиви. Міфопоетичний струмінь лірики: демонологічні, апокаліптичні, фольклорні мотиви («Притча про філософа і смерть», «А я сміюсь...»). Оригінальність

пейзажно-психологічної лірики: філософія та естетика «дощу». Перетлумачення традиційних образів («Єфросинія Ярославна», «Поєми голосів», присвяченої Григорію Сковороді», «Князь», «Містерії», «Сафо», «Катря Білокур», «Слепая». Т. Шевченко», «Клеопатра»). Майстерність асоціативно-метафоричної образності. Інтертекстуальні перегуки в поезії Світлани Короненко.

Тема 12. Естетичні засади поетичної генерації дев'ятдесятників. Поетична творчість гуртів «Нова дегенерація», «Західний вітер», «Червона фіра». Постмодерністська поетика творчості І. Андрусяка, С. Жадана, В. Махна, П. Вольвача, К. Москальця, В. Слапчука.

Естетичні засади поетичної генерації дев'ятдесятників, їх відмінність від творчих засад попередніх поколінь. Об'єднання митців у поетичні гурти, їх програми («Червона фіра», «Західний вітер», «Нова дегенерація» та ін.). Особливості постмодерної естетики поетів 90-х років, її відмінність від стилю та світовідчуття вісімдесятників, шістдесятників. Мотив тотальної безпритульності людини та апокаліптичні рефлексії. Розмаїття творчих стилів у поезії 1990-х, що є результатом легалізації андеграунду. Екзистенціальний трагізм літературної генерації 90-х. Дискусії в українській літературознавчій думці щодо естетичної вартості поезії 90-х.

Поетична творчість представників літгурту «Нова дегенерація» (Івано-Франківськ) у контексті постмодерністських тенденцій в українській літературі кінця ХХ ст. Протест проти свідомості колоніальної людини, тяжіння до епатажу, поетична самоіронія, сарказм; сповідування філософії трагічного бунту. Назва «Нова дегенерація» як епатаж, намагання констатувати дегенеративність світу і пострадянської дійсності. Причини розпаду гурту у середині 1990-х.

Поетична творчість Івана Андрусяка (збірки «Депресивний синдром», «Отруєння голосом», «Дерева і води», «Шарга», «Повернення в Галапагос», «Сад перелітний», «Часниковий сік»). Символічно-метафоричний поетичний світ; герметичні медитації-колажі в поезії; синтез постмодернізму та неокласицизму. Риси стилю: еклектичне переплетіння й нібито алогічне поєднання несумісних понять, сюрреалістичний зсув площин; надзвичайна ускладненість форми і змісту; перевага класичної форми вірша; вживання лакун, відсутність розділових знаків і великих літер; тяжіння до метафоризації мови, вживання образів-символів; інтелектуалізм мови. Насиченість поезій численними натяками, алюзіями, біблійними символами, іменами міфічних героїв; язичницьких богів; історичних діячів; літературних персонажів; сучасників. Провідні мотиви поезії: світоспоглядання, осмислення свого місця серед людей, покликання поета і поезії тощо.

«Західний вітер» – тернопільське угруповання (1992): Василь Махно, Борис Шавурський, Віталій Гайда, Гордій Безкоровайний. Вихід однойменного альманаху («Західний вітер», 1994): розділи поезії його членів Гордія Безкоровайного («Місцевість принагідної зорі»), Василя Махна («Самотність цезаря»), Бориса Щавурського («...Правий берег сумної ріки»). Маніфест гурту «Конспекти з майбутньої Нобелівської лекції»:

проголошення необхідності творення нового мистецтва як самодостатньої величини. *Василь Махно як представник постмодернізму в українській поезії* (збірки «Схима», «Книга пагорбів та годин», «Лютневі елегії та інші вірші», «Плавник риби», «Дим із підземних криниць» та ін.). Апологетика герметичного поетичного письма; мотив естетичного усамітнення. Особливості творчого стилю: філософічно-медитативний характер віршів, культурологічна стихія, філологічне «штукарство», асоціативна символіка, майстерність еліпса тощо. Відчитування глобальних культурних пластів у їх філософському аспекті. В. Махно як «найвізуальніший» поет серед нового літературного покоління. Графічні й геометричні образи у текстах. Інтертекстуальні перегуки з лірикою І. Драча, Б.-І. Антонича, М. Бажана, В. Стуса, Й. Бродського, Ч. Мілоша, З. Герберта та ін. В. Махно як «найповажніший «герметик культури».

Поетичний гурт харківських поетів Червона фіра (Сергій Жадан, Ростислав Мельников та Іван Пилипчук) (1991). Засади неофутуризму у заявах представників корпорації. Провокативно-епатажні твори червонофірівців як своєрідний східноукраїнський аналог літературного карнавалу Бу-Ба-Бу. Поєднання пародій на публіцистичні штампи. Своєрідний стиль «Червоної Фіри»: гротеск, епатаж, стьоб.

Сергій Жадан – зачинатель поезії дев'ятдесятників, учасник літгурту «Червона фіра» (поетичні збірки: «Рожевий дегенерат», «Цитатник», «Генерал Юда», «НЕП», «Динамо Харків», «Пепсі»). Умовний поділ творчості на періоди: 1) період «Цитатника», «Генерала Юди»; 2) період «Пепсі»; 3) поезія початку ХХІ ст. (А. Біла). Джерела поезії С. Жадана: авангард, поезія М. Семенка. Модерністське трактування традиційних в українській поезії мотивів. Поетика епатажних та пародійних текстів («Червень дозрівав», «ПТУ», «Волога і різка, мов контури дерев...»). «Цитатник» як «маніфест бездомництва дев'ятдесятників. Прихована гра-полеміка постмодерніста з класикою (Т. Шевченко). Збірка «Генерал Юда»: образ Міста як негативного, всепоглинаючого Молоху, Міста-Привида. Збірка «Пепсі» С. Жадана як образна антиномія. Пепсі як метафора замкненого стражденого простору, замкненого-в-собі болю за покоління, що опинилося перед духовним вибором. Традиційний характер поетики С. Жадана. Риси авангарду: епатаж, екзотика, переосмислення бурлескно-травестійної традиції. Джерела алегоризму – Біблія, авангард 20-х. Схильність до циклізації.

Постмодерністська поетика Павла Вольвача (збірки «Піденний Схід», «Бруки і стерні», «Маргінес», «Кров зухвала», «Судинна пошта», «Триб»). Регіональний характер його поезії. Перевага громадянської лірики: порушення актуальних проблем, суперечливих соціальних процесів сьогодення. Ідея гармонізації відносин людини й світу, особистості й суспільства в цілому. Патріотичне осмислення долі України на суперечливих зрізах історії у поезії. Художнє вираження опозицій Схід – Захід; місто – степ. Урбанізовані осучаснені пейзажі з конкретикою міста. Особливості мови : роль суржику, елементів просторіч. Тема життя уркаганів із

передмість Запоріжжя у збірці «Судинна пошта» та романі «Кляса». Культурологічний світ збірки: постаті М. Вінграновського, О. Ульяненка, М. Холодного, Солов'я та ін. у поезії П. Вольвача.

Тема 13. Жіноча гілка поезії дев'ятдесятників. Емоційно-інтелектуальна наснаженість сугестивної поетики Мар'яни Кіяновської, Мар'яни Савки.

Мар'яна Кіяновська – представниця «львівської школи» в поезії (збірки «Інкарнація», «Вінки сонетів», «Міфотворення», «Кохання і війна» (у співавторстві з Мар'яною Савкою), «Книга Адама», «Звичайна мова», «Дещо щоденне»). Міфопоетика, алогізми і парадокси збірки «Інкарнації». Вінок сонетів «Галатея. Постскрипtum» – синтез класичної сонетної форми і філософічного змісту, орієнтованого на розкриття психологічного конфлікту людини в дисгармонійному сучасному світі. Збірка «Міфотворення»: поезія як творення міфу. «Книга Адама» як поетична історія людського світу, ланка поетичного «міфотворчого» ланцюга М. Кіяновської. Збірка «Інкарнація»: осмислення стихії всередині власного «Я» поетеси – «стихії як парадоксальної внутрішньої спрямованості» (М. Савка). Поєднання біблійної та язичницької міфологій. Образи Старого Завіту, давньогрецьких міфів, Євангелія та апокрифів у книжці. Збірка «Звичайна мова» – «сієста метафорики». Збірка «Дещо щоденне»: мотив сакралізації повсякдення. Любов, Смерть, Слово і Бог як основні концепти книжки.

Сугестивно-філософський сакральний код поезії Мар'яни Савки (збірки «Оголені русла», «Гірка мандрагора», «Квіти цмину», «Тінь риби», «Казка про Старого Лева»). Збірка «Оголені русла»: національно-генетичні архетипи. Перевага сугестивної лірики; наскрізні образи-мотиви – місто, любов, весна життя, еротика. Збірка «Малюнки на каменях»: поетичні рефлексії навколо складних буттєвих питань життя і смерті, кохання і ненависті, теми творчої свободи митця. Верліброва форма вірша у міні-циклі «Книга речей» (збірка «Малюнки на камені»). Книжка «Тінь Риби»: лірична еволюція авторки. Вірші як музичні ноктюрни, де звуки перетікають у слова, а слова переходять у значущі фрази із глибоким контекстуальним наповненням («Тінь риби»). Композиційні принципи збірки «Квіти цмину»: циклічність, настроєність, фотографічність. Збірка «Бостон-джаз»: поетична спроба психолого-почуттєвої версії мандрів ліричної героїні («Ваніль», «Талісмани», «Горище», тетраптих «Очерети»). Мариністична тематика, гра з читачем у збірці «Тінь Риби».

3. Рекомендована література:

Базова література

1. Анісімова Н. П. Історія української літератури к. ХХ – поч. ХХІ ст. : Поезія: навч. посібник для студентів філол. спеціальностей вищих навч. закладів. Бердянськ: БДПУ. 2017. 207 с.
2. Анісімова Н.П. Історія української літератури (кінець ХХ – поч. ХХІ століття): Частина 1: навчальний посібник. Бердянськ: БДПУ, 2018. 268 с.

3. Білоус П.В. Історія української літератури XI–XVIII ст.: навч. посібник. Київ: Академія, 2009. 423 с.
4. Ісіченко Ігор, архієпископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.): навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. Львів. Київ. Харків: Святогорець, 2011. 566 с.
5. Історія української літератури у 12 томах. Київ: Наукова думка, 2014–2021. Т.1-4, 7.
6. Історія української літератури та літературно-критичної думки кінця XIX – початку XX століття: підручник. Луганськ: Альма-матер, 2008. 479 с.
7. Історія української літератури XIX ст. (70–90-ті роки): у 2 кн.: підручник / за ред. О. Д. Гнідан. Київ: Вища школа, 2003.
8. Історія української літератури XIX століття: у 2 кн.: підручник / за ред. М.Г. Жулинського. Київ: Либідь, 2005. Кн. 1. 2006. Кн. 2.
9. Історія української літератури XX століття: у 2 кн.: підручник / за ред. В. Г. Дончика. Київ: Либідь, 1998. Кн. 1: Перша половина XX століття. 1998. Кн. 2: Друга половина XX століття.
10. Історія української літератури. Кінець XIX – початок XX ст.: у 2 кн.: підручник / за ред. О. Д. Гнідан. Київ: Либідь, 2005. Кн. 1. 2006. Кн. 2.
11. Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець XIX – поч. XXI ст.: підручник: у 10 т. Київ: ВЦ «Академія», 2013. Т. 1., Т 2., 2014. Т. 3., 2015. Т. 4., 2017. Т. 5.
12. Новик О.П. Історія української літератури (X–XIII ст.): навчальний посібник. Мелітополь. 2021. 184с.
13. Харлан О.Д. Історія української літератури (1910–1930-і роки): навчальний посібник. Бердянськ: БДПУ, 2017. 152 с.
14. Харчук Р. Б. Сучасна українська проза: Постмодерний період: навч. посібник. Київ: Академія, 2008. 247 с.
15. Чижевський Д. Історія української літератури. Київ: Видавничий центр «Академія», 2003. 568 с.

Допоміжна література

1. Бернадська Н.І. Український роман: теоретичні проблеми і жанрова еволюція: монографія. Київ: Академвидав, 2004. 368 с.
2. Біла А. Символізм. Київ: Темпора, 2010. 271 с.
3. Біла А. Сюрреалізм. Київ: Темпора, 2010. 207 с.
4. Біла А. Футуризм. Київ: Темпора, 2010. 274 с.
5. Бовсунівська Т.В. Українська бурлескно-травестійна література першої половини XIX століття (в аспекті функціонування комічного): навч. посібник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2006. 178 с.
6. Возняк М. Історія української літератури: у 2 кн. 2-ге вид., перероб. Львів: Світ, 1992. Кн. 1., 1994. Кн. 2.
7. Голобородько Я. Артеграунд. Український літературний істеблішмент. Київ: Факт, 2006. 159 с.

8. Гуляк А.Б. Становлення українського історичного роману. Київ: Міжнар. фінансова агенція, 1997. 294 с.
9. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. Київ: Критика, 2005. 263 с.
10. Гундорова Т. Проявлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму. Київ: Критика, 2009. 447 с.
11. Історія української літератури (Перші десятиріччя ХІХ ст.): підручник. Київ: Вища школа, 1992. 512 с.
12. Історія української літератури 70–90-х років ХІХ ст.: у 2 т.: підручник. Київ: Логос, 1999.
13. Історія української літератури ХІХ ст.: у 3 кн.: навч. посіб. / за ред. М. Яценка. Київ: Либідь, 1995–1996.
14. Історія української літератури ХХ століття: у 2 кн.: навч. посібник / за ред. В. Г. Дончика. Київ: Либідь, 1993. Кн. 1 (1910–1930-ті роки). 1994. Кн. 2. Ч. 1 (1940-ві – 1950-ті роки). 1995. Кн. 2. Ч. 2 (1960–1990-ті роки).
15. Новик О. Український романтизм: навчальний посібник. Бердянськ: БДПУ, 2017. 150 с.
16. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. Київ: Либідь, 1997. 357, [3] с.
17. Пелешенко Ю. Українська література пізнього Середньовіччя (друга половина ХІІІ–ХV ст.): Джерела. Система жанрів. Духовні інтенції. Київ: ПЦ «Фоліант», 2004. 422 с.
18. Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (Х–ХІІІ століття). Київ: Аконіт, 2002. 398, [1] с.
19. Філоненко С.О. Детектив, пригоди, фантастика: популярні жанри літератури і масової культури: навчальний посібник. Бердянськ: БДПУ, 2020. 144 с.
20. Харлан О.Д. Порівняльне літературознавство: навчальний посібник. Бердянськ: БДПУ, 2018. 76 с.
21. Школа В.М. До прихованих джерел: фольклоризм творів українських драматургів 20–30-х років ХХ століття: монографія / наук. ред. В.Ф. Погребенник. Бердянськ: БДПУ, 2017. 367 с.

Словники, енциклопедії

1. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 636 с.
2. Літературознавчий словник-довідник / Р. Гром'як, Ю. Ковалів та ін. Київ : Академія. 1997. 750 с.
3. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 1 / авт.-уклад Ю.І. Ковалів. Київ : Академія. 2007. 608 с.
4. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 2 / авт.-уклад Ю.І. Ковалів. Київ: Академія. 2007. 624 с.

Інформаційні ресурси

Бердянський державний педагогічний університет. – Режим доступу : <http://bdpu.org/>

Інтернет-ресурси

- <http://litera-ua.livejournal.com/2009/05/12/> - бібліотека «Літера»
- <http://www.nbu.gov.ua/node/592> - Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
- <http://litopys.org.ua/> Ізборник. Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації.
- <http://www.info-library.com.ua/> - електронна бібліотека підручників та українських рефератів
- <http://diasporiana.org.ua/> - бібліотека української діаспори
- <http://litakcent.com> – ЛітАкцент
- <http://www.utoronto.caelul> – Бібліотека української літератури Торонтського університету
- <http://www.ji.lviv.ua/ji-librarylib-index.htm> – Бібліотека І українська проза, поезія, філософські твори
- <http://k-r.com.ua> – Книжник-review
- <http://www.geocities.com/doctorpro2002> – Чорна жужелиця художня література
- <http://library.org.ua> – Українська бібліотечка українська класика; історія України
- <http://lib.proza.com.ua> – Лібрарій: Електронна бібліотека
- <http://chtyvo.org.ua/authors/> - Е-бібліотека «Чтиво» - книгозбірня української літератури
- <http://ukrknnya.at.ua/> - «Українська книга» - безкоштовна електронна бібліотека
- <http://chytanka.com.ua/ebooks/index.php?action=url/authors> - Читанка
- <http://ukrkniga.org.ua/> - Українська книга
- <http://www.history.org.ua/index.php?info=7> – бібліотека Інституту історії НАН України
- <http://javalibre.com.ua/> - онлайн бібліотека java
- <http://exlibris.uaweb.org/> - українська електронна бібліотека Exlibris
- <http://ukrlife.org/main/library.html> - українське життя в Севастополі
- <http://ae-lib.org.ua/> - бібліотека світової літератури (оригінали та переклади)
- http://www.lnu.edu.ua/faculty/Philol/www/laboratory_folklore_studies.php - лабораторія українського фольклору
- <http://library.kr.ua/> - бібліотека ім. Д. Чижевського
- <http://incognita.day.kiev.ua/topbooks/> - книгосхов Гайдамака (газета «День»)
- <http://1576.ua/> - бібліотека українського світу
- <http://www.osvita.org.ua/library/> - бібліотека
- <http://www.novaproza.com.ua/>
- <http://e-litr.com.ua/>
- <http://www.krok.te.ua/zvirshi/>
- <http://www.zahid-shid.net/>
- <http://www.potyah76.org.ua/help/>
- <http://chetver.com.ua/22/09.htm>
- <http://www/artportal>
- <http://www.artvertep.dp.ua>
- <http://brama.com>
- <http://www.gak.com.ua>
- <http://www.ilnan.gov.ua>
- <http://www.infostore.org>
- <http://www.internetri.net>
- <http://www.krytyka.kiev.ua>

- <http://www.maysterni.com>
- <http://www.poetuka.uazone.net>
- <http://www.ukr.liter.net>
- <http://www.vsesvit-journal.com>
- <http://ukrlit.blog.net.ua/>
- <http://www.biblioteka.uz.ua>

4. Методи навчання:

1. За джерелами передачі й характером сприйняття інформації: словесні, наочні, практичні.
2. За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі.
3. Методи стимулювання навчальної діяльності: метод навчальної дискусії; – суперечка, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу; метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу; метод створення ситуації новизни навчального матеріалу.
4. Методи контролю і самоконтролю у навчанні: метод усного контролю; метод письмового контролю; метод тестового контролю; метод графічного контролю; метод програмованого контролю.
5. Бінарні методи: інформаційно-повідомляючий, пояснювальний, інструктивно-практичний, пояснювально-спонукаючий – методи викладання; виконавчий, репродуктивний (відтворюючий), продуктивно-практичний, частково-пошуковий, пошуковий – методи навчання.
6. Сторітеллінг.
7. Скрайбінг.
8. Гейміфікація.
9. Фактчекінг.
10. Сінквейн.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: **екзамен.**

6. Система оцінювання.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (добре)
65-77			C (добре)
58-64	задовільно		D (задовільно)

50-57			Е (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни